

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Andra kammaren.

Nr 35.

Fredagen den 22 maj.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talman-
nen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 innevarande maj.

§ 2.

Ordet lämnades på begäran till

*Svar å inter-
pellation.*

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**, som anförde: Med andra kammarens medgivande har dess ledamot herr August Spångberg till mig framställt följande spörsmål:

»1) Ämnar regeringen till årets riksdag framlägga förslag om löne-reglering, innebärande löneförbättring för personalen vid statens verk?

2) Om detta ej kan ske, ämnar regeringen i så fall föreslå tillfällig löne-reglering, tills förslaget kan framläggas?

3) I motsatt fall, vad är anledningen till att löne-reglering för dessa grup-per alltjämt, trots det goda budgetära läget, uppskjutes?»

I motiveringen till dessa frågor har särskilt framhållits önskvärdheten av att statstjänarna erhålla full kompensation för den försämring av löneställ-ningen, som blev en följd av levnadskostnadernas uppgång under och efter världskriget. Vidare erinras om att det av 1928 års lönekommitté år 1930 framlagda förslaget till lönerevision hittills icke lett till något ställnings-tagande från statsmakternas sida, samt anföres, att då det budgetära läget nu betecknas såsom gott, statsfinansiella skäl ej längre lägga hinder i vägen för den väntade löne-regleringen.

Såsom av herr Spångberg antytts, var orsaken till att de av 1928 års löne-kommitté och 1930 års militärlöningssakkunniga framlagda förslagen icke omedelbart lades till grund för en avlöningsrevision främst den, att förslagens genomförande enligt verkställda kostnadsberäkningar skulle draga betydande utgifter, vilka icke ansågos förenliga med tidigare rådande budgetläge. Där-till kom, att en avveckling av dyrtidstilläggen och övergång till ett system med fasta löner syntes böra anstå, till dess prisförhållandena vunnit erforder-
lig stadga. Meningen var dock, att lönefrågornas behandling skulle upp-skjutas allenast i avvaktan på gynnsammare ekonomiska betingelser för löne-regleringarnas genomförande.

Vid redogörelse i årets statsverksproposition för finansplanen anförde jag, efter att hava erinrat om de av lönekommittén framlagda utredningarna och förslagen, att ett återupptagande av dessa frågor nu syntes vara påkallat. Såsom jag i berörda sammanhang även antydde, har början redan blivit gjord genom att förslagen om lärarnas löner upptagits till överarbetning. Sålunda hava inom finansdepartementet tillkallats *dels* jämlikt bemyndigande den 8

Svar å interpellation. (Forts.)

november 1935 sakkunniga för att biträda med kostnadsberäkningar och andra förberedande undersökningar för löne reglering för lärare vid folk- och småskolor samt vissa andra grupper av icke statligt anställd lärarpersonal, *dels ock*, enligt bemyndigande av den 7 februari 1936, sakkunniga för att biträda med fortsatt överarbetning av föreliggande förslag till löne reglering för personal vid allmänna läroverken m. fl. statliga läroanstalter.

Även frågan om en löne reglering för övriga tjänstemannagrupper har numera upptagits till prövning, i det att Kungl. Maj:t den 24 april innevarande år fattat beslut om tillsättande under finansdepartementet av en kommitté med uppdrag att verkställa revision av gällande avlöningsbestämmelser för befattningshavare vid den civila och militära statsförvaltningen. Denna revision är avsedd att omfatta jämväl en realprövning av utgående löner samt en översyn av sättet för lönebeloppens anpassning efter växlingar i levnads-kostnaderna.

I behovet av en sådan realprövning ligger en av orsakerna till att det icke syntes lämpligt eller möjligt att trots förbättringen i det statsfinansiella läget omedelbart, på grundval av de utredningar, som verkställts av 1928 års löne-kommitté framlägga förslag om revision av gällande avlöningsbestämmelser. En annan grund är, att 1928 års lönekommittés förslag byggde på förutsättningen, att dyrtidstilläggen skulle inarbetas i lönerna och en övergång till ett system av fasta löner komma till stånd. Vid anmälan inför Kungl. Maj:t av frågan om revision av gällande avlöningsbestämmelser anförde jag rörande betydelsen härav i huvudsak följande:

Komitténs ståndpunktstagande grundas på uppfattningen, att levnads-kostnadernas förändringar endast i kristider äro av sådan omfattning, att ett system med rörliga lönetillägg är motiverat. Häremot kan erinras, att pris-rörelser av anseelig styrka fortgå ständigt om än med växlande hastighet. Lämpligheten av att lönerna i viss utsträckning variera med levnads-kostnaderna torde därför icke kunna bestridas. En översyn av formen för lönernas anpassning mot bakgrunden av den av lönekommittén framförda kritiken synes dock motiverad. De tillämpade metoderna att indexmässigt bestämma prisförändringarnas styrka lämna icke resultat av sådan säkerhet, att det är motiverat att, som nu sker, låta lönebeloppen förändras vid forskjutningar på 1 å 2 enheter i indextal avseende blott ett kvartal. Av hänsyn till såväl beräkningarnas brister som önskvärheten av att löneförändringar icke ske på alltför kort sikt, kan ifrågasättas att de rörliga tilläggen borde anknytas till indextal avseende längre tid eller indexförändringar av något större omfattning. Vid den av mig förordade utredningen synes man böra pröva, huruvida icke möjligheter föreligga att i antydd riktning förändra formen för lönernas anpassning efter förändringar i levnads-kostnaderna, så att betydelsen av berörda brister i nuvarande system begränsas utan att likväl den önskvärda graden av elasticitet i lönesystemet helt uppgives.

Såsom av mitt uttalande till statsrådsprotokollet framgår, är den sålunda igångsatta utredningen avsedd att bedrivas med skyndsamt. Med hänsyn härtill synes tanken på en tillfällig löne reglering med alla därmed förbundna svårigheter icke nu böra upptagas.

Härpå yttrade:

Herr Spångberg: Jag ber först att få tacka finansministern för att han svarat på interpellationen och för att jag fått tillfälle i förväg taga del av svaret. Jag kan konstatera, att finansministern på visst sätt bestyrker de synpunkter, som jag framfört i interpellationen. Men då så är fallet, blir det så mycket

Svar å interpellation. (Forts.)

mer otillfredsställande, när finansministern meddelar, att det icke kommer att framläggas något förslag till lönereglering under innevarande år med anledning av den nya lönekommitté, som har tillsatts.

Detta kan icke försvaras med de av finansministern åberopade svårigheter, som skulle vara förbundna med en tillfällig lönereglering. Det är för övrigt ganska egendomligt, att när det, såsom i detta fall, gäller att reglera löneförhållandena för statstjänarna och därmed ge dessa något tillbaka av vad de fått avstå under hela kristiden, så skall det ständigt åberopas svårigheter. Men det går så lätt att finna former, då det gäller att taga ganska avsevärda belopp av de av alla erkänt berättigade reallöner, på vilka statstjänarna fått vidkännas avdrag under dessa år. Jag skulle tro, att svårigheterna icke äro större, än att de med god vilja och den arbetskraft, som finansministern både själv besitter och i övrigt har till sitt förfogande, skulle kunna övervinnas, icke minst med tanke på att såväl den socialdemokratiska gruppen som vi många gånger under de sista åren hava väckt motioner här i riksdagen, vari vi uppdragit linjer för en tillfällig lösning av detta problem. Dessa motioner ha ju alltid avslagits, men detta har ju knappast skett under hänvisning till de svårigheter, som skulle vara förknippade med ett genomförande av förslagen i fråga, utan det har väl ständigt skett under hänvisning till det svåra ekonomiska läge, som för tillfället varit rådande. Då tiden nu är lämplig ur statsfinansiell synpunkt — något som ju också statsrådet i sitt svar medgav — så borde man, då en ny kommitté tillsatts, haft rätt att vänta sig ett regeringsförslag i denna situation, ett förslag om en tillfällig lönereglering eller ett provisoriskt lönetillägg.

Jag har i min interpellation tillåtit mig framhålla, att statstjänarna överallt på stora möten ute i landet hava uttalat sig i frågan och därvid ställt krav på och uttalat förhoppningar om att en lönereglering skulle komma under innevarande år. Det har ju icke förelegat något hinder, därför att en ny lönekommitté tillsatts, att i varje fall tillmötesgå statstjänarnas berättigade krav genom ett provisoriskt lönetillägg. Det fanns all anledning för statstjänarna att hysa en sådan uppfattning. Och detta har så mycket mer varit fallet, som finansministern själv varit med om att väcka en motion med yrkande om ett tillfälligt lönetillägg före föregående riksdagsmannaval och i en för övrigt ekonomiskt mindre gynnsam tid än för närvarande. Jag har denna motion här i min hand. Den är underskriven av bl. a. nära nog hälften av den nu sittande regeringen. Den är framburen här i kammaren av den nuvarande statsministern, och i första kammaren frambars den av den nuvarande socialministern Gustav Möller. Den är underskriven, förutom av dessa båda nuvarande statsråd, även av de nuvarande statsråden Wigforss — finansministern Sälunda — och Arthur Engberg. I motionen kritiseras den dåvarande regeringens uraktlåtenhet att framlägga ett förslag till lönereglering. Det säges, att denna uraktlåtenhet måste givetvis av statstjänarna, och främst av dem i de lägre lönegraderna med mindre inkomster, mottagas med beklagande och ogillande.

Jag ber att få understryka vad finansministern själv då var med om att säga i denna berättigade kritik mot den dåvarande regeringen för dess uraktlåtenhetssynder. Men jag måste samtidigt säga mig, att med samma tyngd, med vilken denna kritik drabbade den då sittande regeringen, med samma tyngd måste den i dag drabba den nuvarande regeringen, så mycket mer som man nu kan påpeka det avsevärt förbättrade statsfinansiella läget. Tillsättandet av en lönekommitté i stället för genomförandet av en lönereglering träffade under nu rådande högkonjunktur statstjänarna som ett slag i ansiktet. När man följt denna frågas utveckling under alla år från kristidens början, så får man den uppfattningen, att det hela liknar ett uppenbart bedrägligt spel med särskilt

Svar å interpellation. (Forts.)

de lägre statstjänargrupperna. Riksdagsprotokollen ge sannerligen ett utmärkt belägg för den uppfattningen, ty de utvisa löften, som ha givits, löften av vad man skulle tycka bindande art av enskilda ledamöter, av utskott, av regeringar och av riksdagen själv. Men de visa även hur givna löften ständigt brutits, inför tillsättandet av den nya lönekommittén måste statstjänarna i dag säga sig stå såsom en godtrogen och grundlurad part.

När finansministern åberopar de svårigheter, som skulle föreligga, när det gäller att genomföra en provisorisk lönereglering, kan jag icke låta bli att erinra om de svårigheter, som de lägre statstjänarna bringats in i genom riksdagens och regeringarnas förhållningspolitik under dessa år. Jag vill att börja med så fast, att statstjänarna under hela den tid, som gått sedan världskrigets utbrott 1914, aldrig varit fullt kompenserade för dyrtiden. Statstjänarna voro vid krigets och krisens utbrott, då dyrtiden började, bundna av sina konstitutorial. De kunde icke göra sin stämma hörd och i varje fall hade de att följa författningar, vilka lagligt begränsade deras handlingsfrihet. De kunde därför icke göra sig gällande på samma sätt, som det var möjligt för andra befattningshavargrupper. När en kompensation sedan slutligen beslöts, så stod den icke alls i relation till det rådande höga dyrtidsindex. Det var först år 1920, som en något så när tillfredsställande kompensation för dyrtiden genomfördes för statstjänarna. Men icke heller den gången lämnades det full kompensation. Riksdagen lovade emellertid år 1920 — det har gått sexton år sedan dess — att kompensationen skulle komma. Jag hänvisar till det utskottslåtande, som riksdagen år 1920 gjorde till sitt, och där det heter, att det framstode som »en angelägenhet av synnerligen stor betydelse, att statstjänarna snarast möjligt erhöles en tillfredsställande kompensation för den på grund av världskriget inträdda prisstegringen.» Detta utsades för sexton år sedan. Det är ett löfte, som, sexton år gammalt, aldrig har blivit infriat. Jag kan t. o. m. säga, att förhållandet blivit raka motsatsen. I stället för förbättringar ha statstjänarna vid flera tillfällen fått finna sig i försämringar. Den värsta försämringen kom, som alla känna till, år 1923, alltså tre år efter sedan det av mig nyss omnämnda löftet hade givits. Försämringen gjordes på förslag av den då sittande socialdemokratiska regeringen, som föreslog en sänkning av dyrtidstilläggen, vilken med det då rådande dyrtidsindex tog omkring 30 miljoner kronor om året från statstjänarna. Vi skola lägga märke till, att det vid denna tid ännu icke genomförts någon kompensation motsvarande det dyrtidsindex, som då gällde. försämringen genomfördes även på det sättet, att den sämst avlönade personalen fick avstå det procentuellt största beloppet. En befattningshavare med 200 kronors grundlön i månaden fick sin inkomst sänkt med 15 %, medan den, som hade 800 kronor i månaden, fick sin inkomst sänkt med endast 2 %.

År 1931 förelåg så den år 1928 tillsatta lönekommitténs betänkande — det hade utkommit i juli månad 1930. Då skulle en löneroglering komma till stånd, och då skulle det bliva kompensation för dyrtiden. Men det blev ingen kompensation den gången heller. Det blev i stället ytterligare försämringar i löneavseende; statstjänarna fingo den gången vidkännas en löneminskning, som motsvarade en sammanlagd summa av 8 miljoner kronor om året. På detta sätt ha statstjänarna — och främst har detta drabbat dem, som varit sämst avlönade — fått utgöra en budgetregulator under årens lopp. När militarismen fått sitt, ha statstjänarnas löner minskats. När en bank varit färdig att stå på näsan, så hava statstjänarnas löner varit ett lämpligt objekt att taga några miljoner utav för att få det hela att gå ihop. På det sättet ha statstjänarna under de senaste femton åren fått släppa till över 300 miljoner kronor av den lön, som de enligt dyrtidsindexets storlek faktiskt varit berättigade till.

Svar å interpellation. (Forts.)

Man måste väl ändå säga sig, att tiden nu borde vara inne att icke längre fortsätta med dessa löften och detta tidigare vid olika tillfällen framförda tal om svårigheter utan äntligen lämna den lönereglering, som man har utlovat. Detta vore sannerligen lämpligare än forceringen av miljonrullningen till militarismen. Jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att statstjänarna ändå nu i fortsättningen icke skola bliva den budgetregulator, som man skall använda sig av, då det gäller att rulla in miljoner att kasta i militarismens omätliga gap. Det ligger nära till hands att befara, att så skall bli fallet, när man betraktar den nu tillsatta lönekommittén. Mot den förhållningspolitik, som har bedrivits, mot detta, att man i stället för en lönereglering har fått en ny lönekommitté under denna högkonjunktur, måste statstjänarna mycket allvarligt protestera. Det är möjligt, att de olika personalförbundens styrelser icke göra det — jag skall icke här draga upp någon debatt därom — men detta är icke något bevis för frånvaron av det berättigade missnöje, som måste finnas bland de djupa statstjänarleden.

Jag måste vidare säga mig, att när man tar del av de olika propositioner, som regeringen framlagt, så förefaller det ändå som en utmaning emot de lägre statstjänarna, då man konstaterar, hurusom man framlägger förslag om lönereglering för biskopar, där man fixerar lönen till 29,000 kronor om året för ärkebiskopen och 21,000 kronor om året åt varje biskop, samtidigt som man förhålar löneregleringen på detta sätt för de lägre statstjänarna.

Om jag nu ser till sammansättningen av den nya lönekommittén, så är den sannerligen allt annat än lovande. Jag skulle vilja säga, att den ger anledning till nya protester från statstjänarnas sida. Man finner nämligen, att regeringen icke — och varför har det icke skett? — berett en enda plats för personalen och dess intressen. Det finns ingen i denna kommitté, om vilken de stora statstjänargrupperna ha anledning säga, att den mannen sitter inne med så stor kännedom om arbetsförhållandena och förhållandena över huvud för statstjänarna, att han med rätta kan anses vara en representant för de stora statstjänargrupperna. Man finner i kommittén en generaldirektör, en partiombudsman, en grosshandlare, en hemmansägare, en skogschef, en docent och en expeditionschef. Men de grupper, som skola få sina löner reglerade, tjänstemän från posten, järnvägen och övriga verk, de smås representanter saknas i denna församling. Man behöver sannerligen icke titta på förteckningen över kommittéledamöterna lång stund för att få klart för sig, att kommittén bort ha en annan sammansättning. Jag måste säga, att utseendet av dessa ledamöter visar på fullständigt avvita förhållanden. När det gäller andra yrkesgrupper, anses det ju alldeles naturligt, att dessa själva få förhandla angående och t. o. m. kämpa för sina löner. Detta gäller ju alla arbetaregrupper över huvud i den fria marknaden. Men här tillsättes en lönekommitté för statsverken, och där bli alla möjliga grupper representerade utom den berörda personalen själv.

Till sist vill jag, herr talman, säga, att med de principiella erkännanden som gjorts från alla håll, när det gäller statstjänarnas rätt att själva få vara med och bestämma sina löner, d. v. s. frågan om statstjänarnas förhandlingsrätt, borde det ha varit lätt, för att icke säga en bjudande plikt för regeringen att lämna någon plats just för de lägre statstjänarna i lönekommittén.

När det sedan gäller den tidpunkt när statstjänarna ha att vänta något förslag, så säger finansministern ingenting om detta i sitt svar. Något därom återfinnes heller icke i uttalandet till statsrådsprotokollet. När man gör en återblick på hela utvecklingen av denna fråga och ser hur den har förhållats år efter år, förstår man, att statstjänarna börja på att bli oroliga och fråga sig, när denna angelägenhet egentligen skall ordnas, eftersom denna gång ingenting betämt säges. En del uttalanden ha redan gjorts från fackförbundshåll

Svar å interpellation. (Forts.)

och från fackföreningar, sedan den nya kommittén tillsatts, i vilka uttalanden en bestämd förhoppning uttalats, att kommittén skall vara klar i så god tid, att förslag till lönereglering kan komma att framläggas nästkommande år. Det skulle vara önskvärt, ja, tillåt mig säga det, på sin plats, om finansministern på denna punkt ville uttala sig något tydligare. Det har gått många år sedan 1928 års lönekommitté tillsattes — åtta år. Det har gått sex år, sedan den blev färdig med sitt betänkande. Man har ingen anledning att sätta alltför stora förhoppningar endast vid ett löst uttalande om att den nu tillsatta kommittén skall arbeta med största skyndsamhet. Det skulle även de föregående kommittéerna göra, och vi ha sett resultatet.

Då jag nu slutar, ber jag som sagt få uttala det önskemålet, att finansministern ville uttala sig i så pass tydlig riktning, att man från statstjänarehåll kan få anledning förutsätta, att kommittén blir färdig i så god tid, att förslag kan framläggas nästa år.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag förstår mycket väl herr Spångbergs inställning till denna angelägenhet, då han själv är statstjänsteman och naturligtvis intresserad av att få så hög inkomst som möjligt. Men jag tycker ändå att det är litet obefogat att framföra en så skarp kritik mot den löneställning, som statens befattningshavare nu ha. Om man ser på inkomstfördelningen, sådan den föreligger i den senaste statistiken, finner man, att statens befattningshavare är den bäst ställda gruppen i samhället. Statistiken visar nämligen, att på varje befattningshavare kommer en årlig inkomst av mellan 4,000 och 5,000 kronor, under det att jordbrukarklassen, som är den sämst ställda i samhället, får nöja sig med endast obetydligt över 1,000 kronor per yrkesutövar. Då herr Spångberg vill göra gällande, att statens befattningshavare aldrig ha blivit kompenserade för den dyrtid, som inträtt efter 1914, så är detta ett misstag, ty om man ser efter vilka belopp som utgått i ordinarie anslag till befattningshavarna, finner man, att omkring 1916—1918 var den ordinarie utgiften till befattningshavarna icke fullt 200 miljoner kronor, medan nu beloppet av ordinarie löner, som utgå på statsbudgeten är nära 400 miljoner, och dessutom skola de ha dessa dyrtidstillägg, som f. n. utgå med närmare 60 miljoner kronor, vartill i vissa trakter även kommer extra dyrtidstillägg. Det är därför märkvärdigt att man från stadstjänarehåll kan uttala klagomål över att de äro dåligt ställda. Jag hoppas, att den kommitté, som nu blivit tillsatt, och som i sina direktiv fått sig ålagt att göra en jämförelse med andra näringsgrupper i samhället, då den utarbetar sitt förslag, skall se till, att det blir litet mera rättvisa i inkomstförhållandena mellan olika näringsgrupper i samhället.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det kanske kan vara nyttigt för herr Spångberg att ha hört det sista anförandet, innan jag tager till orda, ty trots alla de felaktiga förutsättningar, som man nog får säga lågo under detta sista yttrande, innehåller det den sanningen, att om man gör en jämförelse mellan statstjänarnas ställning och en stor mängd andra samhällsmedborgares, är det väl ändå uppenbart, att andra samhällsgrupper finnas, som kunde ha större anledning att klaga över sitt läge än statstjänarna. Detta får man icke glömma, när man sätter in denna fråga i sitt stora sammanhang. Jag säger detta därför, att herr Spångberg tycks ha glömt hurdant läget varit under de gångna åren. Det är riktigt, att en motion om löneförbättring väcktes 1931; det var innan vi hade fått den känning av krisen, som vi sedan fingo. Då hade just 1928 års kommitté blivit färdig. Man hade från regeringshåll såvitt jag förstår närmast utlovat, att ett förslag

Svar å interpellation. (Forts.)

skulle komma, och det var en stor besvikelse för statstjänarna, att det icke kom. Men att det sedan blev uppskjutet, undrar jag om icke herr Spångberg själv finner ganska naturligt. Såvitt jag kan erinra mig, var man på statstjänarehåll under åren 1932, 1933, 1934, jag skulle nog våga säga tacksam för att ett regimskifte skett, som förde med sig, att den nedskärning, för att icke säga borttagande, av dyrtidstilläggen som en stark folkmening eller en mycket stark opinion krävde, och varemot statstjänarna säkert haft mycket svårt att värja sig, icke ägde rum 1933. Detta kunde förhindras helt enkelt därför, att vi i vårt land gingo över till en annan kristidspolitik än den nedskärningspolitik, som tidigare hade förklarats vara den enda riktiga. Det var därför ganska naturligt, att man under de värsta krisåren från statstjänarnas sida fann, att man snarast hade anledning att vara tillfredsställd med att man icke hade fått det sämre. Jag tror att denna stämning höll sig ännu 1934, och först så sakta under 1935 började man inom statstjänarekretsar tycka, att det ljusnat så pass mycket, att nu kunde det gamla önskemålet tas upp igen. Förbättringen har kommit så hastigt, att man icke, vilket jag gärna kan erkänna, hunnit med att tänka därpå — jag hade för min del icke väntat att förbättringen skulle komma så snabbt, annars hade det varit möjligt, att de förnyade utredningarna hade kommit till stånd något tidigare.

Det fanns en annan förutsättning i herr Spångbergs anförande, som jag icke tror att statstjänarna ha anledning att stödja sig på. Jag tror, att det är mycket farligt för statstjänarna att fortfarande tala om den compensation, som man skulle få för den dyrtid, som inträdde under krigsåren. Jag tror icke det finns någon statstjänare, som är nöjd med att man går och ser efter vilka löner de hade före kriget och så ser efter huru mycket dyrare det blivit, för att sedan ge compensation för stegrade levnadskostnader. Det lär nog inte heller finnas några andra medborgargrupper i vårt land, som skulle vara nöjda med en sådan undersökning. — Det sades nu här från ett annat håll, att jordbrukarna befinna sig i så mycket sämre ställning och att statstjänarna i genomsnitt sitta med 4 å 5,000 kronor, under det att jordbrukets yrkesutövere i genomsnitt blott ha 1,000 kronor. Jag betvivlar dock, att talaren själv är övertygad om sanningen häri, och det är väl ingen som tror, att detta utgör det verkliga läget i fråga om välstånd i samhället. Jag håller före, att sådana yttranden från jordbrukarehåll äro ägnade att undergräva den förståelse för jordbrukets svårigheter, som arbetat sig fram även på andra håll.

När det budgetära läget blev bättre, väcktes naturligtvis spørgsmålet om vad man skulle göra i lönefrågan till nytt liv, och då var förhållandet detta, att det fanns vissa grupper, vilkas löner icke blivit reglerade. Det var därför alldeles naturligt att, innan man tog upp frågan om en revision, avseende ett nytt lönesystem, föra över de grupper, som ännu icke blivit reglerade och detta snarast möjligt. Det var därför som de statliga och kommunalanställda lärarnas löner först togos upp till behandling.

När det sedan blev fråga om den allmänna lönerevisionen, får man komma ihåg, som jag sagt i svaret, att 1928 års lönekommitté icke hade uppdrag att göra en revision av själva löneställningen. Jag tror, att det var mycket missnöje inom statstjänarkretsar, att denna kommitté icke hade sådant uppdrag. Den hade endast i uppdrag — och fyllde detta uppdrag — att revidera lönebestämmelserna i syfte att inarbeta dyrtidstilläggen i lönerna. Jag tror icke, att det numera är möjligt att taga frågan på det viset. Dels förefaller det rimligt att verkligen göra en revision i den betydelse att man undersöker vilka löner man finner vara rimliga, och dels tror jag också, att man måste undersöka, om det är en klok väg att gå att göra lönerna fasta och sedan låta statstjänarna finna sig i att, om priserna skulle mycket kraftigt stiga, sitta utan nå-

Svar å interpellation. (Forts.)

got rörligt tillägg till de fasta löner, som icke av sig själva följa med. I alla händelser har jag ansett det vara min skyldighet att låta undersöka, om icke frågan även för statstjänarna är mogen att definitivt föra in i lönesystemet en rörlig del, som förändras med levnadskostnaderna. Det gäller alltså att undersöka båda dessa saker, nämligen dels huruvida placeringen av de olika grupperna är sådan, att den bör bibehållas, och om man skall göra jämkningar i de utgående lönerna, låt mig säga även vilka förbättringar som borde äga rum, men dels också att undersöka det andra spörsmålet, om formen för lönerna, om det skall vara en fast och en rörlig del eller bara en fast del.

Det finns även ett tredje spörsmål. Den som har följt med utvecklingen av vår dyrortsgruppering, vet att vi råkat in i ett sådant ohållbart tillstånd, att även en undersökning om möjligheten att komma till enklare förhållanden i detta hänseende är i högsta grad önskvärd.

Allt detta gör, att, såvitt jag kan förstå, det icke finns någon möjlighet att på en mycket kort tid, låt mig säga några månader, komma fram med ett förslag till en verklig revision av lönebestämmelserna. Detta har föranlett tillsättandet av kommittén, och jag beklagar, att herr Spångberg tydligen icke läst yttrandet till statsrådsprotokollet vid kommitténs tillsättande, ty hade han gjort det, hade det varit omöjligt för honom att protestera emot, att i denna kommitté icke insatts några representanter för statstjänarna själva. Jag skulle lämpligen kunna ställa den frågan till herr Spångberg själv: Om herr Spångberg hade att välja ut en kommitté på 9 personer, och herr Spångberg väl knappast kan tänka sig att en kommitté, som skall utreda lönefrågan för tjänstemännen kan göras sådan, att dessa själva utgöra majoritet och kunna bestämma förslaget, hur skulle han utvälja de högst fyra statstjänarrepresentanter, som skulle representera alla dessa olika grupper? Då man vet, vilka olika meningar som finnas inom de olika statstjänargrupperna om den riktiga placeringen av de olika tjänsterna, tror jag, att han skulle ha kommit till ett antal statstjänarrepresentanter, som varit alldeles orimligt, därest i kommittén skulle satts in direkta representanter för de olika grupper, vilkas intressen skulle tillvaratagas. Därför har regeringen valt en helt annan väg — vi ha sagt, att i kommittén skola icke sitta några representanter för statstjänarna, för att såsom en liten minoritet komma fram med en reservation gent emot vad majoriteten säger, utan vi ha sagt, att den tillsatta kommittén skall i stället vara just det som herr Spångberg söker efter, nämligen en förhandlingsdelegation, som skall representera statsmakterna, under det att statstjänarna själva genom sina organisationer få utse vilka representanter de vilja och hur många de vilja, som förhandla med denna av regeringen tillsatta delegation, för att om möjligt komma fram till ett förnuftigt resultat. Den väg, som valts, har just valts — jag vill tillägga, att det skett i bästa samförstånd med organisationerna — för att göra det möjligt för statstjänarna att få en så fylig representation för de olika intressena som möjligt, en representation, som icke skulle varit möjligt att åstadkomma, om man skulle satt in en eller annan statstjänare beträffande vilken den stora mängden av de andra skulle sagt: Han representerar posten men icke tullen, han representerar tullen men icke järnvägen o. s. v., o. s. v. Jag tror, att herr Spångberg missförstått det hela. Meningen är, att statstjänarna skola bliva fullständigt representerade genom egna valda representanter.

Att jag icke kunnat skriva något om hur snart kommittén skall bliva färdig, det beror på att den saken kan ingen utomstående bedöma. Det är omöjligt att skriva i statsrådsprotokollet, att utredningen skall vara färdig vid den och den tidpunkten, då man samtidigt ålägger de sakkunniga att göra vissa utredningar och framkomma med vissa förslag. Jag är på grund av kom-

Svar å interpellation. (Forts.)

mitténs sammansättning fullt övertygad om att all möjlig skyndsamhet kommer att iakttagas. Huruvida förslag i ämnet kan bli färdigt till nästa års riksdag, vägar jag i detta ögonblick icke med någon bestämdhet uttala mig om. På eget ansvar och som min personliga mening vill jag säga, att om det under arbetets gång i sommar eller tidigt på hösten skulle visa sig; att det icke finnes några utsikter att förslag till definitiv löne reglering kan bli färdigt till nästa års riksdag, bör det tagas under överbägande, huruvida det är möjligt att genomföra en provisorisk löne reglering.

Herr Brädefors: Herr talman! Det är icke mer än två dagar sedan vi här i kammaren diskuterade just dessa spörsmål. Under diskussionen framförde jag som min åsikt, att man i denna fråga handlat som man brukar göra när man vill, att det icke skall bli något resultat: man har satt i gång utredningsmaskineriet och därigenom förhålat tiden för frågans lösning. Jag påpekade också i debatten, att vid början av riksdagen från statstjänarnas fackförbundshåll talats om att regeringen skulle givit ett löfte, att frågan skulle utredas till 1937 års riksdag. Nu få vi höra, att regeringen icke kan — eller kanske icke heller vill — lämna ett sådant löfte. Jag förstår mycket väl, att regeringen, då regeringen angående resultatet av kommitténs arbete resonerar som herr statsrådet gjorde nyss, icke gärna kan lova något sådant. Under onsdagens debatt lade flera talare — däribland motionärerna herrar Severin och Lundqvist samt två ledamöter, som talade för utskottets förslag — ganska stor vikt vid utskottets av mig som intetsägande betecknade yttrande, att frågan om en löne reglering skulle läggas fram för riksdagen så snart ske kunde. En del av dessa herrar togo detta uttalande som ett löfte om att förslag skulle framläggas till nästa års riksdag. Efter vad herr statsrådet nyss sagt om kommitténs arbets sätt och väntade arbetsresultat, måste man hysa en annan uppfattning.

Om 1928 års löne kommitté yttrade herr statsrådet, att kommittén endast haft till uppgift att inarbeta dyrtidstilläggen i lönerna. En del av lönen skulle icke längre vara rörlig, utan hela lönen skulle bli fast. När kommittén i enlighet med direktiv av dåvarande regering utarbetat sitt förslag, lades det icke fram någon proposition på grundval av detta förslag. Av statsrådets svar får man veta, att anledningen därtill var, att man ansåg, att ett orörligt lönesystem skulle lända statstjänarna till skada. Det kan nu komma att dröja fem, sex år, innan den nya kommittén i enlighet med regeringens direktiv utarbetat sitt förslag till ett rörligt lönesystem. Ingen kan veta, om icke förhållandena, då förslaget blir färdigt, så ändrats, att det anses lämpligast att ha ett fast lönesystem, och då får väl en tredje löne kommitté lov att tillsättas. På det sättet kan man hålla på i evighet utan att komma till något resultat. Jag tror icke, att det är herr statsrådets mening, att det skall gå på det sättet. Med de skäl han anförde, avsåg han nog endast att skydda den nuvarande regeringen mot anklagelsen att ha försummat att lägga fram förslag i denna fråga.

Statstjänarna kräva ganska allmänt och med rätta att erhålla provisoriska lönetillägg. Regeringen vet icke alls, när löne regleringskommittén kommer att bli färdig med förslag till definitiv löne reglering. Varför har icke regeringen, som själv anser, att statstjänarnas ställning bör förbättras, låtit utarbeta och för riksdagen framlägga ett förslag om provisoriska lönetillägg att utgå, till dess den definitiva löne regleringen genomförs. Det finns ingen ursäkt varken för det ena eller för det andra. Herr statsrådet förnekar icke, att det statsfinansiella läget förbättrats. Man kan sålunda icke nu som så många gånger förut hänvisa till det dåliga statsfinansiella läget.

Svar å interpellation. (Forts.)

Herr Hansson i Rubbestad sade, att befattningshavare i statstjänst i allmänhet hade 4 å 5,000 kronors inkomst. Det är ju möjligt, att man kommer till denna siffra, om man skär alla statstjänare över en kam, men herr Hansson vet lika bra som jag, att det å ena sidan finns statstjänare, som ha höga toplöner och å andra sidan statstjänare, som ha mycket låga löner. Jag tror icke, att jag överdriver, om jag säger, att minst 80 %, om icke fler, av statstjänarna ha mindre än 4,000 kronor om året. Det är därför alldeles oriktigt att säga, att statstjänare i allmänhet ha 4 å 5,000 kronors inkomst. Jag skulle vilja rekommendera en person, som talar på det sättet i riksdagen, att gå på ett möte med statstjänare, allra helst ett möte med lägre statstjänare, och tala om för dem hur bra de ha det och att de icke behöva någon löneförbättring. Jag kan dock icke garantera, att han skulle komma helskinnad därifrån.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Jag begärde ordet för att bemöta ett uttalande av herr statsrådet om att jag överdrev, då jag gjorde jämförelse mellan å ena sidan statstjänarnas och å andra sidan jordbrukarnas inkomster. Jag har icke alls överdrivit utan hämtat mina uppgifter från statistiska utredningar angående inkomstförhållandena för olika yrkesgrupper i samhället. Mina uppgifter kunna kontrolleras av vem som helst. Befattningshavare i allmän tjänst ha i medeltal, märk väl i medeltal, en årlig inkomst av 4,600 kronor, under det att yrkesutövare inom jordbruket i medeltal ha en inkomst av 1,190 kronor. Detta kan vem som helst kontrollera. Att inkomsterna inom var och en av dessa grupper äro olika fördelade, är helt naturligt. Faktum står kvar, att statstjänarna i *allmänhet* ha en vida bättre ekonomisk ställning än jordbrukarna.

Herr Spångberg: Herr talman! Herr Hansson i Rubbestad påstod, att statstjänare i genomsnitt hade 4,600 kronors inkomst, under det att jordbrukare i genomsnitt hade något över 1,000 kronors inkomst. Jag skall icke ingå i någon mera detaljerad diskussion med herr Hansson om den saken. Herr Hansson vet själv, hur felaktig och falsk hans uppläggning av frågan är. När herr Hansson kommer till en så låg genomsnittlig inkomst för jordbrukare, profiterar han på statare, småbrukare och småbönder ute i bygderna. Och när han skall ge en siffra om statstjänarnas löner måste han ta med de högsta lönegraderna för att få en hög siffra. Han kan ju titta efter vad brevbarare, stationskarlar, banarbetare och vaktmästare ha för inkomst. Om han sade till dessa, att de skulle få 4,000 kronor om året, så skulle de buga sig och svara: »Tack, herr Hansson, vi vilja knappt ha så mycket, men vi vilja ha något mer än vi ha för närvarande.» På det sättet ligger det till, och man skall läsa statistik utan att förvränga fakta.

Herr Hansson menade, att jag hade orätt, när jag sade, att statstjänarna icke blivit fullt kompenserade. Om icke herr Hansson tror mig, så läs uttalanden av vederbörande utskott, av riksdagen och av olika finansministrar. Tag reda på levnadskostnadsindex, tag del av bestämmelserna angående beräkning av dyrtidstillägg, så skall herr Hansson finna, att statstjänarna under de år, det här gäller, fått avstå omkring 300 miljoner kronor av sina reallöner.

Jag blev något förvånad över finansministerns senaste uttalande, och jag skulle tro, att statstjänarna ute i landet komma att bli lika förvånade som jag. Det var ett uttalande, som i sak bra nära anslöt sig till herr Hanssons i Rubbestad sätt att betrakta detta problem. I denna min uppfattning bestyrktes jag ytterligare — jag ser, att finansministern skakar på huvudet — då herr statsrådet sade: »Om vi jämföra statstjänargruppen med vissa jordbrukargrupper»

Svar å interpellation. (Forts.)

o. s. v. Ja, för all del. Vi kunna ju jämföra statstjänare med A. K.-arbetare. Nog finns det grupper, som äro orättvist behandlade och som ha alltför små inkomster i förhållande till den gemensamma inkomst, som finns här i landet, men jag kan aldrig dela den uppfattningen — och jag hoppas, att det icke heller var finansministerns mening — att man därför att det finns betryckta grupper, sådana som t. ex. vissa jordbrukargrupper, skall trycka ned även sådana orättvist behandlade grupper, som ha något bättre ställning än de sämst ställda. Mot den uppfattningen har jag ofta protesterat i denna församling.

Finansministern frågade mig hur det skulle låta sig göra att tillmötesgå de önskemål angående representation, som framkommit från statstjänarnas sida och som jag nyss talade om. Han gjorde den reflexionen, att om man valde en befattningshavare vid posten, så skulle järnvägsmännen kunna säga om honom, att han representerade posten men icke järnvägen. Valdes en befattningshavare i tullverket, så skulle kanske postmännen säga, att denne befattningshavare representerade tullen men icke posten o. s. v. Det är ingen, som resonerar på det sättet. I fråga om lägre statstjänare behöver man icke skilja på post, tull, järnväg o. s. v. Samma person kan representera lägre statstjänare i allmänhet och således både post, tull och järnväg och andra verk. De lägre statstjänargrupperna ha gemensamt, oavsett vilket verk de varit anställda i, gjort uttalanden och framställningar i dessa frågor. De lägre statstjänarna ha därvid betraktat sig som lågt avlönade statens tjänare och därmed jämnt. Finansministern har inga skäl att framställa saken så som om en lägre befattningshavare vid ett verk icke skulle kunna representera statstjänare, tillhörande ett annat verk.

Jag har läst finansministerns uttalande till statsrådsprotokollet, och det var därför jag yttrade mig så som jag gjorde. Finansministern har nu upplyst om att den nya kommittén skulle representera staten i motsats till statstjänarna. Det var en nyhet. Det hade jag aldrig tänkt mig. Hela denna fråga har dock tidigare behandlats så, att man haft anledning antaga, att även de lägre statstjänarna skulle tillförsäkras ett behörigt inflytande i lönekommittén. Nu förstår jag, att denna kommitté i stället representerar staten mot statstjänarna. Då man hör detta och ser på kommitténs sammansättning förstår man, att statstjänare icke ha mycket att vänta sig av densamma. Nog vet herr finansministern, att det förhåller sig på samma sätt med staten och statstjänarna som det förhåller sig med arbetarna och arbetsköparna i allmänhet. Det gäller härvidlag två parter, vilkas intressen exempelvis i lönehänseende ofta komma att stå i motsatsförhållande till varandra. Den som representerar staten brukar företräda statens intresse av att det blir prutat på lönerna, medan den som representerar de anställda naturligtvis företräder deras krav på bättre löner.

Och så ett litet vänligt ord till herr Hansson i Rubbestad. Han tycktes förmena, att jag icke skulle yttra mig i den här frågan eftersom jag var statstjänare, men han fann det förklarligt med hänsyn därtill att jag ville ha bättre lön. Jag yttrar mig i de ting jag känner till. Nu representerar jag emellertid icke bara de lägre statstjänarna i riksdagen — utan även småbrukare, stattare och småbönder och andra arbetargrupper. I en fråga som denna tar jag mig friheten att framföra de lägre statstjänarnas mening här i riksdagen. Jag gör detta icke minst ur den synpunkten, att jag känner till dessa gruppers förhållanden. Jag har aldrig funnit det orimligt, att en jordbrukare yttrar sig i riksdagen i bondefrågor och talar för synpunkter, som han anser berättigade. Jag har aldrig angripit dem därför, att de framfört sina krav. Ifrån statstjänarhåll hoppas man att en riksdagsman tar så pass mycket reda på arbets-

Svar å interpellation. (Forts.)

förhållanden, lönevillkor och dylikt, att han kan framföra deras sak. Det krävet måste anses berättigat. Om andra representanter vilja sköta sig på ett annat sätt, skall jag i detta sammanhang icke lägga mig i den saken.

Återgår jag så till frågan om lönekommittén och dess uppgifter, så förefaller det efter finansministerns uttalande, som om densamma skulle vara utav ungefär samma sort som den löne regleringskommitté, som fanns före 1902 och till vilken statstjänarna fingo framföra sina synpunkter. Det förstår väl ändå herr finansministern, att vi icke kunna godkänna en kommitté, till vilken vi endast få göra vissa framställningar, men som sedan utformar sitt betänkande utan att statstjänarna därvid få ha något som helst inflytande. Om innebörden av detta egendomliga förfarande skall jag, i den mån jag får tillfälle, upplysa de lägre statstjänarna, vilka alltså ha att betrakta denna lönekommitté som ett klart motståndarorgan, och att vi ha att rätta oss därefter.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Med anledning av herr Spångbergs sista anförande vill jag säga, att jag ingalunda förmenat honom att tala å statstjänarnas vägnar. Jag sade tvärtom uttryckligen i mitt första anförande, att jag ansåg det fullt naturligt att han i egenskap av statstjänare ville göra sina krav gällande. Det var emellertid emot hans sätt att argumentera som jag vände mig, och det vill jag göra även nu.

Gent emot hans tal om att statstjänarna, och speciellt de lägre, aldrig blivit kompenserade för dyrtiden genom de nu för dem utgående lönerna vill jag framhålla, att detta icke är med sanningen överensstämmande. Jag förmodar, att herr Spångberg har reda på vad de lägsta statstjänarna hade i inkomst år 1914, alltså före krigstiden. De som befinna sig i lönegraden B 5, den lägsta lönegraden för manliga befattningshavare, ha nu 2,400 kronor i årlig inkomst, medan de år 1914 hade bara 1,200 kronor. De ha alltså sedan 1914 fått en löneförhöjning på 100 procent. Index talet nu är efter vad jag vill minnas 157. Levnadskostnaderna ha alltså stigit med 57 procent. Ha de under sådana förhållanden icke fått kompensation för de ökade levnadskostnaderna? Jo, de ha blivit mer än kompenserade både genom den ordinarie lönen och genom dyrtidstilläggen. De ha sålunda ingen anledning att klaga. De som kanske kunna anse sig såsom icke kompenserade genom de nu utgående lönerna äro de högre statstjänstemännen. Dessa skulle möjligen kunna tjäna något på att få sina löner omräknade efter index talet, men alla som stå i lägre lönegrader äro kompenserade, ja överkompenserade genom den lön de nu ha.

För att visa hur det ställer sig för oss jordbrukare i förhållande till löntagarna vill jag nämna, att den officiella statistiken på detta område visar, att inkomsten av jordbrukets produkter stigit från 1914 till april månad i år med allenast 12 procent. Detta index utgör nämligen nu enligt Lantbrukssällskapets beräkningar 112 mot 100 år 1914. Vi få alltså nöja oss med en höjning på 12 procent mot statstjänarnas 100. Jag tycker, att herr Spångberg borde tänka på detta, när han här förfäktar löntagarnas intressen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Wigforss: Herr talman! Jag hade icke tänkt blanda mig i någon allmän debatt om de olika samhällsgruppernas ekonomiska läge, ty en sådan debatt skulle måhända föra alltför långt in på frågor, som i detta ögonblick icke nödvändigtvis behöva beröras. Det finns emellertid faktorer att i detta sammanhang ta hänsyn till, vilka herr Hansson i Rubbestad icke alls tycks ha tänkt på. En stor industriidkare till exempel skulle enligt herr Hanssons i Rubbestad resonemang kunna säga: Produkterna i min industri ligga nu liksom 1914 vid index talet 100, se där, vilket dåligt läge jag nu befinner mig i! Man kan icke resonera på sätt som herr

Svar å interpellation. (Forts.)

Hansson i Rubbestad här gjorde, ty det finns en hel rad faktorer vilka göra, att även en mycket svag stegring i priserna kan medföra, att en industriidkare får en mycket bättre ställning än tidigare. De siffror herr Hansson i Rubbestad anförde, visa sålunda ingenting i och för sig. Jag vet, att hans sätt att argumentera är en metod som användes över hela världen av jordbrukarna, när de vilja jämföra sitt ekonomiska läge med andra medborgargrupper, men det är icke desto mindre oriktigt.

Jag begärde emellertid närmast ordet, herr talman, för att säga till herr Spångberg, att jag tror, att han har aldeles orätt, när han i fråga om kommitténs sammansättning påstår, att en statstjänsteman, vilken som helst, t. ex. från postverket, mycket väl skulle kunna representera andra statstjänare. Jag har haft tillräckligt mycken erfarenhet av att en man från ett verk vilket som helst icke accepteras såsom representant för andra verk, när det gäller att i detalj bestämma var i löneskalan till exempel en brevbärare eller en stationskarl skall placeras. När det gäller den sidan av saken vill vartenda verk ha med sin speciella representant, vilken känner till vederbörandes synpunkter på frågan. Det är därför omöjligt att tänka sig en så sammansatt kommitté, att alla synpunkter i fråga om lönegradsplacering kunna tillgodoses i enlighet med de olika gruppernas önskemål. Därför har jag också gått över till den linje, som jag kallar förhandlingslinjen. Herr Spångberg nämnde i sitt första anförande, att när det gäller förhållandet mellan enskilda arbetsgivare och arbetarna, få fackföreningarna vara med och deltaga i överläggningarna. Detta har just varit min utgångspunkt, ty nu kunna statstjänarna genom representanter, om också inte precis på samma sätt som vid en avtalsuppgörelse emellan arbetsgivare och arbetare så dock lika effektivt, förhandla med statens representanter i kommittén, vilka ju i viss mån äro att betrakta såsom arbetsgivare. Herr Spångberg är själv här i riksdagen arbetsgivarrepresentant, ty herr Spångberg måste här tillvarataga statsintresset, även när det gäller statstjänarna. Jag är övertygad om, att herr Spångberg i många fall i fråga om de olika krav som resas från statstjänarnas sida måste säga: Det där kan jag icke rösta för, ty jag anser att statens intresse strider mot gruppens intressen. Ingenting hindrar emellertid att de som sitta i en delegation sådan som den här ifrågavarande, samtidigt som de representera statens intressen, även kunna representera det allmännas intresse av att statstjänarna få en hygglig och hederlig betalning för sitt arbete. Jag är övertygad om, att den kommitté som nu tillsatts, icke kommer att svika de förväntningar, som både jag själv och, efter vad jag tror, statstjänarna ställa på densamma.

Vad slutligen beträffar frågan om tidpunkten då kommittén kan vara färdig med sitt arbete, är det icke rimligt att, såsom herr Brädefors gjorde, tala om förhalning. Vill man förhala en sak, skall man icke förfara så som jag gjort i detta fall. Jag kan emellertid icke med bestämdhet säga, att kommittén kommer att bli färdig med sitt arbete så tidigt i höst, att förslag kan föreläggas nästa års riksdag. Jag menar, att det vore oriktigt att säga något sådant, när jag ingenting bestämt vet. Jag har emellertid framhållit för kommitténs ledamöter, att det är i högsta grad önskvärt, att man kan komma fram med förslag till nästa års riksdag. Om detta skulle visa sig omöjligt, har jag framhållit som min personliga mening — och något annat är det icke möjligt att på detta stadium uttala — att frågan om tillfällig löneförbättring bör tagas upp till övervägande. Jag kan kanske tillägga, att jag under de gångna veckornas och månadernas debatter om statsutgifterna för kommande år i mina kalkyler rörande stegringen i dessa utgifter utgått ifrån att ett mycket betydande belopp måste beräknas för en revision av statstjänarnas löner.

Svar å interpellation. (Forts.)

Herr **Severin**: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för att ställa en fråga till herr Hansson i Rubbestad. Han laborerade med en hel del statistik, som föreföll mig vara rätt osannolik. Statstjänarna skulle enligt hans uppgift ha en årsinkomst på i genomsnitt 4,600 kronor. I och för sig förefaller ju denna uppgift otrolig, och jag skulle därför vilka bedja herr Hansson att närmare redovisa var dessa uppgifter äro att finna. Jag har så mycket större anledning att rikta denna hemställan till herr Hansson i Rubbestad, som jag utan vidare här på min plats kan sitta och räkna ut, att de andra statistiska uppgifter som han lämnade äro felaktiga. Herr finansministern har redan påpekat, att den omständigheten, att indextalet för jordbruket icke stigit med mer än 12 enheter sedan 1914, icke bevisar, att jordbrukarnas inkomster stigit med allenast 12 procent. Herr Hansson i Rubbestad påstod vidare, att befattningshavarna i lönegraden B 5 år 1914 hade en årlig inkomst av 1,200 kronor, men att de nu hade 2,400 kronor, och han förmenade, att dessa siffror visade, att lönerna för denna grupp hade fördubblats. Han ville väl därmed också ha sagt, att statstjänarnas löner i allmänhet hade fördubblats. Jag skall passa på tillfället att upplysa herr Hansson i Rubbestad därom, att lönegraden B 5 från år 1914 icke utan vidare kan anses såsom representativ för de arbetargrupper, som det härvidlag är fråga om. Det fanns nämligen år 1914 olika lönereglementen för olika verk, och man måste därför för att kunna få ett grepp om det hela ta reda på vilka löner som gällde vid olika verk. Vid postverket har till exempel en brevbärlön från 1914 stigit med allenast 60 procent, vid statens järnvägar har däremot en motsvarande lön sedan 1914 verkligen stigit med c:a 100 procent. Jag håller mig här alltjämt vid lönegraden B 5 för nyreglerade verk. Skillnaden beror därpå, att man redan 1914 genomförde en lönereglering vid postverket, vilken man även avsåg att genomföra vid statens järnvägar, men som där icke kom till stånd, därför att kriget kom emellan. Man kan därför icke utan vidare ta lönegraden B 5 av år 1914 och säga, att den är representativ för statstjänarnas löneförhållanden i allmänhet. Om herr Hanssons i Rubbestad övriga statistiska uppgifter äro lika lösligt tillkomna, tycker jag att det kan vara skäl uti, att herr Hansson redovisar var och hur dessa statistiska uppgifter hämtats och hur de kommit fram, så att man kan bli i tillfälle att kontrollera dem sådana de här lämnats. Jag har emellertid all anledning att betvivla deras riktighet.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag skall genast stå till tjänst med de upplysningar, som herr Severin begärde. Det finns nämligen här nere i biblioteket en statistik över lönerna, och det går att ta reda på den redan i eftermiddag. Om herr Severin vill följa med mig ner i biblioteket, skall jag visa på vilken hylla man kan återfinna denna statistik. Mina uppgifter angående förhållandet mellan lönerna år 1914 och nu kan man kontrollera genom ett studium av Kungl. Maj:ts proposition år 1923 angående ändrade grunder för dyrtidstilläggen.

Herr **Hage**: Herr talman! Med anledning av den debatt som här förts och som huvudsakligen kommit att röra sig om lönerna för de lägre befattningshavarna i statens tjänst, tror jag mig kunna säga, att de genomsnittliga siffror, som herr Hansson i Rubbestad här lämnat, äro synnerligen missvisande. Vill man ha en någorlunda tillförlitlig uppgift på hur det förhåller sig med dessa befattningshavares löner, tror jag att man gör bäst i att slå upp sidan 238 i statistisk årsbok för Sverige, årgång 1935. Där lämnas en redogörelse för i statens tjänst anställda arbetares löner, och där konstateras med avseende å den lägsta dyrtidsgruppen — som främst bör tagas hänsyn till, då

Svar å interpellation. (Forts.)

det gäller en jämförelse med i jordbruk anställda — att den genomsnittliga årsinkomsten utgör 2,052 kronor. För motsvarande befattningshavare i högsta dyrortsgruppen är den 3,681 kronor, medan genomsnittet för hela landet är 2,981 kronor. Jag skulle tro, att dessa siffror — låt vara att de endast avse personer i arbetarställning — äro mera klarläggande och framförallt mycket mera tillförlitliga, när det gäller att diskutera frågan om vad en befattningshavare i någon av de lägre lönegraderna verkligen har i inkomst, än de genomsnittliga siffror, som herr Hansson i Rubbestad här anförde.

§ 3.

Föredrogos var för sig de å kammarens bord vilande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 831 av herr *Ström m. fl.*; och

nr 832 av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå; samt

till bankoutskottet motionen nr 833 av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets memorial och utlåntanden nr 118—121, bevillningsutskottets betänkande nr 36 och andra lagutskottets memorial nr 48.

§ 5.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 266, angående anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m., nämligen:

nr 834 av herr *Lind m. fl.*; samt

nr 835 av herrar *Mårtensson* och *Frankenberg*.

Dessa motioner bordlades.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bankoutskottet:

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätten för vissa mejerikonsulenter;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442);

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av § 29 mom. 1 och § 38 reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens pensionsanstalt;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 11 § förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; och

nr 240, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till ändrad lydelse av 19 § lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934;

från jordbruksutskottet, nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skogsundervisningens omorganisation; samt

från riksdagens kansli:

nr 254, angående bättre ordnande av landsbygdens postförhållanden i vad gäller lantbrevbäringen;

nr 255, angående utredning av smörets och margarinets näringsfysiologiska betydelse m. m.; och

nr 256, angående reformering enligt vissa riktlinjer av undervisningen vid de högre allmänna läroverken.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 44 regeringsformen och § 5 successionsordningen; och

nr 36, i anledning av väckt motion om inrättande av ett utrikesutskott m. m.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Anderson</i> i Norrköping	under 3 dagar fr. o. m. den 22 maj,
» <i>Hedlund</i> i Östersund	» 2 » » 23 » och
» <i>Gustafson</i> i Dädesjö	» 6 » » 25 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.31 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 23 maj.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talman-
nen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos var för sig samt remitterades till statsutskottet de å kammar-
rens bord vilande motionerna:

nr 834 av herr *Lind m. fl.*; samt
nr 835 av herrar *Mårtensson* och *Frankenberg*.

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr
35 och 36.

§ 4.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 69, i anledning av
väckta motioner angående långivning till mindre bemedlade, barnrika familjer
på landsbygden med mera; och yttrade därvid:

Herr **Skoglund**: Herr förste vice talman! När riksdagen förra året be-
viljade mycket stora belopp till bostäder åt barnrika familjer, tillät jag mig
framföra en del kritiska synpunkter här i kammaren på det förslag, som av
Kungl. Maj:t då framlagts. Om jag inte missminner mig betonade jag, att
både jag och mina partifränder i utskottet gärna ville vara med om att giva
ett kraftigt och varaktigt stöd, när det gällde goda bostäder åt barnrika fa-
miljer, men att vi hyste farhågor för, att den väg statsrådet anvisat inte var
den under alla förhållanden lämpligaste.

Det har gått ett år sedan dess, och den erfarenhet vi fått på området visar,
tror jag, att vad vi reserverar tillåto oss framhålla, var riktigt. Vad den
redbare medborgaren och familjeförsörjaren först och främst vill ha är icke
möjligheten att få en hyreslägenhet, som han innehar under en längre eller
kortare tid. *Hans mål är den röda stugan med de vita knutarna, som han
själv äger.* Han vill inte bara förfoga över stugan, han vill ha den med ägan-
derätt. Vi reserverar siktade vid det tillfället mot ett sådant mål.

Dess bättre har den statliga myndighet, som handhar beviljandet av ifrå-
gavarande bidrag, fått ögonen öppna för att utvecklingen måste gå just i den
riktningen, och de uttalanden, som gjorts, och det beslut, som häromdagen fat-
tades i riksdagen beträffande anslaget till bostadsanskaffning, visar, att man
är inne på de vägar vi då tänkte oss.

I år har jag tillsammans med några andra tillåtit mig att väcka en motion,
som berör bostadsanskaffning för barnrika familjer på den egentliga lands-
bygden, d. v. s. en utsträckning av verksamheten utöver den gräns förra årets
riksdag angav. Vi ha i denna motion framhållit önskvärdheten av att de
barnrika familjerna få möjlighet att skaffa sig egnahem. Det är ofta så, att
familjeförsörjaren, även om han är både duglig och skötsam, har svårt att
åstadkomma det egna hemmet vid den tidpunkt, då familjen är störst och kan-

*Ang. lån-
givning till
mindre be-
medlade,
barnrika
familjer på
landsbygden
m. m.*

Ang. långivning till mindre bemedlade, barnrika familjer på landsbygden m. m. (Forts.)

ske bäst behöver den goda bostaden. Det blir först senare, när barnen äro uppvuxna, när de själva sörja för sitt uppehälle, som det eftersträfvansvärda egnahemmet kan åstadkommas. Vi ha nu tänkt oss möjligheten, att genom statligt bidrag familjeförsörjarna skulle kunna sättas i stånd att vid en tidigare tidpunkt skaffa sig eget hem.

Till vår glädje ha vi konstaterat, att jordbruksutskottet, som behandlat motionen, ställt sig välvilligt till vårt förslag. Utskottet är tydligen helt inne på de riktlinjer motionärerna angivit. Men, herr förste vice talman, anledningen till att jag begärt ordet i dag och tillåter mig göra några små randanmärkningar till utlåtandet är utskottets förmodan, att de utredningar, som redan äro igångsatta, befolkningskommissionen och egnahemsutredningen, komma att beakta spörsmålet och föra det till sin lösning. Det är på den punkten jag hyser vissa farhågor. Befolkningskommissionen med dess storvulne ordförande har ju givit sig ut på ett mycket vidsträckt område, och jag är inte riktigt säker på att den inte betraktar denna fråga som en detalj, vilken den inte ägnar tillräcklig uppmärksamhet. Vad återigen beträffar den utredning, som är igångsatt rörande egnahemsverksamheten, så är jag inte övertygad, att de direktiv jordbruksministern givit denna utredning — jag måste erkänna, att jag inte läst dem, och det kan ju hända, att jag har fel — äro sådana, att de täcka även en verksamhet som den av oss avsedda. Det är därför jag skulle vilja göra det uttalandet, att jag hoppas, att Kungl. Maj:t med noggrannhet följer frågans behandling och, om ingen av dessa utredningar känner sig förpliktad att upptaga spörsmålet, tillser att endera av dem får närmare direktiv att fullfölja vad utskottet här vill och vad vi motionärer ansett riktigt, eller, för den händelse regeringen skulle finna det lämpligare, tillsätter en särskild utredning. Jag förväntar i varje fall, att regeringen med uppmärksamhet följer detta spörsmål.

Till slut skulle jag vilja framhålla, som ett förtydligande till motionen: Det har aldrig varit motionärernas mening, att verksamheten i fråga skulle gå, om jag så får säga, på lösa boliner. Vi veta, hur riskabelt det är att lämna ut statsbidrag över ett så vidsträckt område, som det härvidlag kan bli fråga om. Det är nödvändigt, att man går försiktigt fram och att man företager en noggrann gallring, när det gäller vilka familjeförsörjare, som skola komma i åtnjutande av hjälpen. Jag skulle också vilja uttala det önskemålet, att de myndigheter, som komma att få hand om verksamheten — det kanske först och främst blir egnahemsnämnderna — tillse, att egnahemmen inte komma att förläggas till sådana orter, där arbetsmöjligheter inte finnas. Då komma vi ur den ena svårigheten i den andra. Men med ett noggrant övervägande och ett klokt tillvägagångssätt skall man säkerligen, det vågar jag påstå, kunna giva denna grupp av människor, som kanske ha en hårdare påfrestning än många andra, en god och varaktig hjälp.

Herr Norling: Herr förste vice talman! Jag har väckt en motion, som utskottet behandlar i det nu föredragna utlåtandet. Innan jag emellertid yttrar några ord om motionen, skall jag be att få påminna herr Skoglund om en sak med anledning av hans påpekande, att han vid fjolårets riksdag var reservant för den linje han nu är inne på. I utskotts- och riksdagsbehandlingen förra året var det ingen, som hade något emot att människor, som äro i behov av dylik bostadshjälp, också få sådan, men reservationen var baserad på sådana grunder, att man verkligen måste säga, att det gick på lösa boliner. När herr Skoglund nu säger, att man inte vill ha det på det sättet, är det tydligen uttryck för en förändrad uppfattning hos motionärerna. Med de bestämmelser, som skulle följt av reservationen, hade vi inte fått någon förbättring av

Ang. långivning till mindre bemedlade, barnrika familjer på landsbygden
m. m. (Forts.)

bostadsstandarden ens på de ställen, där man nu är i färd med att åstadkomma hem för barnrika familjer.

Den kategori medborgare jag åsyftar är personer, som visserligen kunna inbegripas under förslaget om anskaffande av bostäder på landsbygden och även under fjolårets beslut om anskaffande av bostäder åt barnrika familjer i städer och stadsliknande samhällen, men som på grund av omständigheter, vilka jag inte nu skall gå in på, inte fått någon reell nytta av några slags stödåtgärder. Det är industriörternas befolkning. Nu sakna vi beklagligtvis statistik rörande trångboddheten på industriörterna, men den som känner till förhållandena vet, att trångboddheten därstädes är med den värsta i landet. Industrisamhällena utveckla sig mycket snabbt. Den gamla formen för bostadsproduktion har fullständigt upphört, den nämligen att företagen själva bygga bostäder åt sina arbetare, och därför är utvecklingen av bostadsbeståndet därstädes helt och hållet beroende av egnahemsverksamheten. Detta är ju mycket gott och väl, och vi ha sett, hur omkring våra industrisamhällen det växer upp en gördel av vackra, trevliga egnahem. Men resultatet blir givetvis inte efter sociala grunder, vilket man skulle önska i en slik fråga. De stora familjerna ha ju inte råd att lägga ned en så stor kostnad, som är nödvändig för skapande av egnahemmen. Det var därför jag tänkte mig, att man kanske kunde komma fram till någon form för hjälp åt just dessa familjer, som äro i verkligt trängande behov av större och bättre bostäder.

Det förhållandet, att företagarna upphört att bygga bostäder åt sina arbetare och att anskaffandet av egnahem inte kan gå i så raskt tempo som önskvärt vore, har gjort, att man försökt sig fram efter nya linjer. Företagarna mena, att pensionärerna inte kunna få vara kvar i företagets bostäder, och samhället har måst ordna det hela efter nya grunder. Men det är rätt besvärligt för en kommun, som inte sysslat med bostadsproduktion och som består av dels ett industrisamhälle, dels omkringliggande landsbygd, att få någon enighet till stånd i dylika frågor. De bostäder som byggas bli dessutom oftast av typen ett rum med kokvrå, en typ som kan vara passande och lämplig för äldre personer och pensionärer men inte för familjer. I det långa loppet kunna vi inte lösa bostadsfrågan efter sådana linjer.

Det är med tanke härpå jag tillåtit mig väcka min motion, och jag har med glädje konstaterat, att jordbruksutskottet i sin motivering helt ansluter sig till tanken, att åtgärder behöva vidtagas även för ifrågavarande samhällens vidkommande. Det är möjligt, att de farhågor, som herr Skoglund förde till torgs angående utredningen, äro riktiga. Jag skulle också tro, att om regeringen inte giver en av utredningarna direktiv, kan man befara, att frågan inte ägnas den omsorg och det intresse, som den är värd. Det finns inte någon så trängande fråga nu för våra industrisamhällens del som just kampen mot trångboddheten. Jag skulle därför vilja ansluta mig till herr Skoglund i hans vädjan till regeringen, att den ägnar frågan uppmärksamhet och ser till, att det blir en effektiv och grundlig utredning på detta område.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr förste vice talman! De frågor, som beröras i de motioner, som här äro avgivna, äro frågor som man mycket allvarligt bör diskutera. Detta har även gjorts inom jordbruksutskottet, och vi ha skrivit en välvillig motivering.

Vad först gäller yrkandet i motionen av herr Bagge m. fl., som gick ut på att riksdagen nu, utan annan utredning än den som förelåg i motionen, skulle bevilja ett anslag på 600,000 kronor, ansågo vi i utskottet, att vi inte kunde tillstyrka detsamma, och detta så mycket mindre som det begärdes, att pengarna skulle tagas under femte huvudtiteln, en sak som jordbruksutskottet ju sak-

Ang. långivning till mindre bemedlade, barnrika familjer på landsbygden m. m. (Forts.)

nar all befogenhet att gå in på. Vi ha inte heller ansett lämpligt att, såsom frågan nu ligger till, tillstyrka en riksdagsskrivelse. Enligt de upplysningar, som vi fått och som bekräftats av två ledamöter av utskottet, vilka tillhöra 1936 års egnahemsutredning, har man inom denna utredning redan tagit upp frågan och diskuterat den. Hela premielånsverksamheten behandlas ju där, och det är fråga om att utsträcka denna verksamhet även till bostadslägenheter. Under sådana förhållanden ha vi inte tyckt, att det finns anledning nu skriva till Kungl. Maj:t.

Vi instämma som sagt helt i motionernas syften och anse, att spörsmålen böra noga tagas under övervägande. Det är nog riktigt, som herr Skoglund nämnde, att man bör vara försiktig. Herr Skoglund yttrade, att man inte borde lägga dessa egnahem på andra platser än där arbete finns. Ja, det kan ju hända, att det är så, att det finns arbete på en plats när man bygger och de närmaste åren därefter, men någon garanti för att en industri uppehålls där eller att den inte stoppas under någon längre tid har man ju inte. Vi ha sorgliga erfarenheter från orter, där t. ex. en sågverksindustri är nedlagd och där vederbörande nu sitta med sina egnahem. Någon garanti för att arbete fortfarande skall finnas på den plats, där man bygger egnahem, kan man inte få.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Härpå föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av väckt motion angående köpings eller annat samhälles på landet skyldighet att utan kostnad tilhandahålla vägmärk; och

nr 71, i anledning av väckta motioner angående premiering och stamboksföring av nötboskap samt organisation av kontrollföreningsverksamheten m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Ang. försöksanläggning i Norrland för tillverkning av barrträkolsbriketter.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 72, i anledning av väckt motion angående igångsättande av försöksanläggning i Norrland för tillverkning av barrträkolsbriketter erhöles på begäran ordet av

Herr **Nyblom**, som anförde: Herr talman! När jag i år åter motionerat i denna fråga är det för att änyo fästa uppmärksamheten på den något egenomliga behandling, som detta synnerligen viktiga ärende fått.

1933 års riksdag ställde 150,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande för att man skulle genomföra försök med träkolsbrikettering. Sedan dess kan man säga, att praktiskt taget ingenting uträttats, som fört denna fråga framåt. Vi hörde i fjol under en interpellationsdebatt i denna fråga, att Tvingfabriken i Blekinge skulle komma i gång på vårsidan 1935, och att man skulle få reda på resultatet av verksamheten därifrån. Nu läser jag i utskottets betänkande att man förväntar, att verksamheten vid Tvingfabriken skall vara i gång i april eller maj månad i år.

Det är ganska underligt, att man efter tre års byggnadsarbeten inte lyckats komma så långt, att man kan framställa briketter eller i varje fall konstatera, om verksamheten är möjlig eller ej. Man har använt 50,000 kronor på Tvingfabriken utan att det för dagen föreligger något praktiskt resultat. Därutöver har det ställts 50,000 kronor till domänstyrelsens förfogande, men större delen av dessa pengar ligger domänstyrelsen på fortfarande. Man har använt unge-

Ang. försöksanläggning i Norrland för tillverkning av barrträkolbriketter.

(Forts.)

fär 1,400 kronor för att göra vissa experiment på Öland. Man kan fråga sig, av vilka skäl, som domänstyrelsen förlägger en träkolsbriketteringsfabrik till Öland. Är det inte Norrland, som i främsta rummet har intresse av denna fråga? Och då förlägger man fabriken till Öland, den plats, som är minst lämplig för träkolsbrikettering.

Vidare har domänstyrelsen satsat 7,000 kronor till en herre i Djursholm, som fått göra en del experiment med sågspån. Han skulle göra kol av sågspån, men ej heller från denna verksamhet föreligga några som helst praktiska resultat.

Nu har visserligen utskottet varit älskvärt nog att gentemot domänstyrelsen bara säga, att man har satsat 8- å 9,000 kronor på vissa experiment, utan att man redogjort för, hur pengarna överhuvud taget använts. Man skulle kunna få det intrycket av utskottsutlåtandet, att dessa 8-, 9,000 kronorna använts för förberedande experiment, för de experiment, som kommit till stånd nere på Öland, men i själva verket är det väl två skilda slag av experiment, som domänstyrelsen har sysslat med, nämligen dels de i Djursholm och dels de på Öland.

Det ligger fortfarande cirka 40,000 kronor hos domänstyrelsen, som icke använts. Å andra sidan har Kungl. Maj:t 50,000 kronor kvar av det av riksdagen beviljade anslaget, som icke heller använts. Man kan ju fråga sig, varför man inte gör en ordentlig träkolsbriketteringsfabrik i Norrland, där man försöker få fram en brikett, som i Norrlands inland kan konkurrera med kol och koks. Det föreligger kalkyler. Det är utexperimenterat en metod, N. A.-metoden, men det är omöjligt att få fram enskilt kapitalintresse, därför att man har ifrån domänstyrelsens sida gång efter annan förklarat, att det föreligger ingen ekonomiskt driftsäker kalkyl eller metod ännu. På grund av dessa uttalanden från domänstyrelsens sida vågar inte enskilt kapital träda till med hela beloppet, men det finns möjlighet att skapa en försöksfabrik, därest staten träder till med halva summan. Enskilda intresserade äro då villiga att träda till med den andra hälften bara för att försöka, om det är möjligt att få fram denna fabrikation och skapa ett bränsle, som kan konkurrera med kol och koks och samtidigt ge avsättning för det avfalls- och gallringsvirke, som det för närvarande är svårt att få någon avsättning för och som för övrigt är ett problem, som måste lösas förr eller senare.

Jag tycker, att hela denna fråga har behandlats på ett valhänt sätt. Nog var det meningen 1933, då dessa 150,000 kronor ställdes till förfogande, att något verkliga skulle göras, och jag menar: vore det inte nu på tiden, att regeringen skickade ner någon kontrollant till Tvingfabriken i Blekinge för att se, om verksamheten kommit så långt, att resultat kan väntas. För övrigt, denna fabrik i Blekinge skall göra träkol på bok, och bindemedlet skall utgöras av en avfallsprodukt vid sockertillverkningen. Detta har ju Norrland inte det ringaste intresse av, ty vad vi vilja göra är att binda träkol med en avfallsprodukt, som uppkommer då man kolar, alltså tjära, som man bränner in och pressar in i briketterna. Alltså, de experiment, som göras i Blekinge, ha i själva verket inte ringaste intresse för Norrland. Det skulle vara det, om man kunde få Tvingfabriken att vid sidan av sin bokkolning också syssla med barrträkolbrikettering, men jag tror inte att man där har maskiner för denna verksamhet.

Jag är mycket förvånad över att man tar så lätt på denna fråga. Den har den allra största betydelse för våra skogar, och den kan, om den blir rätt skött och rätt genomförd, skapa stora arbetsmöjligheter i våra skogrika områden. Det skulle därför varit synnerligen angeläget, att experimenten bli fullföljda på ett ordentligt sätt. I varje fall hade man kunnat kräva, att domänstyrelsen använt de 50,000 kronor, som stå till förfogande.

Ang. försöksanläggning i Norrland för tillverkning av barrträkolsbriketter.
(Forts.)

Nu påpekar utskottet, att det skulle kunna finnas utsikter för enskilda intresserade att inkomma till regeringen med ansökan om statsbidrag. Jag hoppas då, att man inte ifrån regeringens sida kommer att svara såsom man svarat ifrån domänstyrelsens sida, att de metoder, som finnas på detta område, för närvarande äro så otillförlitliga, att vi inte vilja satsa några mera pengar på dem. Då hamnar man ju i en cirkel, som man inte kan komma ur. Jag menar, att det vore väl inte så farligt att lägga ut några tusenlappar för att verkligen få dessa experiment genomförda. Jag vill därför nu rikta en vädjan till dem det vederbör att verkligen använda pengarna, ty frågan har stor betydelse för vårt skogsbruk och för våra skogsarbetare men också ur försvarssynpunkt. Ty vi kunna en gång ställas i det läget, att vi måste ha träkolsbriketter inte blott för att driva våra motorfordon utan också för att kunna ersätta kol och koks i våra många mindre värmeanläggningar. Denna fråga har därför en utomordentlig betydelse och borde behandlas på annat sätt än som hittills skett.

Häruti instämde herr *Wallén*.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Ang. inrättande av en effektivare fiskeritillsyn.

Till avgörande förelåg härefter jordbruksutskottets utlåtande, nr 73, i anledning av väckta motioner angående inrättande av en effektivare fiskeritillsyn.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 166 av herrar *Sanne* och *J. A. Theodor Nilsson* samt II: 375 av herr *Hansson* i Hönö *m. fl.* hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning angående inrättandet av en effektivare fiskeritillsyn med beaktande av de förslag, som i motionerna framförts, och för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om åtgärder för åstadkommande av förstärkt fiskeritillsyn samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Uddenberg*, *Andersson* i Löbbo och *Ericsson* i Sörsjön, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Johansson* i Uppmälby: Herr talman! Mina herrar! Till utskottet ha remitterats två likalydande motioner, som avsett en effektivare fiskeritillsyn på västkusten.

I denna fråga har man emellertid inom utskottet gått längre och föreslår en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av frågan om åtgärder för åstadkommande av förstärkt fiskeritillsyn, varjämte man påpekar, att denna fiskeritillsyn skall utsträckas till att avse även tjuvfiske samt sport- och nöjesfiske.

Vi ha bestämmelser angående fisket dels i fiskeristadgan och dels i Kungl. Maj:ts instruktion av den 22 mars 1935 för fiskeritillsyningsmän. Lantbruks-

Ang. inrättande av en effektivare fiskeritillsyn. (Forts.)

styrelsen har utarbetat ett förslag, som den önskat skulle föreläggas riksdagen, vilket förslag slutar på en summa av 75,000 kronor och avser att utbygga den nuvarande fiskeriinspektionen och tillsynen efter ungefär samma linjer som de nu gällande, d. v. s. personer, som förordnas, skulle få ersättning för att de vid sidan av sitt vanliga arbete upprätthålla fiskeritillsynen.

Om man hade begränsat frågan såsom gjorts i motionerna, skulle jag inte reserverat mig. På västkusten förekommer nämligen inte vad vi i det övriga landet kalla tjuvfiske, eftersom fisket där är fritt för varje svensk medborgare, sedan staten från strandägarna inlöst deras rätt till fiske. Men om man utsträcker övervakningen till att gälla hela landet och skulle tänka sig en bevakning, som vore effektiv ända från Strömstad till Haparanda och vidare omfattade varje insjö och vattendrag inne i landet, måste det bli ofantliga kostnader, och det är inför dessa utgifter, som jag inte kunnat vara med om att tillstyrka skrivelseförslaget.

Man har sagt, att de stadgar, som man har, äro otillräckliga, därför att fiskevattnens ägare råka i svårigheter med sina grannar, och att det skulle vara bättre, om man hade polismän, som stode på stranden och dels undersökte, om man hade olaga fiskredskap, dels mätte längden på den fisk man fått, så att man inte toge hem de små och stekte dem i pannan och åt upp dem utan verkligen kastade dem tillbaka i sjön. En sådan kontroll är enligt min mening omöjlig.

Jag skall inte upptaga tiden längre. Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Osberg: Herr talman! Utskottets ärade ordförande har ansett det förslag onödigt, som utskottet framställt.

Jag har emellertid liksom de övriga ledamöter, som stå för utskottets hemställan, en helt annan uppfattning.

Herr ordföranden säger, att de stadgar, som vi ha, räcka till, men det är helt naturligt, att det finns de, som kommit till en annan uppfattning, nämligen de, som huvudsakligen syssla med fiske, och dessa ha nu begärt hos riksdagen en skrivelse om utredning för att ernå ett bättre resultat.

Vad som herr ordföranden reserverat sig emot är, att det skulle bli en så dyrbar apparat att utsträcka övervakningen till att omfatta vår långsträckt kust ända från Strömstad till Haparanda och vidare alla de insjöar, vari fiske bedrives. Men detta kan man inte på förhand yttra sig så bestämt om. Det är inte säkert, att det behöver bli så mycket dyrare än den administration, som vi nu ha. Det kan hända, att man kan omlägga den på ett mera praktiskt sätt och därigenom kunna utnyttja den bättre och på den vägen komma fram till åsyftat resultat.

Det är givet, att när man en gång gått in för att bättre kunna kontrollera, att bestämmelserna efterlevas, så har det varit fog för detta. När nu vederbörande tycka, att nuvarande apparat inte är tillräcklig, har man velat påpeka förhållandet, och jag tror, att kammaren gjorde klokt i att gå med på detta skrivelseförslag. Jag anser det väl motiverat, och det är därför, herr talman, som jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Osberg förenade sig herr *Hansson* i Hönö.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr *Johansson* i Uppmälby, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. inrättande av en effektivare fiskeritillsyn. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 73, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda utlåtande fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Uppmälby begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 95 ja och 71 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Ang. åtgärder till främjande av det svenska fisket.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 74, i anledning av väckta motioner om åtgärder till främjande av det svenska fisket. Därvid anförde:

Herr **Karlsson** i Munkedal: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att konstatera, hurusom det har skett en omsvängning litet till det bättre i fråga om behandlingen av fiskerifrågorna. Vid förra årets riksdag gjorde utskottet, när det gällde de förslag, som då motionsledes framfördes, och som syftade till att ge fiskerinäringen stöd, rent bord. I år har ju utskottet betydligt välvilligare behandlat de förslag, som väckts från olika håll.

Jag vill tillåta mig att först med ett par ord understryka, vad som anförts i motionen nr 79 i första kammaren av herrar Theodor Nilsson i Mölnadal och Sigfrid Hansson samt i motionen i denna kammare nr 224 av herr Lind, vilken motion undertecknats jämväl av herr Mårtensson och undertecknad. I dessa motioner framhålles det, att det centrala i det problem, som fiskerinäringen har att brottas med, är distributionen, att få en ordnad försäljningsorganisation. Vi förmena, att detta är det viktigaste problemet. Vi anförde också dessa synpunkter förra året, då vi med skärpa framhöllo, att det viktigaste är att kunna ordna en förnuftig försäljningsorganisation. Då ville inte utskottet höra på detta, och det yttrades i kammaren till och med, att vi då förde en demonstrationspolitik. Vi notera nu med tillfredsställelse, att man tagit upp detta problem och att utskottet i sin motivering i föreliggande utlåtande säger, att frågan om fiskerinäringens avsättningsförhållanden är för närvarande det »helt dominerande problemet inom fiskerinäringen», och det är som sagt på den punkten, som jag vid detta tillfälle skulle vilja trycka. Jag gör det alldeles särskilt därför att det pågår nu en utredning, som tillsattes förra året omedelbart efter det att vi hade behandlat fiskerifrågorna i riksdagen. Fastän riksdagen då tydligen ansåg, att allt var bra som det var, så tillsatte dock Kungl. Maj:t omedelbart efter fiskefrågornas behandling en utredning, som fick vissa begränsade uppdrag.

Det har nu sagts av utskottet, att denna utredning bör taga hand om det för fiskerinäringen vitala distributionsproblemet och att vid denna utredning det också bör beredas tillfälle för sakkunniga på dessa specialgebit — jag hoppas utskottet menar yrkesfiskare — att få medverka vid utarbetande av de förslag, som kunna komma i fråga. Jag ber, herr talman, att få starkt un-

Ang. åtgärder till främjande av det svenska fisket. (Forts.)

derstryka denna utskottets mening, således att fiskets avsättningsfråga tages upp i hela sin vidd och att man inte heller går förbi frågan om en lämplig avvägning av våra frakttaxor. Det är kanske nödvändigt, att statsmakterna på den punkten se till, att det gives åt fiskerinäringen ett handtag, t. ex. i form av att med vissa anslag understödja låga tariffer för frakt av svensk fångad fisk.

Jag har, så som frågan ligger till, icke något yrkande, utan jag har endast velat understryka, att det är själva distributionsapparaten, som måste ordnas, och enligt min mening måste det problemet lösas med hjälp av fiskarens egna organisationer och med stöd av ett statens centrala organ, som har hand om ledningen. En sådan anordning kan ge fiskarena skälig lön för mödan och då behöves det inte vare sig accis eller andra konstlade anordningar för att hålla fiskerinäringen vid liv. Jag hade önskat, att frågan om avsättningsordnande av utskottet ännu starkare understruktits, men som ärendet nu ligger har jag, herr talman, som sagt, inget yrkande.

Herr Osberg: Herr talman! Det kanhända synes överflödigt, att jag begär ordet, när ingen har yrkat avslag på det föreliggande utlåtandet, men det är speciellt en punkt och kanske ett par, som jag skall be att få yttra mig om i någon mån, och det är främst punkten om administrationen. Det har gjorts åtskilliga framställningar om att det borde bli en självständig fiskeridadministration, att det skulle göras en utbrytning av denna ur lantbruksstyrelsen, så att man skulle få en mera enhetlig myndighet. Nu kan man säga, att man har på senare tid strävat efter att koncentrera sådana näringar, som äro nära besläktade med jordbruksnäringen under en styrelse och det kan man säga, att fisket är, men å andra sidan har det en särskild ställning. Man har t. ex. införlivat stuteristylelsen, och hästaveln ligger ju närmare jordbruket än vad fisket gör. Emellertid är det av vikt att snarast möjligt vidtaga åtgärder för att få en självständig administration för fisket. Nu är det visserligen så, att den byrå, som är knuten till lantbruksstyrelsen, har sin särskilda byråchef, men han är dock endast en av många, då styrelsen skall fatta sina beslut. Man kan inte tänka sig, att chefen för lantbruksstyrelsen skulle vara en fiskeriman, utan han har alltid varit mera lantbruksbetonad, och det kan tänkas, att den ställning, chefen intar, kommer att leda till ett utslag i den riktning han ser saken. Jag är övertygad om att, om det bleve en särskild styrelse, skulle på ett helt annat sätt den egentliga sakkunskapen på området komma att göra sig gällande. Vid en helt sakkunnig sammansättning av förvaltningen blev det lättare att kunna bedöma olika krav från fiskebygderna. De som yttrat sig om förslaget äro enstämmiga om att det vore lyckligare med en självständig styrelse.

Vidare vill jag yttra ett par ord om en punkt, som redan berörts av den förste ärade talaren, nämligen om frakterna. Jag tillät mig i fjol väcka ett förslag — det var enhälligt krav från hela länsbänken — om att införa fraktlindring. Vi togo oss friheten att göra en jämförelse med fraktlindring å kalk. Det vann icke riksdagens bifall i fjol, men det vill synas som om frågan fallit framåt. Om vi vilja taga exempel från vårt grannland Norge, så skola vi finna, att de där ha en frakt, som endast motsvarar en tredjedel av våra frakttaxor när det gäller fiskvaror och då kan det inte vara lämpligt, att vi ha det på det sätt vi ha. Det favoriserar de länder, som ha stor avsättning på vårt eget land. Det är orimligt, att norrmännen t. ex. från vilken punkt de än sända sin fisk till vår huvudstad skola kunna göra det billigare än vi kunna från våra fiskehamnar på västkusten, jag tänker särskilt på Bohuslän. Det är en stor grupp människor, som ha fiskenäringen till sin utkomst, och de hoppas på hjälp för att de skola kunna fortsätta sin näring. De måste nu undan för

Ang. åtgärder till främjande av det svenska fisket. (Forts.)
undan arbeta på att tränga ut på de internationella fiskevattnen, och det tar var både större båtar och starkare sådana och större motorer, allt sådant som drar större kostnader, och då är det ur nationell synpunkt riktigt att giva stöd åt detta. Jag har fortfarande den uppfattningen, att man kan slå in på frakt-lindringens väg enligt de linjer, vi förde fram i fjol, även om den saken tan-gerar både statliga och enskilda järnvägar.

Jag skall icke vara mångordig, då ingen vänt sig mot utskottets utlåtande, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Det förhåller sig alldeles riktigt på det sättet, som herr Karlsson i Munkedal konstaterade i sitt an-förande, att man inom jordbruksutskottet i år har tagit åtskilligt välvilligare på det problem, som varit framfört till utskottets prövning i fråga om fiskets ekonomiska stöd och vad därmed sammanhänger.

Att jag begärde ordet beror på att jag har vid utskottets utlåtande fogat en blank reservation, som närmast är avsedd att vara ett uttryck för att jag i det hänseende, som herr Karlsson i Munkedal underströk, skulle ha önskat, att utskottets utlåtande gått något längre än som blivit fallet. Jag anser näm-ligen, i likhet med herr Karlsson i Munkedal, att det vore lämpligt, att vi bättre sökte ordna det svenska fiskets avsättningsförhållanden. Det kunna vi enligt min mening icke göra med mindre än att man går in för en central ekonomisk fiskerierorganisation, omfattande hela riket, som tar hand om distri-butionen och avsättningen av fisken inom de områden, där icke de särskilda fiskeriföreningarna ha fått åt sig uppdraget att handhava handeln av fisk. Jag medger gärna, att det går jämförelsevis bra för de olika fiskeriföreningar-na att ordna avsättningen av fisken, exempelvis strömmingshandeln inom det område, som varje förening fått sig anvisat såsom verksamhetsområde. Men var det naturligtvis brister i fråga om att få någorlunda bra priser, som äro tillfredsställande för fiskarena, är på de områden, där det icke är ordnat genom olika fiskeriförsäljningsföreningar. Därför måste det enligt min mening till-komma en särskild ekonomisk central organisation, som tar hand om över-flödet av fisk inom de olika områdena och försöker placera ut det till möjligast gynnsamma priser.

Jag har velat begagna detta tillfälle för att uttala den förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet verkligen ville beakta vad som enligt utskottets mening är kardinalpunkten, den nämligen att man får till stånd en sådan central ekonomisk fiskerierorganisation, omfattande hela riket. I den mån direktiv gälla för den utredning som pågår, vilka icke kun-na anses vara tillfyllestgörande för att utredningen skall kunna uppfylla detta huvudsyfte, är det vår förhoppning, att departementschefen ser till att dessa direktiv kompletteras, så att man möjliggör för utredningen att upptaga denna huvudfråga.

Vi ha i utskottets utlåtande sagt — och jag tillåter mig understryka vikten av detta — att det är alldeles nödvändigt, att de ekonomiska fiskeförsälj-ningsorganisationer, som vi ha i riket, bli i tillfälle att under den fortsatta utredningen företrädas genom sina egna representanter och sålunda genom att deltaga i utredningen få tillfälle att mera direkt framlägga sina synpunkter och önskemål.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Då herr Gustafson i Vimmerby ansett sig böra utveckla sina synpunkter på denna fråga, anser jag det nöd-vändigt, att även jag gör det.

Jag har ingenting emot vad utskottet skrivit i de punkter, som berördes av herr Karlsson i Munkedal, men i motsats till herr Osberg är jag mycket tvek-

Ang. åtgärder till främjande av det svenska fisket. (Forts.)

sam, om man bör inrätta en särskild fiskeristyrelse, d. v. s. bryta ut från lantbruksstyrelsen den byrå, som nu finnes där, och ombilda den till ett särskilt ämbetsverk. Jag är rädd för att det kommer att föra med sig krav från andra håll på liknande uppdelningar. Vi ha gått in för andra linjer förut, nämligen för koncentration, men nu skulle man gå in för en uppdelning. Emellertid vill jag säga angående den tro, som folk i allmänhet har, att får man bara ett ämbetsverk med statstjänstemän och konsulenter på alla möjliga områden och uppsyningsmän, så är allt bra, att jag tror inte på detta, utan jag tror, att organisationerna själva måste försöka ordna, så att de visa, att de duga något till för att hjälpa upp en näring i stället för att, såsom man på vissa håll gör, lita till staten.

Då jag är ensam reservant, skall jag inte göra något yrkande på denna punkt. Jag har bara velat deklarerat, att jag haft mycket stora betänkligheter mot inrättande av ytterligare statliga institutioner i form av särskilda ämbetsverk.

Herr De Geer: Herr talman! Jag skall be att få fästa uppmärksamheten ett ögonblick vid en punkt i utskottets utlåtande. Det framhålles, att förra årets riksdag beslöt anhålla hos Kungl. Maj:t om skyndsamt utredning angående åtgärder mot fiskevattens förorening. Nu har utskottet i sitt utlåtande tryckt på den saken, och i utlåtandet uttalas den förväntan, att denna utredning må skyndsamt komma till stånd. Då man vet, att denna fråga är mycket gammal — jag vill inte trötta kammaren med att riva upp debatten igen om den fråga, som var uppe förra året och i vilken det då fattades ett enhälligt beslut — så gammal, att den varit under utredning mer eller mindre sedan 1914, är det önskvärdt, att när riksdagen anhåller om en utredning, denna utredning kommer skyndsamt till stånd. Eftersom herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet är närvarande i kammaren, tillåter jag mig rikta en vördsam hemställan till honom att beakta denna sak och igångsätta den utredning, som utskottet förordnat, så att frågan kan bli löst åtminstone vid nästkommande riksdag.

Härmed var överläggningen slutad; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss reglering av handeln med färsk torsk jämte i ämnet väckta motioner yttrade:

Ang. viss reglering av handeln med färsk torsk.

Herr Hällgren: Herr talman, ledamöter av kammaren! Det är till följd av bekymmer för Blekingefiskets framtid, som jag har framburit en av dessutom några andra ledamöter av denna kammare undertecknad motion och nu tar till orda i denna sak. Jag anser, att visserligen har utskottet i någon mån i motiveringen tagit hänsyn till våra önskemål, men utformningen av dessa uttalanden är icke så klar, att man därav kan bedöma, hur det ställer sig med Blekingefisket för framtiden.

År 1933 tillsattes den s. k. strömmingshandelsutredningen, som skulle uppgöra förslag rörande organiserandet genom samverkan mellan fiskarena eller på annat sätt av avsättningen av strömming från den del av ostkusten, varifrån regelmässig avsättning skedde till Stockholm. Såsom sådana platser, från vilka år 1932 regelmässig avsättning skedde till Stockholm, har i den kungl. propositionen angivits orter inom Gävleborgs, Uppsala, Stockholms, Södermanlands och Gotlands län. Dessutom uppgavs i strömmingshandelsutredningen, att strömmingsfiske förekom i Västernorrlands län, Östergötlands och i Kalmar

Ang. viss reglering av handeln med färsk torsk. (Forts.)
läns norra del. Kalmar läns södra del har icke nämnts i propositionen. Riksdagen har antagit en förordning beträffande strömmingshandels reglering, och den har trätt i verksamhet. Man säger på fiskarehåll, att man är mycket belåten med densamma. Hur äro då förhållandena ordnade? Jo, de äro ordnade på det sättet, att inom varje försäljningsområde, i regel hushållningssällskaps område, är försäljningsrätten given åt viss organisation med möjlighet att antaga auktoritativa försäljare, men att inom regleringsområdet ingen detaljhandlare får inköpa av annan än denna försäljningsorganisation. Utom det reglerade strömmingshandelsområdet finnes ett s. k. fritt marknadsområde, där ingen prisreglering förekommer. Och därigenom att nu denna reglering är utsträckt från Ängermanland i norr till södra Kalmar län i söder, d. v. s. till Blekingegränsen, och Blekinge inte kommit med i något regleringsområde tillhör Blekinge de s. k. fria områdena, där överskottet från de reglerade områdena kan kastas ut till oreglerade priser för att konkurrera med de fiskare, som skola söka sin avsättning och utkomst på de fria områdena. Nu är det så, att Blekinge har inom södra Kalmar län haft en stor avsättningsort för den s. k. Blekingesillen. För att nu kunna förhindra detta har man från Svenska ostkustfiskarens centralförbund gjort framställning till Kungl. Maj:t om att sill eller ett parti sill, där den övervägande mängden av fiskar inte är större än 22 centimeter, skall kallas för strömming, och på det sättet syftar man till att kunna utestänga Blekingesillen, Skånesillen och Bohuslänsillen från dessa områden, där man har strömmingshandeln reglerad. Det beror nu på Kungl. Maj:t, huruvida dessa planer skola kunna förverkligas. Jag är ordförande i arbetsutskottet för Blekinge läns havsfiskeförening och gjorde i höstas en förfrågan hos partihandlarna i Blekinge för att utröna, vilka avsättningsområden Blekingesillen hade. Jag har av de uppgifter, som influtit — alla partihandlare ha inte lämnat uppgifter, men fiskhandlarna åt Karlskronahället ha bland andra lämnat uppgifter — kommit till att 4 till 5 hundratusen kilogram Blekingesill årligen ha avsättning i Kalmar län. För att vidare visa, vad jag förut sagt, att överskottet från andra håll kan hamna i Blekinge, har jag här en faktura utskriven i Västervik, enligt vilken man levererat 4,500 kilogram strömming till Hällevik i Blekinge till ett pris av 13 öre per kilogram fritt i fråga om bilfrakt och tomlådor.

Jag har nämnt detta i samband med denna proposition för att det må tjäna som bakgrund för min, ordförandens i 1935 års fiskeriutredning och ett par andra ledamöters i kammaren motion i denna fråga, då vi velat gå in för en organisation av all fiskerireglering i landet, så att man kan avväga de olika orternas intressen mot varandra, för att ingen ort, där vi ha en urgammal fiskerinäring, skall bli lidande på grund av dessa regleringar. Jag säger ingenting om regleringarna i och för sig utan önskar naturligtvis all framgång åt strävandena att söka höja fiskarbefolkningens ekonomiska levnadsmöjligheter.

Sedermera tillsatte Kungl. Maj:t 1935 års fiskeriutredning, och dess arbete avsåg huvudsakligast Skåne och Blekinge. Denna utredning framkom med ett förslag, som innebar reglering av fiskhandeln huvudsakligast beträffande Skåne och Blekinge, men med möjlighet att tillämpa denna förordning även på andra håll, och jag kan nämna, att i samband med detta förslag föreslog man inrättandet av en statens fiskerinämnd, närmast analog med statens jordbruksnämnd, som skulle ha till uppgift att handhava regleringsfrågorna på fiskets område och bevaka de svenska intressena på den utländska marknaden. Det förvånar mig, att herr Gustafson i Vimmerby höll sitt anförande i den föregående frågan, då han i utskottet var med om att avstyrka vår motion, som inte innebär annat än att detta slags frågor tagas ifrån lantbruksstyrelsen och läggas under statens fiskerinämnd.

Ang. viss reglering av handeln med färsk torsk. (Forts.)

Nu har Kungl. Maj:t avlämnat en proposition men har där inte fått med något annat än en reglering av torskhandeln vid Öresundskusten. Jag har den uppfattningen, att om inte Kungl. Maj:t vill följa jordbruksutskottets anvisningar och inte taga med mera än en reglering av handeln med torsk vid Öresundskusten, kommer det att menligt inverka på den blekinska fiskerinäringen, ty meningen med denna förordning, sådan den här föreligger, är att längs Öresundskusten skall partihandeln med färsk torsk auktoriseras och vidare att det skall av Kungl. Maj:t bestämmas ett regleringsområde, för att inom detta regleringsområde ingen detaljhandlare skall få inköpa färsk torsk till försäljning till allmänheten av annan än auktoriserad partihandlare. Allt beror därpå, hur stort regleringsområde Kungl. Maj:t tilldelar dessa auktoriserade partihandlare vid Öresundskusten. Vi ha i dessa olika län följande folkmängder: i Blekinge län 146,000, i Kristianstads län 248,000 och i Malmöhus län 517,000, tillsammans i Skåne 766,000 i runt tal. I Blekinge ha vi enligt statistiska uppgifter för år 1933 1,044 yrkesfiskare och 629 binäringsfiskare, i Malmöhus län 1,073 yrkesfiskare och 325 binäringsfiskare och i Kristianstads län 366 yrkesfiskare och 241 binäringsfiskare, d. v. s. att Blekinge län har mer än hälften så många fiskare som Skånelänen tillsammans. När det gäller fångstmedel och fångstmängder så kan det anföras, att mellan 8 och 9 miljoner kilogram fisk ilandfördes till Skåne och Blekinge, därav nära hälften till Blekinge län. Det är alltså tydligt av dessa siffror, att det endast är en mindre procent av den fisk, som fiskas av blekingska fiskare, som kan konsumeras inom Blekinge län. Den huvudsakliga avsättningen sker på annat håll. Torsk och annan fisk har sin avsättning i Skåne, uti Kristianstads och Malmöhus län och som jag förut nämnt, Kalmar och även Kronobergs län. Jag har uppgifter från partihandlare i västra Blekinge och skall gärna ställa dem till förfogande, om någon av kammarens ledamöter vill taga del av dem, där man uppgivit sin omsättning och beräknat, hur stor del av omsättningen som är förlagd exempelvis till Kristianstads och Malmöhus län. De ha gamla förbindelser sedan 20—30 år tillbaka med dessa detaljhandlare i Kristianstads län, som taga sitt fiskbehov från västra Blekinge. Skulle t. ex. Kungl. Maj:t taga Skåne till avsättningsområde för Öresundstorsken och den auktoriserade partihandeln kring Öresundskusten, finge man inte sälja torsk från Sölvesborg till Kristianstad, utan man finge sälja den till Malmö och därifrån till Kristianstad igen. Man skulle bryta sönder den gamla organisation, som under tidernas lopp utvecklats på fiskhandelns område där nere och åstadkomma fullständig anarki. Det är för att försöka hindra detta, som jag tagit till orda här. Jag har i dessa frågor resonerat med fiskhandlarna i västra Blekinge, ty det är så många myndigheter, som uttalat sig om 1935 års fiskeritutredning och som gått på avslag. De, som varit mest intresserade för fiskerinäringen, ha däremot givit sin anslutning i allmänhet till förslaget. Kungl. Maj:t har inte tagit upp hela 1935 års fiskeritutrednings förslag beträffande dessa provinser utan endast en liten del därav. Beträffande dessa partihandlare i västra Blekinge hölls ett sammanträde med dem — närvarande voro 7 stycken — där frågan framlades för dem, och de beslöt att göra det uttalandet, att när man kommit i den situationen, att handeln inte var fri, vilket man helst önskade, borde också auktoriserad fiskhandel införas för Blekinge län, så att Blekingefiskets målsmän och intressenter inte bleve satta i sämre läge än andra läns fiskare och fiskhandlare. Och samma sak gäller givetvis beträffande fiskarena och partihandlarna inom Kristianstads län, om inte dessa partihandlare erhålla auktorisation.

Det kan inte leda till någonting att gent emot ett enhälligt utskott yrka bifall till motionen eller begära votering, men min uppfattning och min erfa-

Ang. viss reglering av handeln med färsk torsk. (Forts.)
renhet på området säger mig, att om man vill ha ordning och reda beträffande regleringen av fiskhandeln och om man verkligen vill söka komma fram till att hjälpa fiskarbefolkningen till en bättre ekonomisk standard, skulle man taga upp det förslag, som 1935 års fiskeriutredning lagt fram. Man skulle taga upp förslaget om en auktoriserad partihandel, man skulle gå in för minimipriser och sedan i övrigt söka låta handeln så långt möjligt fortgå i fria banor och inrätta ett statligt organ, som hade om hand dessa regleringsfrågor beträffande fisket i landet och kunde tillgodose det svenska fiskets ekonomiska intressen även på utlandsmarknaderna. Nu har jordbruksutskottet här sagt i sin motivering, att Kungl. Maj:t bör särskilt beakta det inflytande som regleringen kan utöva på fisket av torsk och handeln därmed inom övriga delar av Skåne samt Blekinge, och att Kungl. Maj:t har att därefter avgöra, om regleringsområdet bör utsträckas till att även omfatta dessa landsdelar, d. v. s. Kristianstads och Blekinge län. Jag har fattat denna utskottets motivering så, att utskottet anser, att om Kungl. Maj:t skulle finna, att det är det mest praktiska och lämpliga, så har utskottet ingenting emot att så också kommer att ske, d. v. s. att båda Skåne och Blekinge bli regleringsområde, så att det blir auktoriserad partihandel i både Skåne och Blekinge län. Jag endast beklagar, att utskottet inte kunnat gå så långt, att det tagit med sillen, ty sillen och torsken äro de två fiskslag, som beträffande vår södra kust mest införas från andra länder, de två fiskslag, där fångstmängden i fråga om kilogram är störst. Och de fiskare, som utöva detta fiske ha det ekonomiskt sämst ställt. Kunde man komma fram till en reglering, som medför några få öres förhöjning per kilogram beträffande sill och torsk för Skånes och Blekinges fiskare, skulle man avsevärt bidra till dessa fiskares försörjningsmöjligheter. Det skulle verka för dem ungefär på samma sätt som en förhöjning av 2—3 öre mera per liter för mjölken skulle verka beträffande bönderna och deras ekonomi.

Herr **Hansson** i Hönö: Herr talman! Det har vid olika tillfällen i kammaren påtalats, huru svensk fisk blivit avstängd i utlandet genom tullar, kontingenteringar och andra åtgärder, och att vi fiskare därigenom mer än förut fått avyttra våra fångster i det egna landet. Då man tänker på de priser å fisk, till vilka man ofta fick sälja förr i Göteborgs fiskhamn under den tid, då avsättningen på utlandet var fri, när man kunde få sälja en låda fisk på 40—45 kg. för det låga priset av 1 kr., vilket blir mellan 2 och 3 öre per kg., så sågo vi fiskare, då fiskavsättningen på utlandet så starkt begränsades, den kommande tiden ganska mörk. Dess bättre ha vi med statens hjälp kunnat så säkerställa oss mot det ruinerande prisfall, som ofta förut förekommit, ruinerande inte bara för oss, som sålde i Göteborg, utan även för andra fiskare i landet. Vi ha nu genom ett statsunderstödssystem, som började 1934, kunnat under en viss tid sätta ett lägsta pris per låda på en del fiskslag, första året på 3 till 5 kronor. Förra året höjdes priset till 5 å 6 kronor och i år till 7 å 8 kronor per låda vägande 40 till 45 kg.; det senare priset motsvarar omkring 17 öre per kg. Under de två år, som gått, har, som sagts, det fastställda priset varit något lägre, men trots det lägre priset ha vi ändå haft en god hjälp av anordningen. Men detta system, som vi ha i Göteborg, är ganska känsligt, både när det gäller importen av fisk och i fråga om avsättningen inom landet. Det må läggas märke till, att den reglering, som Kungl. Maj:t föreslagit, avser att i viss mån lägga hinder i vägen för spridning av fisk inom landet från ett område till ett annat. Om regleringen sålunda medför gagn för ett område, kan det befaras, att den skulle tillfoga andra områden skada. Den föreslagna regleringen skulle t. ex. medföra, att fiskhandlare i Göteborg icke skulle kunna sända fisk till vilka platser som helst inom landet. Först

Ang. viss reglering av handeln med färsk torsk. (Forts.)

sedan i visst fall tillstånd lämnats, skulle de få sälja till det reglerade området. Då det är fråga om färsk fisk, som måste säljas utan dröjsmål, torde man kunna säga, att det med förslaget genomförande kommer att medföra olägenheter. Den, som besökt Göteborgs fiskhamn en morgon, har nog fått ett intryck av vilken stor betydelse fiskavsättningen har för fiskerinäringen. Till Göteborg införes det dagligen stora mängder fisk, som omedelbart måste avsättas. Det fordras många handelsförbindelser att dagligen från Göteborg försälja 70 å 80 ton fisk och dessutom ofta stora mängder sill. Att fiskhandlarna kunna sälja allt detta, beror helt visst därpå, att de haft frihet att sprida fisken över hela landet.

Enligt mitt sätt att se innebär Kungl. Maj:ts förslag ett starkt ingrepp i den fria handeln med fisk inom landet. Detta avser att inom ett område vid Öresund skall bestämmas, att partihandeln med färsk torsk endast får bedrivas efter i föreskriven ordning erhållet tillstånd och att detaljhandeln med samma fisk endast får bedrivas, om den inköpts från den, som erhållit tillstånd till bedrivande av partihandel med färsk torsk. Enligt förslaget skulle partihandlarna vara skyldiga att vid inköp av färsk torsk göra sina inköp av fiskare inom regleringsområdet. Att detta lätt kan bli till skada för avsättningen från västkusten och således medföra nackdel för de prisförbättrande åtgärder, som i Göteborg tillämpas, får man befara. Visserligen säges det i propositionen, att skulle den av nämnda fiskare fångade torsken vara otillräcklig för behovet inom området, böra partihandlarna vara oförhindrade att från andra leverantörer täcka sagda behov. Då fisket även i dessa trakter likom på västkusten är mycket beroende av gynnsamt väder, kan det då särskilt under hösten och vintern rätt ofta hända, att när vi fiskare gå ut till fiskeplatsen i vackert väder, det sedan oförmodat kan blåsa upp till en storm, så att vi få gå tillbaka hem igen med liten eller ingen fångst. Det kan därför såsom jag ser det, även bli en stor svårighet för partihandlarna inom regleringsområdet att bestämma tillförseln och i tid göra inköp från orter utanför regleringsområdet. Med de skyldigheter, som partihandlarna här få, då de åläggas att först köpa de svenska fiskarens fångst, vilka bo inom regleringsområdet, får vid inköpen av fisk en viss försiktighet av dem iakttagas. Att vi med denna syn på försäljningen från västkusten, särskilt vi, som sälja vår fisk i Göteborgs fiskhamn, önska, att man med detta försäljningssystem går fram med den största försiktighet, är lättförklarligt. Vi ha därför i vår motion föreslagit, att regleringsområdet skulle begränsas till att gälla högst Malmöhus län.

När man här är inne på en så riskabel väg som i det här fallet, torde man kunna påstå, att det av oss föreslagna området är av fullt tillräcklig storlek, för att man skall kunna göra försöket. Som representant för fiskare på västkusten har jag svårt att värja mig för den uppfattningen, att den föreslagna tvångsregleringen närmast kommer att medföra skada för västkustfisket, men då förslaget endast är att betrakta som ett försök och utskottet i sitt utlåtande starkt betonat, att stor försiktighet bör iakttagas vid denna förordning om reglering av handeln med torsk, och då jag hoppas att så blir fallet, kan jag biträda utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen **Jeppsson**: Herr talman! Efter herr Hällgrens mycket uttömmande och klarläggande anförande är icke mycket från min sida att tillägga, eftersom jag tidigare tillsammans med herr Hällgren och ett par andra av kammarens ledamöter givit min mening till känna i en av de föreliggande motionerna. Enär emellertid den siste ärade talaren såsom representant för det stora västkustfisket tydligen i sitt anförande gav uttryck åt den meningen, att den åtgärd, som här föreslagits av Kungl. Maj:t och jordbruks-

Ang. viss reglering av handeln med färsk torsk. (Forts.)

utskottet, skulle inverka menligt på västkustfiskets avsättningsmöjligheter, skall jag be, herr talman, att i anledning därav få säga ett par ord.

Jag skulle därvid först och främst vilja erinra den ärade talaren därom, att, som han själv sade i sitt anförande, västkustfisket under de sista åren fått stöd i många olika hänseenden av statsmakterna, ett stöd som den ärade talaren också erkände hade varit värdefullt för västkustfisket. De fiskare, som det gäller att hjälpa en smula genom det förslag, som vi nu behandla, är sydsvenska fiskare, vilka icke i nämndvärd utsträckning kunnat få någon del av de statliga åtgärder, som varit till så stor nytta just för västkustfiskarna, och vilkas största svårigheter i avsättningshänseende bottna i den import av fisk från vårt södra grannland, som trycker fiskmarknaden mycket hårt i södra Sverige. Såsom herr Hansson i Hönö väl vet, kan denna import icke gärna för närvarande hämmas genom handelspolitiska åtgärder, därför att detta skulle vara till nackdel för det stora bohusslänska fisket och dess utövare. Detta har varit anledningen till att denna utredning blivit igångsatt av jordbruksministern med särskilt hänsynstagande till möjligheterna att förbättra avsättningsförhållandena för de sydsvenska fiskarna. Det förslag, som 1935 års fiskeriutredning framlagt, omspänner i första hand icke heller mer än de tre sydligaste länen. Kungl. Maj:t har därefter i sin tur ytterligare begränsat tillämpningen av de föreslagna åtgärderna huvudsakligast till Öresundskusten.

Nu säger herr Hansson i Hönö, att ett bifall till det föreliggande förslaget skulle bland annat medföra, att de partihandlare, som skulle bli auktoriserade, skulle bli pliktiga att i första hand täcka ortens konsumtionsbehov från ortens fiskare. Ja, herr Hansson i Hönö, det kan väl icke från någon annan fiskare eller någon fiskarerepresentant vara något att invända emot, att fiskarna exempelvis i Sydsverige, på den skånska och blekingska kusten, i första hand förbehållas att få täcka ortens behov av konsumtionsfisk, vilket just är vad detta förslag syftar till.

Skulle man anmärka något mot det föreliggande förslaget från Kungl. Maj:ts och utskottets sida, vore det endast, herr talman, att det icke går tillräckligt långt utan är för snävt. Därför ha också vi motionärer, herr Hällgren och undertecknad och ett par till av kammarens ledamöter, yrkat på att förordningen skulle utsträckas ytterligare såväl i fråga om området som fiskslagen. Utskottet har emellertid icke funnit för gott tillstyrka bifall till vår motion, och jag kan ju förstå utskottets ställningstagande, eftersom den av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärden, som väl sannolikt kommer att vinna riksdagens bifall, närmast utgör ett försök till reglering på detta område.

Jag skulle emellertid vilja påpeka, att med den begränsning, som Kungl. Maj:ts förslag i detta fall har fått, försvåras möjligheterna att genomföra en prisreglering ungefär i den stil, som herr Hansson i Hönö nyss nämnde, att man har i Göteborg, där de tekniska förutsättningarna för en prisreglering äro mycket större och en prisreglering därför också är mycket lättare att genomföra än i södra Sverige. Det är dock möjligt, att man även med den anordning, som riksdagen nu står i begrepp att antaga, skall kunna finna en utväg trots den begränsning, som åtgärderna få, att åstadkomma en prisreglering.

Jag sade nyss, att jag kunde förstå, att utskottet icke har vågat sig på att tillstyrka bifall till vår motion, men utskottet har dock hållit en möjlighet öppen för Kungl. Maj:t att, om Kungl. Maj:t finner detta försök utfalla till belåtenhet, utvidga tillämpningen såväl vad gäller området som antalet fiskslag. Jag vill uttala den förhoppningen eller rättare sagt förvisningen, att Kungl. Maj:t och icke minst den nuvarande jordbruksministern kommer att ägna denna fråga all möjlig uppmärksamhet och, om tillfälle därtill yppas, kommer att ge

Ang. viss reglering av handeln med färsk torsk. (Forts.)

denna förordning den vidare tillämpning, som jag tror skulle vara till fördel för fiskarna, framför allt i Sydsverige.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 76, i anledning av väckt motion angående den industriella rationaliseringens och koncentrationens inverkan på den jordbrukande befolkningens förvärvsmöjligheter;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till släckning av skogseld; och

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av statens centrala frökontrollanstalts avlöningsanslag för budgetåret 1935/1936.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteri-<sup>Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteri-
arbete.</sup>arbete.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 623, hade herr *Spångberg m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen hemställa om utredning angående sådana förändringar av anställningsbestämmelserna vid statens verk att de anställda icke behövde tvingas till strejkbryteri-<sup>Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteri-
arbete.</sup>arbete, och att de åtgärder vidtoges, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av berörda hemställan anförde:

Herr Spångberg: Herr talman! Vi ha i den motion, som kammaren nu skall behandla, föreslagit sådana åtgärder, att statsanställda icke skola behöva utföra strejkbryteri-<sup>Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteri-
arbete.</sup>arbete. Efter de debatter, som hållits, och framställningar, som framkommit — framställningar, som många gånger gjorts från personalen vid olika statens verk om att slippa bli inblandade i konflikt mellan verken och andra arbetargrupper — borde man kunnat vänta sig ett bifall till motionen. I varje fall borde man kunnat vänta sig en reservation från de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet. Det har också allmänt bland fackföreningsfolket väckt stor förvåning, att så icke skett. Det är ju ändå på det sättet, att vid skilda tillfällen även i de socialdemokratiska partitidningarna framhållits nödvändigheten av en rättelse på detta område, och det har då sagts ifrån, att det är en plikt för det socialdemokratiska partiet och den socialdemokratiska regeringen att skapa rättelse i dessa missförhållanden. Det förefaller därför verkligen en smula egendomligt att se denna rörande enighet inom utskottet, där högermannen, godsägaren von Seth går hand i hand med fru Olivia Nordgren och andra socialdemokrater in för ett avslag på detta från fackföreningshåll framförda, så berättigade krav.

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.)

Utskottets motivering förefaller åtminstone mig rätt så krystad, för att icke säga delvis felaktig. Redan den första raden om att vi till utgångspunkt för vår framställning tagit förhållandena under arbetskonflikten vid telegrafverket är i viss mån felaktig. Vi ha mindre tänkt på att få en debatt om vad som förekom i den nu avslutade strejken än att få en principdebatt till stånd om hela frågan. Vi ha däremot tagit konflikten vid telegrafverket såsom ett exempel på, huru det går, när de nuvarande bestämmelserna äro gällande. Vi ha inledningsvis i motionen pekat på, huru de vid statsverket på konstitutorial anställda befattningshavarna och den därmed jämställda personalen äro pliktiga att utföra strejkbryteriarbete, och att detta ständigt utgör ett hot mot ifrågavarande personal, samt att det är ett skandalöst förhållande, som snarast möjligt måste upphävas. Utskottet borde ha utgått från dessa faktiska förhållanden och från vad som finns bestämt i instruktioner och författningar på detta område samt behandlat frågan objektivt och principiellt i stället för att, såsom här skett, främst gå in för ett försvar för telegrafverkets och regeringens ställning mot den i konflikten varande personalen under telegrafkonflikten. Man kan mycket väl taga denna konflikt såsom ett exempel på, huru statens personal i viss mån kommenderas ut, såsom här skett, mot en kämpande arbetargrupp, som ändå var ute i en av samhället självt tillåten strejk. Man kan taga en eldsvåda såsom exempel på nödvändigheten av att brandförsäkra, men det är för sent att brandförsäkra, då det brinner i knutarna, och därför anse vi det nödvändigt att taga upp denna fråga i hela dess vidd. Jag måste säga, att utskottet i viss mån försökt snedvrída frågan genom att på ett för övrigt falskt sätt bestrida de uppgifter, som lämnats rörande konflikten vid telegrafverket.

Om jag ser på denna fråga i stort, måste jag — och det borde väl utskottets socialdemokratiska ledamöter också kunna göra — konstatera, att strejkbryteriarbete är det värsta brott, ur arbetarsynpunkt sett, som någon kan göra sig skyldig till. För de på konstitutorial anställda måste det därför närmast kännas såsom en förbrytelse att bliva kommenderade ut i dylikt arbete mot en kämpande arbetaregrupp. Därmed har man icke stämplat denna personal såsom strejkbrytare i egentlig mening. Ansvaret för strejkbryteriet faller i första hand på samhället, men det förbättrar icke saken varken ur fackföreningssynpunkt eller ur politisk eller arbetareklassens synpunkt. Samhället är i detta fall den verkliga förbrytaren. För den grupp, som går ut i strejk, spelar det emellertid ingen som helst roll, om det är samhället, självt, en enskild grupp eller vilken organisation det för övrigt kan vara, som är ansvarig för strejkbryteriet.

Då en verkstyrelse vill tvinga ut personal i strejkbryteriarbete, åberopar verkstyrelsen den lydnaplikt, som är fastslagen, i dess instruktion. Lydnadsplikten för tjänstemännen bestämmes på följande sätt: »Tjänsteman vid» — och så sägs verkets namn —» skall tjänstgöra när och varhelst han därtill beordras och utföra de göromål av vad slag det vara må, som åläggas honom i tjänsten även om dylikt åläggande på grund av föreliggande omständigheter avser fullgörande av annan befattningshavares tjänsteåliggande». Han är vidare skyldig att »ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som i särskilt fall med avseende å tjänstgöringen meddelas av honom överordnad myndighet eller förman». Och slutligen är varje extraordinarie tjänsteman »skyldig att såsom vikarie bestrida annan befattning — ordinarie eller icke ordinarie — om han av vederbörande myndighet därtill förordnas». Detta har jag citerat. Den allmänna lydnaplikten har alltså fastslagits i verkets instruktion och erhållit ett, man kan säga, obegränsat utrymme. I den utredning av professor Sundberg, som utskottet här åberopar sig på, när det hänvisar till telegraf-

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.)
verkets personalförbunds uttalande, som är vidfogat utskottets utlåtande, framhålls det, att exempelvis en linjedirektör knappast torde kunna åläggas utföra ett telegrambuds arbetsuppgift och icke heller en tjänsteman förordnas att utföra ett arbete, som han saknar de erforderliga tekniska kunskaperna för. Men, säger professor Sundberg, »inom rimliga gränser är lydnadsplikten ovillkorlig» och fortsätter: »Att stadgandet grundlägger skyldighet för tjänsteman att vid arbetskonflikt mellan verket och dess arbetare utföra göromål, som arbetsinställelsen avser, eller så kallat, *strejkbryteriarbete*, är under sådana förhållanden otvivelaktigt.» Jag tycker, att en dylik sakkunnig uttolkning av instruktionens bestämmelser borde kunna vara avgörande för de socialdemokratiska ledamöterna inom utskottet. En ordinarie eller extraordinarie anställd, som vägrar utföra dylikt anvisat arbete, bryter alltså mot lydnadsplikten och gör sig skyldig till tjänstefel, och det är här, som man har de maktmedel till förfogande, med vilka man tvingar personalen att utföra ett för densamma säkerligen motbjudande arbete. Den, som då gör sig skyldig till tjänstefel, skall straffas, och straffet utmätas efter den tolkning, som vederbörande kunna ge en dylik vägran, och det framhålls i utredningen rörande detta, att om man vägrar att i ett dylikt fall utföra ett arbete, skulle det till och med kunna betraktas såsom en försvärande omständighet, när det gäller tjänstefel. Han kan straffas till böter, han kan straffas till mistning av sin tjänst, och han kan straffas till fängelse. Han har icke rätt, förrän han själv blir entledigad, att sluta sitt arbete. Han har detta straffhot över sig, och det är med detta, som han också tvingas ut i en sådan sysselsättning.

Även utskottet tvingas här att erkänna det principiellt sakliga i vår motion. Det heter nämligen: »Emellertid må i detta sammanhang framhållas, att anställningsförhållandena för statens befattningshavare i tjänstemannaställning givetvis äro sådana, att fall *kunna* förekomma, då befattningshavarna åläggas verkställa arbete, som är förklarad i blockad.» Att detta av därutav berörda befattningshavare anses mindre tillfredsställande är icke ägnat att förvåna, och önskemål — det erkänner ju också utskottet — om ändring härutinnan ha också i olika sammanhang framkommit. Utskottet erkänner alltså riktigheten av vad vi framhållit i vår motion, men ändå avslår utskottet vad utskottet självt i detta fall erkänt vara berättigat.

Utskottet är här inne på för arbetarklassen synnerligen farliga vägar, när det ger den tolkning av strejkbryteri, som utskottet här gjort. Denna tolkning sammanfaller med den tolkning, som telegrafstyrelsen givit, och detta betyder kort och gott, att dylika, vad man kallar, mot samhället riktade konflikter skola förbjudas. Detta betyder, att av samhället nu tillåtna strejker i framtiden skola förbjudas, och att, om en sådan kommer till stånd, den fasta personalen skall kunna tvingas, därför att den icke har någon strejkrätt, att utföra det blockerade arbetet. För vår del ha vi icke, såsom utskottet påstår, försökt lägga det moraliska ansvaret främst på befattningshavarna, utan vi ha i första hand lagt det på samhället. Om en befattningshavare hade att bestämma, huruvida han skulle utföra det blockerade arbetet eller icke, då skulle vi icke gå till riksdagen med denna fråga. Då hade riksdagen överhuvud taget icke med den saken att göra. Då skulle vi vänt oss till personalen och till dess personalförbund och icke till riksdagen. Nu är det emellertid samhället, som med straffbestämmelser tvingar personalen in i ett strejkbryteriarbete, och det är därför, som vi vänt oss till riksdagen.

Nu säger utskottet, att de till personalförbundet anslutna befattningshavarna icke beordrades att utföra annat arbete än som normalt ålåg dem, och dylikt arbete var icke förklarad i blockad av telegraf- och telefonmannaförbundet. Ja, i den mån, som icke annat arbete utfördes än det, som under normala förhål-

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.)
 landen ålåg dem, har det icke från fackföreningshåll framkommit några krav på att det icke skulle kunna få utföras. Utskottet säger vidare, att under sådana förhållanden, som man här åberopat, kan det icke vara riktigt att tala om »strejkbryteriarbete». Nu rådde icke normala förhållanden och arbete, som varit förklarat i blockad, hade utförts. Därför har utskottet fel i sitt uttalande därvidlag. Om det förelegat normala förhållanden och icke rätt någon konflikt samt intet arbete utförts på en arbetsplats, som varit blockerad, hade ingen stämplat arbetet såsom strejkbryteriarbete, framtingat från samhällets sida. Nu var det blockad och den omständigheten, att personalen under normala förhållanden sysslar med sådant arbete på arbetsplats som icke är blockerad är icke något som helst skäl för att den skall utföra dylikt arbete på en arbetsplats, som är förklarad i blockad. Jag skall här taga ett exempel från den fria arbetsmarknaden. En företagare har flera arbeten av samma slag på skilda platser. På en av dessa platser råkar företagaren av någon anledning i konflikt med arbetargruppen där, och så blir det blockad på denna arbetsplats. Arbetarna på en annan arbetsplats inom samma företag utföra under normala förhållanden samma arbete, som nu är förklarat i blockad. Om det är giltigt som utskottet säger, kunde en dylik arbetsköpare säga: »Nu får du och du gå dit och dit och där utföra arbetet. Det är vad du sysslar med under normala förhållanden.» Jag tror emellertid icke, att det finns någon i denna kammaren, som icke begriper, att det skulle vara uppenbart strejkbryteri och ingenting annat. Men det fanns även personal, som fick utföra annat arbete än vad den under normala förhållanden utför. Det är nämligen på det sättet, att det fanns trafik- och skrivbiträden, ingenjörselever och förmän o. s. v., som kommenderades att gräva kabelgravar och dylika arbeten, som då voro förklarade i blockad och, såsom vi i vår motion anført, installationsarbeten på nybyggnader, spikningar av kablar o. s. v. De utfördes trots att detta arbete på olika arbetsplatser var förklarat i blockad.

Utskottet har vidare självt medgivit, att vid telegrafverket anställda, som hade semester, fingo avbryta denna sin semester och resa hem för att träda i arbete. Jag vill då fråga utskottets ledamöter: Aligger det verkligen personalen vid ett statens verk att under semestern utföra arbete åt verket i fråga? De är så uppenbart, att dessa arbeten icke utförts under normala förhållanden, att man icke behöver mera bevis för att här förelåg strejkbryteriarbete. Dessa tjänstemän beordrades semestertid till blockerade arbetsplatser. Vill man veta hur fackföreningsvärlden uppfattat den här saken, har man blott att konstatera att telegraf- och telefonmannaförbundets tidning själv stämplade arbetet under denna konflikt som strejkbryteriarbete. Man har vidare att fastslå det faktum, att byggnadsarbetarna vid de nybyggnader och andra arbeten, som telegraf- och telefonmannaförbundet förklarat i blockad, i stor utsträckning lämnade dessa byggen, när telegrafverkets personal kom dit, då det arbete, som skulle utföras, var blockerat. Det var en protest mot samhället, som tvingat dessa ut i strejkbryteriarbete. Utskottet säger också — det inkasserar jag här — att många av dem, som på detta sätt beordrats ut, blevo utsatta för trakasserier och obehag. Ja, det är klart, bara det att överhuvud taget under hot om böter, avsked eller fängelse bli kommenderad ut i strejkbryteriarbete, måste väl för varje befattningshavare kännas som det största obehag, som överhuvud taget kan tänkas.

Utskottet säger vidare, att medlemmar av personalförbundet i åtskilliga fall blevo utsatta för trakasserier, men utskottet anser, att detta »är en omständighet, som torde sakna intresse i förevarande sammanhang.» Ja, men varför skall man icke intressera sig för den saken i detta sammanhang? Varför saknar den omständigheten, att personalen blev utsatt för trakasserier, när den

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.)
utkommenderades till dylikt arbete, intresse i detta sammanhang? Jag tycker tvärtom, att det har mycket stort intresse i detta sammanhang. Det är nämligen ett mycket starkt skäl för bifall till vår motion. Det är ett bevis på hur fackföreningsvärlden ser på detta problem och hur den uppfattar arten av ett dylikt arbete. Personalen själv uppfattar det också på det sättet och vill därför bli befriad från att utföra arbete av detta slag.

Ansvaret faller i och för sig på verksstyrelsen och uppenbart i telegrafkonflikten även på regeringen. Personalen är ett offer i kampen mellan en arbetargrupp och samhällets hårdnackade motstånd att ge verkets arbetare en avlöning, på vilken de något så när kunna existera. Nu är det klart, att en socialdemokratisk regering naturligtvis i ett fall som detta kunde ställa sig på personalens sida, och jag skulle tro, att de socialdemokratiska utskottsledamöterna, om det hade suttit en högerregering — man kanske icke ens då hade vågat kommendera ut personalen på detta sätt — skulle ha sagt, att om vi nu hade haft en socialdemokratisk regering, skulle den ha kunnat ingripa i detta fall. Det gjorde emellertid icke den socialdemokratiska regeringen. Ja, den ingrep på det sättet, att den ställde sig bakom verksstyrelsen mot arbetargruppen. Sedan går herr statsrådet Leo här och lämnar felaktiga uppgifter, såsom skedde i remissdebatten, för att försvara sitt ställningstagande mot arbetarna. När man här i kammaren påtalade de gratifikationer, som hade utgått, påstod statsrådet Leo felaktigt, att dessa voro avsedda för semesterersättning och dylikt. Ja, även om så hade varit fallet, är detta ett bevis på att förhållandena sannerligen icke kunde anses ha varit »normala», men i själva verket utbetalades stora belopp till dem, som skötte denna konflikt. Man utbetalade rätt avsevärda belopp åt dem, som i styrelsen hade uppdraget att sköta det hela. Det är tydligt utsagt från telegraf- och telefonmannaförbundet och är numera publicerat och allmänt känt. Under sådana förhållanden kan man sannerligen icke tilltro någon regering av socialdemokratisk eller borgerlig art vilja att ställa sig bakom en på detta sätt kämpande arbetargrupp.

Motionen har varit remitterad till socialstyrelsen, telegrafstyrelsen, telegrafverkets personalförbund, telegraf- och telefonmannaförbundet samt statstjänarnas centralorganisation. Socialstyrelsen har genom Gunnar Huss lämnat en redogörelse för hur den tolkar det hela. Telegrafstyrelsen avstyrker motionen såsom arbetsköparpart i telegrafkonflikten. Samtliga fackförbund tillstyrka emellertid motionen och tillstyrka den synnerligen livligt. Det har uttalats i yttrandet från telegrafverkets personalförbund, att samtliga statstjänarorganisationer borde beredes tillfälle att avge yttrande i frågan. Jag ansluter mig för min del livligt till den uppfattningen, och jag är alldeles övertygad därom, att hade så skett, skulle det ha blivit ett enhälligt tillstyrkande av vad vi ha framfört i vår motion.

Utskottet framhåller nu i sitt avslagsyrkande, att det pågår en utredning rörande förhandlingsordning för statstjänstemän. Ja, men denna pågående utredning ger ingen som helst anledning till ett avstyrkande av motionen. Finns det någon av utskottets ledamöter, som finner stöd härför i de direktiv, som ha lämnats till denna kommitté, så vore jag tacksam, om han ville vara vänlig att i den följande debatten påpeka, att här ha vi det direktiv, som sammanfaller med det yrkande, som framförts i motionen. Om någon av utskottets ledamöter kunde göra detta, skulle jag som sagt vara mycket tacksam, och då hade jag ingenting emot att detta arbete fortsattes, men jag gör det bestämda påståendet, att något sådant direktiv finns ej. Det är ett medvetet felaktigt svepskäl, som utskottet här kommer med och ingenting annat. Om man ser på denna kommittés arbete och jämför med vad den s. k. Mammutkommitté

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.)
tén har sagt, så får man den bestämda uppfattningen, att man i stället tar sikte på att förbjuda arbetarna att i en konflikt mot staten göra sina lönekrav gällande.

Herr andre vice talman! Om man vill lösa denna fråga på ett sätt, som personalen och arbetargruppen kunna godkänna, då har man ingenting annat att göra än att gå in för de krav, som vi i motionen ha ställt. Jag ber därför med detta anförande att få yrka bifall till denna motion.

Under detta yttrande hade herr andre vice talmannen övetagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Andersson** i Södergård: Herr andre vice talman! Efter det anförande, som herr Spångberg nu har hållit, torde väl det stora flertalet av kammarens ledamöter, fastän det tyvärr icke är så många närvarande, finna det onödigt, att jag ingår i någon närmare sakdebatt med herr Spångberg och övriga motionärer. Han har ju så tydligt angivit, något som också framgår av motionen, att syftemålet med densamma är rent samhällsfientligt, och under sådana förhållanden föreställer jag mig, att den stora majoriteten av kammaren delar den uppfattning, som utskottet har kommit till.

Herr Spångberg säger om och om igen, när han skall ange skälen till att han kommit med denna motion, att det är samhället, som är den verkliga förbrytaren, det är samhället som skall straffas genom dylika åtgärder, och därför vill man omöjliggöra, att det skall kunna försvara sig emot en stark aktion, som har till syfte att lamslå samhällsnyttiga och nödvändiga funktioner. Det är alltså ett tydligt samhällsfientligt och samhällsomstörtande syftemål, som ligger bakom motionen. Detta framgår redan av motionen, och det har nu ytterligare poängterats på ett alldeles utomordentligt sätt av herr Spångberg.

När herr Spångberg talar om att samhället är den stora förbrytaren, detta samhälle, som han såsom riksdagsman i stället borde känna ansvar inför, skulle jag vilja påminna om de ord, som riktades till herr Spångberg i går av finansministern. De äro tillämpliga även i dag, när han uppträder på det sätt, som han här gör.

Sedan herr Spångberg markerat, att samhället är den store förbrytaren, som följaktligen skall straffas, övergår han till att tala om ansvaret. Det faller på telegrafstyrelsen, säger han, men det är icke tillräckligt, utan han säger, att det faller också på regeringen. Den skall ha sin del av ansvaret för att den icke ville göra som kommunister av olika valörer önskade under strejken, nämligen se till att samhället icke kunde fylla sina funktioner. Sedan återkom han åter till att ansvaret faller på samhället, att samhället är förbrytaren.

Jag menar, att när det bakom denna motion ligger en sådan tendens, ett sådant syfte, att riksdagen skall säga ifrån, att när samhället söker fylla sina funktioner genom sina organ, det är en förbrytelse, som skall bestraffas, då är det uppenbart, att man kan icke i någon mån reflektera på att tillmötesgå motionen. Jag tror, att min och övriga borgerliga utskottsledamöters uppfattning i detta avseende delas av även de socialdemokratiska utskottsledamöterna och det socialdemokratiska partiet här i kammaren.

Sedan är det en annan sak, som vi i utlåtandet uppehållit oss något vid och som har utsagts i vårt betänkande, att vi liksom socialstyrelsen äro klart medvetna om att gamla anställningsförhållanden och anställningsvillkor tid efter annan kunna behöva reformeras för att bringas i överensstämmelse med de nuvarande förhållandena. Det ha vi ingenting emot. Där hava vi kunnat ena

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.)
oss i utskottet, låt vara kanske från litet olika utgångspunkter och synpunkter. Men vi hava kunnat ena oss i en förhoppning om, att den utredning, som socialstyrelsen omnämnt, kommer att så bedrivas på detta område, att det skall leda till ett resultat, som motsvarar tidslägets krav med hänsyn såväl till samhällets som till de anställdas berättigade intressen. Vi hava, såvitt jag kunnat förstå av utskottsdebatten, denna gemensamma uppfattning. Därför hava vi kunnat skriva utskottets utlåtande så, som vi hava gjort.

Om man sedan skulle litet närmare syssla med motionärernas uppfattning, sådan den tagit sig uttryck både i motionen och i herr Spångbergs yttrande här nyss, så är det att märka, att hans och övriga motionärers tal om ett begänget strejkbryteri av de anställda ger uttryck för en uppfattning, som icke delas av de strejkande i telegrafkonflikten. De hava icke förklarat denna personal som strejkbrytare. Detta personalförbund har ju självt i sin skrivelse till utskottet förklarat, att det mest oförsynta angrepp, som det blivit utsatt för, är just det av herr Spångbergs meningsfränder, och det tog sig det mest osympatiska uttrycket i remissdebatten.

Nu säger herr Spångberg, att statsrådet Leo kommit med en hel del felaktiga uppgifter. Han har icke på något sätt motiverat denna beskyllning. Men att beskylla ett frånvarande statsråd för att komma med felaktiga uppgifter, när motionärerna själva kommit med andra mer felaktiga uppgifter, såsom de gjort i sin motion, uppgifter, som de icke ens kunna få stöd för från det personalförbund, telegraf- och telefonmannaförbundet, som är intresserat i denna konflikt, det anser herr Spångberg förenligt med utövandet av sitt riksdagsmannaupdrag. Det må vara hans ensak. Men jag tycker icke, att det är vidare rekommenderande.

Sedan vill jag säga, att vi hava erkänt i utskottet, att personalförbundet i åtskilliga fall utsatts för trakasserier och obehag. Visst veta vi det. Telegraf- och telefonmannaförbundet har självt talat om, att det blivit det, mest från herr Spångbergs meningsfränders sida och på ett otillbörligt sätt, ett sätt som icke stod i överensstämmelse med de faktiska förhållandena under denna konflikt. Ty det hava de själva i sitt utlåtande sagt ifrån, att de icke på någon plats blivit behandlade som strejkbrytare, och man har icke beskyllt dem för att vara strejkbrytare.

Herr Spångberg vände sig mot en annan sak, en sak som vi icke kunna vända oss mot, den nämligen, att när de i statens tjänst anställda, göra sin skyldighet, så begå de icke något brott. Men det anser tydligen herr Spångberg, att när den i statens tjänst anställde utför sin skyldighet, begår han ett brott, som han skall brännmärkas för. Vi kunna icke dela den uppfattningen. Vi hava i utskottet ansett, att där dessa anställningsvillkor icke äro tidsenliga och lämpliga med hänsyn till ömsesidiga intressen, böra vi — och det förut-sätta vi, att den utredning, som socialstyrelsen omnämnt i sitt yttrande, också skall taga hänsyn till — också taga upp denna fråga, fastän från helt andra synpunkter och utgångspunkter än motionärerna. Det är därför motionen icke kunnat tilläggas till grund för vårt förslag.

Därför hava vi, som sagt, också kunnat enas om detta utlåtande, till vilket jag, herr andre vice talman, ber att få yrka bifall.

Fru Nordgren: Herr talman! Jag vet icke av vilken anledning herr Spångberg fann sig föranlåten att särskilt nämna mig såsom stående bakom detta utskottets utlåtande. Han borde dock ha observerat att bakom detta utlåtande står ett enhälligt utskott. Jag skall icke giva mig in i något längre resonemang med herr Spångberg i föreliggande fråga utan endast anföra, att jag grundar min uppfattning om att det icke utförts något strejkbryteriarbete

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.) av den personal det här gäller, helt och hållet på det uttalande, som gjorts av telegrafverkets personalförbund, som ju denna fråga närmast berör. Jag ber att få hänvisa till följande passus i detta uttalande å sidan 5 i utskottsbetänkandet: »Förbundet omsluter all lägre ordinarie och extra ordinarie linjepersonal vid telegrafverket, med andra ord, den tekniskt utbildade lägre linjepersonalen.» — Arbetsuppgifterna för denna grupp äro i stort sett fördelade så att omkring 75 procent av dessa befattningshavare under normala förhållanden helt eller delvis hava att utföra just sådant arbete, som av motionärerna betecknats som strejkbryteriarbete.» Vidare heter det: »Den övriga delen av personalen sysselsättes uteslutande med underhållsarbete och blev ej heller under konflikten beordrad att utföra något annat arbete än det de under normala förhållanden utföra. Ej heller blev någon av de till Telegrafverkets trafikpersonalförbund anslutna e. o. och ordinarie stationsbiträdena eller stationsförmän beordrade till av linjearbetarna nedlagt arbete.»

Jag har ingen anledning att betvivla, att vad som här anförts från deras sida, som det närmast gäller, skulle vara riktigt. Det är till detta deras eget utlåtande om saken jag tagit hänsyn, när jag varit med om att sätta mitt namn under detta utskottsbetänkande.

Så vill herr Spångberg söka förringa betydelsen av utskottets hänvisning till, att det pågår en utredning rörande statstjänstemännens rättsliga ställning, och att utskottet förväntar, att denna utredning skall taga upp även den fråga det här gäller till behandling. Jag ber att i detta fall gentemot herr Spångberg, som säger, att de direktiv, som dessa sakkunniga utredningsmän fått, icke upptaga något om denna fråga, få hänvisa till, vad socialstyrelsen anför i slutet av sitt utlåtande. Av detta uttalande måste man ovillkorligen få den uppfattningen, att berörda fråga upptagits i direktiven för ifrågavarande utredning.

Socialstyrelsen säger här på sidan 3 i utskottsbetänkandet: »I fråga om tjänstemännens ställning till staten såsom arbetsgivare må framhållas, att denna i åtskilliga avseenden icke kan anses vara på ett enhetligt och ur rättslig synpunkt tillfredsställande sätt reglerad, ett förhållande som styrelsen vid olika tillfällen haft anledning att understryka. Det är naturligt, att berörda förhållande kommit att i högre grad accentueras, i den mån statens verksamhet utvidgats till nya områden och de statsanställdas antal utökats, och att därmed behovet av en allsidig reglering av statstjänstemännens rättsliga ställning gjort sig allt starkare gällande. Sistnämnda fråga läser emellertid, jämlikt därom meddelade direktiv, vara föremål för övervägande av de för utredning rörande förhandlingsordning för statstjänstemän den 10 maj 1935 tillkallade sakkunniga.»

Det framhålles alltså här, att denna fråga blir föremål för utredning. Om det eventuellt icke uttryckligen skulle sägas något om densamma i direktiven, förmodar jag, att när frågan varit uppe här i riksdagen och ett riksdagens utskott sagt, att det är att förvänta, att denna fråga kommer att tagas upp, de sakkunniga äro oförhindrade att taga upp densamma.

Det är av ovan angivna skäl utskottet enhälligt ansett sig kunna gå på avslag av motionen utan att i sak gå emot densamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Brädefors: Herr talman! Jag har redan i årets remissdebatt påpekat de förhållanden, som framförts i föreliggande motion. Det är så riktigt som motionären framhållit, att i remissdebatten kommunikationsministern sökte vrida på frågan på det sättet, att han ville lägga som en beskyllning mot den ordinarie personalen vad som i verkligheten var en beskyllning mot regeringen,

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.)

som icke hade tagit någon som helst hänsyn till gjorda ansökningar om befrielse från detta arbete, som sådan personal icke tidigare hade utfört. Det hade icke varit alldeles opåkallat av regeringen att ingripa i denna fråga i telegrafkonflikten. Jag tror icke, att telegrafkonflikten var den enda konflikt — i den mån konflikter överhuvud taget förekomma i de statliga verken — där det göres precis likadant från verkens sida som i telegrafkonflikten, att man försöker få andra arbetargrupper eller tjänstemannagrupper att inträda i de strejkandes ställe i de viktigaste funktionerna, så att allt skall fungera. Det hade alltså icke varit opåkallat för regeringen att ingripa, när, som jag redan i remissdebatten påpekade, det åtminstone från Nynäshamn, efter vad det upplysts för mig, till regeringen framkommit anhållan om befrielse från det arbete, till vilket vissa tjänstemän kommenderats, därför att de ansågo arbete under arbetskonflikten som strejkbryteriarbete. Jag undrar, om man kan komma ifrån fakta. Vill regeringen förneka, att den fått en sådan anhållan från personalen? Det skulle vara ytterst intressant att få veta av regeringen.

När sålunda en arbetarregering icke kan ingripa i dessa förhållanden, då måste man ju vänta ännu mindre, att en borgerlig regering — om det kommer en borgerlig regering och en konflikt inträder vid ett av de statliga verken — skall ingripa i dessa fall. Då anser jag, att motionen i den riktning, som här föreslagits, är berättigad och välmotiverad.

Jag vill rikta ett par ord till herr Andersson i Södergård, som sade, att syftemålet med denna motion, alltså syftemålet: kamp mot strejkbryteriet, är samhällsfientligt. Är det så, att herr Andersson i Södergård och andra borgerliga i denna kammare uppfatta det så eller betrakta en s. k. statsfientlig verksamhet på det sättet, att de arbetare, som kämpa mot strejkbryteriet, hava gjort sig skyldiga till statsfientlig verksamhet, då förstår man allt deras tal om den statsfientliga verksamheten. Men i det fallet förstår jag icke alls, att också den socialdemokratiska gruppen i denna kammare förenat sig med de borgerliga även om den tolkningen av begreppet »statsfientlig».

Likaledes säger herr Andersson i Södergård, att de, som sitta här i riksdagen, hava självklart ansvar för samhället. Han relaterade, vad finansministern sade i går i debatten om samma sak och om deras, som sitta här i riksdagen, ansvar för samhället. Men det borde såväl finansministern som herr Andersson i Södergård veta, att samhället består av klasser. Jag tror icke ens, att herr Andersson i Södergård är vald av hela samhället, av alla människor i den valkrets, där han är vald till ledamot i riksdagens andra kammare; utan han är vald av en viss klass, människor, tillhörande en viss klass. Det är de andra också, såväl dagens motionärer som de, som hade frågan uppe i går, där man försökte klargöra dessa klassynpunkter eller samhällssynpunkter. De äro också valda av en viss klass. Här i kammaren representera de denna del av samhället, dessa klasser i samhället. Jag för min del anser mig icke vara här i riksdagen som en hela samhällets representant utan som en arbetarklassens representant. Självklart är, att jag också har ansvar för mina gärningar i denna institution inför den klass, som valt mig och som jag skall representera här. Så tror jag, att det ungefär är med herr Andersson i Södergård också. Om han skulle vilja vara ärlig och erkänna, huru verkligen samhället är uppbyggt, så skulle han nog medgiva att det icke är av så slätstruken karaktär som han vill göra gällande eller att allesammans här skulle representera en och samma klass i samhället. Det är ett klassamhälle, och vi representera klasserna. Såsom sådant måste vi betrakta vårt representantskap i riksdagen.

Herr **Olsson** i Stockholm: Herr talman! Herr Andersson i Södergård och likaså utskottet har förklarar, att motionen innehåller en del oriktiga eller,

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.) som man uttrycker sig, väsentligen felaktiga uppgifter. Detta uttalande har man byggt på yttranden, som gjorts från telegrafverkets ledning, icke från något annat håll. Motionen var emellertid byggd på den reella grund, som hela denna fråga bottnar i. Det finnes icke i motionen några som helst felaktigheter och ännu mindre några väsentliga sådana felaktigheter.

Jag får kanske erinra såväl herr Andersson i Södergård som andra kammarrens övriga ledamöter att, då man talar om personalförbundet och personalorganisationen, det inom telegrafverket finns icke mindre än tre personalorganisationer. Det finns en biträdesförening; ett telegrafverkets personalförbund; och det finns telegraf- och telefonmannaförbundet. Det var telegraf- och telefonmannaförbundet, som hade ansvaret för den konflikt, som man här åberopat sig på och talat om. Det var också telegraf- och telefonmannaförbundet, som blockerade alla arbeten i städerna och på landet, där arbetare från telegrafverket kommenderades ut. Man må kalla dem för vad som helst. Det är en sak. Men faktum är ju, att de blevo utkommanderade att utföra blockerat arbete.

Därom kan icke råda något som helst tvivel eller någon tvekan, vilket också visas av det förhållande, som herr Spångberg redan omnämmt, att man på ett flertal större arbetsplatser gick i sympatiaktion genom att nedlägga arbetet, då från telegrafverket utkommenderat folk kom dit.

Detta är emellertid icke, såsom herr Andersson i Södergård sökt göra gällande, en statsfientlig historia på något sätt. Här gäller det ju bara att få förhållandena för en arbetargrupp inom statens verk så reglerade, att de icke själva skola utsättas för några obehag av ett eller annat slag. Jag vill erinra om — jag gjorde det delvis i remissdebatten, då denna fråga var på tal — att det under konflikten 1923 kommenderades ut en arbetare, som varit anställd i åtta år, att utföra ett strejkbryteriarbete. Hans uppfattning förbjöd honom att taga detta arbete, med resultat att han blev avskedad och ställd arbetslös med sin familj. Man må kalla det för en samvetsömhets sak för honom eller för en solidaritetssak, vilket som helst. Den, som icke vill kalla det för solidaritet, kan kalla det för samvetsömhets, om det ordet klingar något bättre. Men så har det skett oupphörligt vid många tillfällen. Det är klart, att personalen reagerar inför sådant och vill ha en ändring till stånd. Då herr Andersson i Södergård här åberopar sig på, vad en organisation sagt i sin skrivelse till utskottet, har han icke citerat vad personalorganisationerna enstämmigt förklarat. Jag skall be att få anföra, vad man säger i själva slutklämmarna i skrivelserna till utskottet. Telegrafverkets personalförbund förklarar: »Vi anse oss emellertid icke böra framföra någon erinran emot att frågan, i enlighet med motionärernas hemställan, blir föremål för utredning, men på grund av dess genomgripande principiella innebörd synes den oss emellertid påkalla en mera omfattande behandling inom statstjänarkretsar, varför vi tillåta oss hemställa, att samtliga statstjänarorganisationer beredas tillfälle att behandla och avge yttrande i frågan.» — Det är alltså ett klart och tydligt uttalande till förmån för denna utredning och för motionen.

Statstjänarnas centralorganisation, som omfattar alla statstjänaregrupper i Stockholm med omnejd, har också gjort ett uttalande. Där hänvisas till ett yttrande i 1928 års lönekommitté av en av dess ledamöter, herr Reinwall, som tagit upp denna fråga och önskat en omformulering i denna del av gällande reglemente. Nu hänvisar statstjänarnas centralorganisation till detta yttrande och förklarar: »Den uppfattning, som tagit sig uttryck i förestående uttalande och förslag, är alltjämt rådande inom centralorganisationen, varför vi fortfarande måste anse det vara ett önskemål, att bestämmelser till skydd mot

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.)
att statstjänstemän bliva ofrivilligt inblandade i uppkommande arbetskonflikter må komma till stånd.»

Det är ett auktoritativt uttalande från en organisation, som omfattar samtliga statstjänaregrupper i Stockholm med omnejd. Det yrkande, som där gjorts, är också ett utomordentligt stöd för motionen.

Till sist förklarar telegraf- och telefonmannaförbundet, som varit stridförande part under telegrafkonflikten, följande: »I enlighet härmed få vi meddela, att vi allvarligt tillstyrka motionen, enär det icke kan i verkligheten och i längden gagna vare sig staten, det verk det gäller, tjänstemännen eller arbetarna att tvinga tjänstemän att utföra strejkbryteriarbete.»

Det är förvånansvärt, att herr Andersson i Södergård, som här försvarat utskottets ståndpunkt, icke märkt dessa uttalanden från statstjänareorganisationernas sida utan här kommer och talar om statsfientlig verksamhet, då organisationerna själva förklara, att det kommer att gagna både staten och dess personal, om hindren undanröjas, så att man får till stånd en ändring i den riktning, som man här syftar till. Jag får säga, att bland de frågor inom fackföreningsrörelsen, som under den sista tiden väckt den största uppmärksamheten, är denna en. Jag vill säga till dem, som här vid åtskilliga tillfällen tala om lika rätt för alla: varför skall icke en statstjänare, utan att ställas inför särskild domstol eller inför en särskild lag, ha rätt att vägra utföra ett arbete, som för honom är obehagligt eller för honom kan bli till stort obehag? Varför skall icke en sådan rätt givas? Nej, säger man, det är statsfientligt, det är farligt att giva en lägre statstjänare rätt att vara solidarisk, det är farligt att ge en lägre statstjänare rätt att tänka på sin egen sak eller tänka på sin egen framtid. Det innebär en oerhörd fara, och det är därför, som utskottet i dag yrkat avslag på denna motion.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr andre vice talman! Bland övriga arbetargrupper här i landet kan man mycket väl förstå statstjänarnas strävanden att komma ifrån en anställningsform, som sedd mot bakgrunden av förhållandena på övriga arbetsplatser är gammalmodig. Det vore nog icke ur vägen att här sades ifrån — åtminstone vill jag personligen deklarerar den uppfattningen — att det varit önskvärt, om utskottet hade litet klarare markerat ett ståndpunktstagande mot dessa gammalmodiga anställningsförhållanden. Det är ju också på det sättet, att det är icke enbart statens arbetare, statstjänarna, som arbeta under dessa förhållanden, utan det är tänkbart att man kan komma att taga dessa förhållanden inom statsverket till förebild och försöka åtminstone — om det lyckas, är en annan sak — att överföra dem på de i kommunernas tjänst anställda.

Jag delar icke den mening, som här framförts av herr Andersson i Södergård, då han såsom något statsfientligt betraktade strävandena efter en ändring från en arbetargrupp, som arbetar under oroliga förhållanden och i vissa fall under otidsenliga styrelser, som icke förmå att behärska läget och som icke förstå det nya som rör sig även i fråga om anställningsförhållandena för arbetarna. Jag anser det icke vara statsfientligt, om denna arbetargrupp söker sträva efter att komma fram till anställningsförhållanden, som numera äro gängse inom den svenska fackföreningsrörelsen. Detta om detta.

Emellertid är det ju fullt skönjbart, att samtidigt som motionärerna åtminstone delvis avse att peka på dessa förhållanden, återkommer det sedan gammalt kända syftet hos kilbomarna att söka ge en spark åt regeringen. De skulle icke vara kilbomare, om de icke sökte begagna ett sådant tillfälle.

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.)

När man här ånyo diskuterar de ersättningar, som utgingo under telegrafkonflikten, tycker jag, att det är onödigt att åter dra fram denna historia, när herr Kilbom och andra med honom i remissdebatten fingo ett ordentligt besked på denna punkt av kommunikationsministern.

Nu säger herr Spångberg i dag, att det är icke meningen att pricka dem, som arbetade under telegrafkonflikten, som strejkbrytare. Ja, det är icke för tidigt, att herr Spångberg har ändrat mening på denna punkt. Under remissdebatten förklarade herr Spångbergs partichef: »Man finner, hur den socialdemokratiska regeringen kort efter telegrafkonfliktens avveckling med generös hand beviljade 20,000 kronor till premiering av strejkbrytarna. Man lär väl ändå få kalla dessa telegrafverkets tjänstemän, som arbetade under konflikten, för strejkbrytare, även om det skulle kunna åberopas formella omständigheter till stöd för motsatsen.» Jag konstaterar med tillfredsställelse, att herr Spångberg tagit tillbaka den beskyllning, som hans partichef utslungade mot dessa arbetare i remissdebatten.

Läser man det yttrande telegrafverkets personalförbund inlämnat till utskottet, framskyftar också en del andra omständigheter, som kanske i viss mån förklara de besvärligheter, som uppstodo i sammanhang med konflikten. Där uttalas också: »Det mest oförsynta angreppet kom dock från en del av undertecknarna av motionen vid årets remissdebatt.» Det kanske är anledning för herr Spångberg att ytterligare understryka, att han icke betraktar dessa arbetare i fortsättningen som strejkbrytare. Emellertid förklarar han, att regeringen ställt sig på arbetsköparnas sida, och anför, att det utbetalats stora belopp till dem, som hade att utföra medlingsarbetet. Det ställdes 2,000 à 3,000 kronor till förfogande för underhandlarna i konflikten. Det är det stora belopp, som här talas om.

Jag vill till slut säga, att jag har full förståelse för strävandena hos dessa grupper av statstjänare, vilka vilja komma fram till en mera tidsenlig anställningsform, men jag föraktar det tillvägagångssätt, som här använts av Kilbomskommunisterna för att i detta sammanhang komma åt den socialdemokratiska regeringen, som dock i detta fall ingenting har att förebrå sig.

Herr Nordström i Karlstad: Herr andre vice talman! Man blev förvånad över att ett enhälligt utskott yrkat avslag på föreliggande motion. Jag använder ordet »förvånad» därför att man hade väntat, att arbetarrepresentanterna i utskottet skulle ha reserverat sig för bifall till motionen i fråga. Man drar denna slutsats därför, att alla de tre arbetarorganisationer, som ha yttrat sig i anledning av motionen, uttalat sig i den riktning, som motionen syftar till. Här har redan förut citerats klämmarna i de uttalanden, som avgivits av dessa tre arbetarorganisationer, varför det är onödigt att jag upprepar dem. Jag vill endast konstatera, att telegrafverkets personalförbund likaväl som statstjänarnas centralorganisations styrelse och telegraf- och telefonmannaförbundet uttalat sig i den riktning, som motionen innebär.

Jag vill till herr Andersson i Södergård säga, att när han talar om att det skulle vara en statsfientlig verksamhet att gå med på ett bifall till vad motionärerna här åsyftat, han på samma gång stämplar dessa arbetargrupper som statsfientliga. Jag vågar göra det påståendet, att dessa arbetargrupper, som här uttalat sig i samma syfte som motionärerna, äro lika goda samhällsmedborgare som någon annan. I detta sammanhang kan jag icke underlåta, att till herr Brädefors säga, att de socialdemokratiska representanterna givetvis icke ställa sig bakom det anförande, som här hållits av herr Andersson i Södergård och där han ville göra gällande, att de socialdemokratiska representanterna ställde sig på den ståndpunkten, att de skulle anse, att de, som del-

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.)
taga i en strejk, äro samhällsfientliga element. Det är endast återigen ett försök av herr Brädefors att ge socialdemokraterna ett nyp.

Det framgår här tydligt, herr andre vice talman, av de uttalanden, som gjorts av dessa organisationer, att arbetarna där kräva en ordning i enlighet med vad motionärerna syfta till. Detta sakförhållande och det förhållandet, att jag själv anser detta vara befogat och rättvist, har bestämt mitt ställningstagande. Vi ha också hört, att fru Nordgren likaväl som den föregående ärade talaren, herr Nilsson i Göteborg, i princip gått med på en utredning i detta syfte.

Med vad jag nu anfört ber jag, herr andre vice talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Andersson** i Södergård: Herr andre vice talman! Jag vill till den siste ärade talaren säga, att innan han bemöter, vad en föregående talare sagt, bör han åtminstone ha hört, vad denne sagt. Jag har aldrig talat om strejker-nas allmänna innebörd. Jag har bara framhållit, att en i statens tjänst anställd person, som underskrivit ett kontrakt, skall vara skyldig att fullgöra detta kontrakts bestämmelser. Äro de icke tidsenliga, bör man — har utskottet sagt — tänka på att söka ändra anställningsförhållandena, så att de bli tidsenliga. Om jag uttalar min anslutning till denna mening, innebär detta ej att jag skulle beskylla var och en, som går i strejk, för att vara samhällsfientlig. Man bör åtminstone något så när bemöta, vad en föregående talare sagt, och icke vad man önskar att han skulle ha sagt. Herr Nordström har för övrigt på det hela taget fullständigt missuppfattat vad jag sagt.

I fråga om herr Brädefors vill jag säga, att det litet förvånade mig, att diktaturstaten Sovjetrysslands svenska efterapare här i riksdagen plädера för att de i samhällets tjänst anställda skola ha frihet att göra vad som helst mot detta samhälle och sätta sina speciella små klassintressen före samhällets intresse. Försök med det herr Brädefors i Ryssland, där strejker äro förbjudna, så blir han nog snart ett huvud kortare. Där går det icke till på det sättet. Men här kan det gå så till, att man sätter sitt lilla klassintresse över det stora gemensamma samhällsintresset. Det är där som skillnaden ligger mellan min och herr Brädefors uppfattning om samhällets intresse och klassintresset. Vi ha klassintressen litet var, men jag tror, att vi alla utom kommunisterna vilja underordna våra klassintressen under samhällsintresset. Det vill icke herr Brädefors. Men försök med sådan opposition i föregångslandet Ryssland, så skall han få se att där går det till på annat sätt. Så länge man känner sig trygg i skydd av detta samhälles lagar och förordningar, går det att resonera som herr Brädefors gör. Annars går det icke.

Till dem som påstå, att jag icke läst utlåtandena från personalförbunden, vill jag säga, att jag har mycket väl genomläst desamma, och jag har icke funnit, att utskottets ställningstagande på något sätt står i motsatsförhållande till dessa olika fackorganisationers uttalanden eller är så oförenligt därmed, att man kan tillvita oss att icke ha läst dem. Vi ha just pekat på att den utredning, som här skall komma till stånd genom tillsatta sakkunniga, skall taga sikte på att få anställningsförhållandena ändrade, så att de komma att mera motsvara tidsförhållandena. Men att ha den uppfattningen är en annan sak än att ha den uppfattning, som herr Olsson m. fl. gävo uttryck åt, då de ville göra gällande, att till personalförbunden hörande anställda skulle i telegrafkonflikten uppträtt som strejkbrytare. Telegraf- och telefonmannaförbundet säger icke, att de äro strejkbrytare. De ställa sig icke bakom kommunisternas påstående, men de anse det önskvärt, att det blir en utredning. Det anse vi

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.) också önskvärt, för att man skall få klarlagt hur anställningsformen lämpligast skall ordnas.

Jag kan icke förstå, att man, som herr Nilsson i Göteborg gjorde, kan göra gällande, att jag i denna fråga intagit en ställning, som är oförenlig med hans och övriga socialdemokraters. Vi kommo överens i utskottet om vad som skulle stå i utlåtandet, och jag märkte icke, att vi hade några oförenliga åsikter i denna fråga. Jag sade till kilbomarna, att syftet med deras motion var att ställa samhället värnlöst mot vilken strejk som helst. Det tror jag icke, att herr Nilsson vill vara med om. Men herr Nilsson ville göra gällande, att jag sagt, att var och en som strejkade var samhällsfientlig. Det har jag aldrig gjort gällande. I detta fall har jag talat om ett syftemål, som stack fram bakom motionärerna i deras motion och i herr Spångbergs anförande. Det är något helt annat än den fackföreningsmoral, som finnes inom den socialdemokratiska fackföreningsrörelsen. Det är två skilda saker. Jag tror icke, att herr Nilsson i Göteborg eller andra socialdemokrater ha anledning att anmärka på mig för att jag klassificerat dem olika.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det är icke min avsikt att här blanda mig i frågan, om i detta fall förekommit strejkbryteriarbete eller icke, och att ställa de olika personalorganisationerna mot varandra, utan jag har begärt ordet för att säga, att jag tycker, att denna debatt tillkommit i en synnerligen olycklig stund för det samarbete, som håller på att komma till stånd mellan de olika personalorganisationerna vid telegrafverket. Jag har icke haft förbindelse med någon av dem, men jag har sett i tidningarna, att tanken på sammanslutning intresserar de båda större förbunden. För den skull tycker jag det vara fullständigt onödigt att riva upp strid i riksdagen om saken, i synnerhet som socialstyrelsen sagt, vilket uttalande finnes återgivet på sid. 3 i utskottets betänkande, att saken kommer under omprövning vid en redan nu pågående utredning. Det heter nämligen i slutet av socialstyrelsens yttrande: »Sistnämnda fråga lär emellertid, jämlikt därom meddelade direktiv, vara föremål för övervägande av de för utredning rörande förhandlingsordning för stats-tjänstemän den 10 maj 1935 tillkallade sakkunniga.»

Jag vet icke i vad mån man kan sätta likhetstecken mellan förhandlingarna i ett tillfälligt utskott och i det utskott, som jag här i debatterna brukar företräda, men så mycket är säkert, att hade frågan varit upp till behandling i statsutskottet, hade vi där måst förfara på samma sätt, som det tillfälliga utskottet gjort. Då det alltså redan pågår en utredning, där enligt de för densamma givna direktiven denna fråga skall komma upp till omprövning, hade utskottet och med all sannolikhet även dess socialdemokratiska ledamöter samt, som jag hoppas, även motionärerna, om de varit med, nödgats draga precis samma slutsats, som det fjärde tillfälliga utskottet har gjort. Jag kan därför icke finna annat, än att utskottet strukit under vad socialstyrelsen sagt, då det framhållit, att det förväntar, att frågan kommer under en saklig omprövning, vilket även motionärerna sagt sig ha åsyftat.

När jag nu har ordet, kan jag icke neka mig nöjet att läsa upp vad telegrafverkets personalförbund sagt. Det förefaller mig nämligen, som om man skulle ha läst det ganska ofullständigt här i debatten tidigare. Om kammarens ledamöter se efter på sid. 6 står där i andra stycket uppifrån:

»Vi anse oss emellertid icke böra framföra någon erinran emot att frågan, i enlighet med motionärernas hemställan, blir föremål för utredning, men på grund av dess genomgripande principiella innebörd, synes den oss emellertid påkalla en mera omfattande behandling inom statstjänarekretsar, varför vi till-

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.)
låta oss hemställa att samtliga statstjänarorganisationer beredas tillfälle att behandla och avge yttrande i frågan.»

Från vilken utgångspunkt man än kan se detta, för så vitt man resonerar demokratiskt, måste den första förutsättningen för verkligt positiva åtgärder i detta fall vara, att de människor som beröras härav få vara med och ange sina synpunkter. Då jag, herr talman, har den uppfattningen att man, efter vad som kommit fram — särskilt då i socialstyrelsens och telegrafverkets personalförbunds yttranden — sammanställt med de direktiv som torde gälla för utredningen om förhandlingsordning — har anledning att förmoda, att en sådan utredning icke kan komma förbi att höra personalorganisationerna, icke bara de vid telegrafverket utan även andra statstjänarorganisationer, kan jag icke se, att man för dagen kan komma längre än till det slut utskottet kommit. Jag ber därför för min del att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Spångberg: Herr talman! Herr Anderson i Råstock ansåg det vara bäst att icke syssla med denna fråga nu, eftersom man påbörjat ett samarbete mellan telegrafverkets personalförbund och telegraf- och telefonmannaförbundet. Jag förstår icke, vad den saken har med detta att göra överhuvud taget. Här gäller det statstjänarnas rätt att slippa utföra strejkbryteriarbete, och den frågan blir lika aktuell, även om ett samarbete skulle sträcka sig ända till en sammanslutning mellan båda här ifrågavarande förbund. När sedan herr Anderson i Råstock pekar på den utredning som pågår, vill jag framhålla, att denna utredning icke har några direktiv i den riktning, som vi påyrka i motionen. Om det finns några sådana direktiv, var vänlig kom fram med dem, men kom icke med några allmänna ordalag om att det skall bli arbetsfred o. s. v., ty bakom dylika uttryck arbetsfred och förhandlingsordning kan det lura förbud för arbetarna att genom arbetsnedläggelse genomföra ett krav.

Herr Anderson i Råstock sade vidare, att man icke hade läst rätt här i debatten. Nej, det har man icke gjort, det är jag den förste att understryka, och jag är mycket tacksam för att herr Anderson läste fortsättningen på vad personalförbundet sagt, ty det står i en ganska bjärt motsättning till vad fru Nordgren hade citerat, när hon behagade sluta sin läsning. När herr Anderson till sist pekade på, att telegrafverkets personalförbund sagt, att samtliga organisationer borde beredas tillfälle att behandla och yttra sig i saken, tillåter jag mig göra en fråga till utskottet: Varför har utskottet icke givit dessa personalorganisationer denna möjlighet? Varför har andra kammarens fjärde tillfälliga utskott icke remitterat frågan till organisationerna? Det hade väl varit lämpligt att få uttalanden därifrån, och jag är ganska övertygad om, att det skulle blivit en enstämmig anslutning till motionen. Men om motionen bifalles — och det borde man vara med om från den grupp som herr Anderson i Råstock säger sig representera — blir personalen i tillfälle att yttra sig, som herr Anderson i Råstock önskar. Och det finns sannerligen intet skäl att avslå motionen.

Till bramstorparen, herr Andersson i Södergård, som yttrade sig här, vill jag sedan säga, att när han talar om samhällsfientlig verksamhet, som skulle vara syftet med motionen, så är det ett bra bevis på vad han menar med samhällsfientlig verksamhet. Man måste se efter, huru ansvaret för konfliktens uppkomst skall fördelas, ty någon måste bära ansvaret såsom motpart, icke sant, gent emot telegraf- och telefonmannaförbundets personal, som gick i konflikt. Det fanns väl någon part bakom — den parten var samhället. Kan bramstorparen herr Andersson i Södergård anföra något skäl för att det var någon annan part, så var vänlig kom fram med det. Jag har icke sagt att samhället skulle straffas. Man kan icke tala om straff, i detta sammanhang, ty jag anser icke att det är ett straff att tillmötesgå rättmätiga krav från under-

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.) tryckta och underbetalade grupper, även om herr Andersson möjligen tolkar det på det sättet; det må stå för hans räkning. Vad vi härvidlag ha krävt är, att personalen icke skall behöva kommenderas ut i en konflikt; att detta lätt kan genomföras visar statstjänarnas centralorganisations styrelse, då den i yttrandet över motionen har åberopat 1928 års lönekommittés betänkande, till vilket herr Reinvall fogat en reservation, däri han först ansluter sig till kommittés allmänna inställning, att personalen är skyldig utföra ålagt arbete och att personalen är skyldig att flytta till plats, till vilken den blir beordrad o. s. v., men tillägger: »dock må under konflikt tjänsteman icke beordras utföra arbete, som eljest utföres av i konflikten deltagande.» Jag kan icke förstå, att detta är så oerhört samhällsfientligt som herr Andersson i Södergård vill göra gällande. Jag tror, att man kan nå det hela med en så enkel bestämmelse. Konstigare är enligt min mening icke det hela.

När det blir fråga om att avgöra huru ansvarsfördelningen skall ske, uppstår frågan: Hade denna personal så oberättigade krav att, om de genomförts, man kunde ansett att samhället som sådant skulle ha kommit i fara? Konflikten syfte var, att de fasta linjearbetarna skulle erhålla 5 % ökning på lön och traktamente. D. v. s. för en fast anställd linjearbetare, som arbetar hela året och har sitt arbete fördelat på olika delar av landet, som många gånger ligger milslångt borta från sitt hem, icke kan komma hem varje dag, knappast varje vecka, skulle årslönen ökas från 2,016 kronor till 2,160 kronor samt traktamentena i samma proportion. Det var vad denna personal kämpade för, herr Andersson. Det var vad dessa arbetare kunna få för ett helt års långt arbete, så beskaffat att de måste ligga ute. De nödgas därvid hyra rum och köpa mat, och skulle erhålla ett traktamente på 1 kr. 50 öre för natt och 2 kronor för dag. Jag kan icke anse, att det finns något som helst berättigande i det oförsämda anfall, som bramstorpens herr Andersson i Södergård här gjorde på telegraf- och telefonmännen och på oss och vår grupp i detta sammanhang. Jag protesterar på det allra bestämdaste mot en dylik uppläggning.

Jag skall icke gå in på de försök, som herr Andersson gjorde att försvara herr Leo, som ju är frånvarande. Jag kan icke hjälpa, att han är frånvarande, men jag är tvungen att draga fram fakta, även om herr Leo behagar vara frånvarande. Ett sådant faktum är väl det uttalande, som telegrafverkets personalförbund gjorde, vilket var beställt av herr Leo. Men sedan har det visat sig, att vad vi här hade sagt, var riktigt.

Fru Nordgren motiverade sitt avslagsyrkande med att citera personalförbundets utlåtande i passande delar. Nu är det ju ändock så, som jag nyss sade till herr Anderson i Råstock, att fru Nordgren hade ju kunnat fortsätta att citera, så att hon kommit fram till sid. 6, där personalförbundet säger ifrån, att det har intet att erinra emot förslaget utan ansluter sig till detsamma och önskar att det skall upptagas till behandling och behandlas av samtliga statstjänarorganisationer — alltså ett principiellt ställningstagande för motionen i fråga.

Beträffande därefter frågan om strejkbryteri sade vi på ett mycket tidigt stadium av konflikten ifrån, att vi anse icke, att telegrafverkets personal kan stämplas som strejkbrytare, men vi ha sagt att personalen utfört strejkbryteri- arbete, och det är — jag återkommer på nytt till den samhällsfientliga inställningen — icke personalen som sådan som främst bär skulden till detta, utan det är samhället som bär skulden till att personalen med bestämmelser om straff på böter, på mistning av tjänst och på fängelse tvingas ut i dylikt arbete. Ansvar måste läggas där ansvaret ligger, och ansvaret ligger icke främst på denna personal, utan det ligger främst hos samhället. Jag kan ju erinra fru Nordgren därom, att vi på ett mycket tidigt stadium av konflikten förklarade,

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.)
att denna personal knappast med nuvarande bestämmelser hade annat att göra än att gå ut och utföra detta arbete. Vi skrevo i Folkets Dagblad, att bestämmelserna voro sådana. Vi ha hela tiden lagt upp denna fråga fullständigt objektivt utan andra avsikter än att ge stöd åt den personal som stod i strid.

När vi förklarade detta, vad skrev tidningen Social-Demokraten då? Jo, då framhöll Social-Demokraten i ett mellanstick »att man minns med vilken glad överraskning telegrafstyrelsen anoterade en så värdefull hjälp från Kilboms-partiets sida. Här hade den svart på vitt på det riktiga i att använda ordinarie personal för att utföra nedlagt arbete.» Social-Demokratens uppläggning är lika felaktig, lika demagogisk som när man här säger, att vi ha kallat denna personal för strejkbrytare. Vi ha icke sagt, att telegrafverket har rätt, utan vi ha sagt, att personalen är underkastad de och de bestämmelserna, och att det är dessa bestämmelser som böra ändras. Det vore önskligt, om herrarna och damerna på den socialdemokratiska fronten ville vara vänliga att läsa rätt innan till och icke så medvetet bedriva en slags propaganda utåt, som just främst är orsaken till — vad härvidlag herr Anderson i Råstock har påtalat — den splittring, som delvis uppkommit mellan dessa båda personalgrupper.

Herr Nilsson i Göteborg förmenade, att vi hade sagt, att det förelåg en premiering av strejkbrytare. Ja, dessa gratifikationer för strejkbrytararbete voro en premiering, det är icke tu tal om den saken. Även om det moraliska ansvaret därför måste läggas just på samhället, så utfördes dock strejkbryteriarbete.

Social-Demokraten själv har haft infört någon gång i slutet av februari ett uttalande från telegraf- och telefonmannaförbundets avdelning I. Jag skall läsa upp denna notis, som fanns införd i regeringsorganet, och vi skola se vilka linjer den sammanfaller med. Det säges: »Telegraf- och telefonmannaförbundets avd. I har uttalat sin bestämdaste protest mot att telegrafverkets tjänstemän, under verkets konflikt med arbetarna, utfört sådant blockerat arbete, som dessa tjänstemän icke annars utföra.»

I telegraf- och telefonmannaförbundets tidning finna vi en artikel, återgiven i Social-Demokraten den 5 februari innevarande år. Där heter det:

»Tjänstemännen kommenderades ut att upptaga det av linjearbetarna nedlagda arbetet och utförde det också. — — — Tjänstemännen utförde arbete som de under vanliga förhållanden icke befatta sig med. — — — För detta tilldelas de gratifikationer, och detta försvaras och förklaras vara fullkomligt i sin ordning.» — Det är en polemik mot dem som intaga en försvarsställning för telegrafverkets uppträdande här gent emot den lågt avlönade arbetargruppen, och man fortsätter: »Man bemantrar visserligen det hela något med att dessa gratifikationer skulle vara ersättningar för resekostnader vid hemkallandet från semester, men det är inte bara sådant det gäller. Gratifikationerna bestodo till stor del av verkliga gratifikationer till en del tjänstemän» o. s. v. — — — »Detta är ett ofrånkomligt faktum, och reseersättningar o. dyl. kunna lämnas helt ur räkningen. — — — Gratifikationerna ha i och för sig liten betydelse, men betydelsefullt är att man därmed och i försvaret därför legaliserat strejkbryteriet och gjort kampen mot arbetarna till en berömlig gärning.»

Detta skrev telegraf- och telefonmannaförbundets tidning. Jag kan icke föreställa mig, att någon vill bestrida, att denna personal var part i denna sak.

Till vad som anförts, herr talman, kunde anföras åtskilligt mera från det rikhaltiga material, som finns i denna konflikt, men jag vill slå fast gent emot de socialdemokrater, som här inta en annan ställning, att det är det socialistiska partiet, som härvidlag ställt sig på arbetarnas ståndpunkt. Det är utskottet, som gått emot arbetarnas krav. Jag tycker, att för arbetarrepresentanterna

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriarbete. (Forts.) borde det vara lätt att komma till en riktig lösning genom att gå in för de krav, vi framfört i motionen.

Herr Brädefors: Herr talman! Endast ett par ord till herr Andersson i Södergård. Jag tycker, att hans genmäle till mig vittnade om vilken oerhörd argumentsnöd herr Andersson befann sig i, när han icke nöjde sig med att tala om de förhållanden, som diskussionen här egentligen skall röra sig om, nämligen de svenska statstjänarnas intressen gent emot strejkbryteri, utan måste förirra sig till Ryssland för att därifrån söka få argument emot vad jag sagt. Han erkände i alla fall, att nog ha vi klassintressen litet till mans. Men han ville vara så ädelmodig att låta klassintressena få maka åt sig för samhällsintresset. Men varför det, herr Andersson i Södergård? Varför maka edra klassintressen åt sig för samhällsintresset? Är icke förklaringen den, att just den klass, som herr Andersson här representerar, är den klass, som styr detta land både ekonomiskt och politiskt. Och när dessa personer tala om sina klassintressen och samhällets intressen, så är det samma sak, ty det är deras klassintressen, som framföras av det nuvarande samhällssystemet här i Sverige.

Jag skulle också vilja ställa den frågan till herr Andersson: vad göra herr Anderssons klassbröder i Ryssland, som herr Andersson talade om? Underordna de också sina klassintressen under de bestående samhällsintressen, som där råda i dag? Nej, det göra de sannerligen icke, utan med de imperialistiskt-kapitalistiska ländernas hjälp söka de underminera så mycket som möjligt det system, som där finnes, och som icke sammanfaller med deras klassintressen och icke heller med herr Anderssons klassintressen. Så förhåller det sig med dessa klassintressen.

Fru Nordgren: Herr talman! Bara några ord till herr Spångberg. Jag har icke drivit någon propaganda i denna sak; det överlämnar jag åt herr Spångberg och hans partikamrater att göra. Därtill tycker jag, att denna fråga är alltför allvarlig.

Jag har redan förklarat, varför jag kunnat vara med om utskottets avstyrkande utlåtande, men vill ännu en gång betona att utskottet tydligt och klart säger ifrån, att frågan bör ägnas uppmärksamhet, och att utskottet förväntar, att den blir föremål för utredning. I sak har alltså utskottet tillstyrkt, att denna fråga tages upp till utredning, även om man icke vill följa motionens linjer.

Jag anser, att man gjorde saken betydligt större gagn, om man, i stället för att ägna sig åt en så ofruktbar debatt, som den nu pågående, enade sig om att frågan bör ordnas upp, och om det icke gjordes så mycket rabalder omkring densamma, särskilt som vad som här i dag anförts från motionärernas sida i det närmaste sammanfaller med vad i saken anfördes vid årets remissdebatt. Jag hade väntat att i dag åtminstone slippa höra detta ånyo upprepas. Jag tror — även om herr Spångberg vill göra gällande motsatsen — att det icke med fog kan sägas, att jag ställer mig mera ointresserad av att dessa grupper få sina intressen beaktade, än vad herr Spångberg gör. Men man kan bevaka denna personals intressen på olika sätt, herr Spångberg. Jag har gjort det på det sättet, att jag understrukt vikten av att den utredning, som pågår, tager upp denna sak till behandling, och har ansett, att man därför icke behöver påkalla något nytt ingripande. Herr talman, jag ber få vidhålla mitt yrkande.

Herr Spångberg: Fru Nordgren ansåg, att hon önskade få slippa höra upprepas vad som sades under remissdebatten i denna fråga. Men om det nu gäller vissa fakta, och dessa anförts i remissdebatten, så ha dessa fakta icke ändrats därför att några månader förflutit sedan remissdebatten. Det är så att

Ang. skyldigheten för statsanställda att utföra strejkbryteriärbete. (Forts.)
fakta kunna vara mycket besvärande ting. Man vill inte höra dem, om de äro av den art, att man besväras av dem. Fru Nordgren tycks verkligen besväras av här föreliggande fakta.

Jag efterlyser på nytt, huruvida den kommitté, som sitter, erhållit några direktiv om utredning av frågan om rätt för statstjänarna att slippa utföra strejkbryteriärbete. Och jag vill säga, att om sådana direktiv funnos för kommittén, om man kunde förvänta, att utredningen i det avseendet skulle gå i sådan riktning, då skulle jag icke ha något emot fru Nordgrens yrkande. Men det föreligger icke något sådant direktiv för denna utredning. Fru Nordgren kan i sinom tid läsa i riksdagsprotokollet — efteråt brukar det visa sig, att vi få tämligen rätt, när vi gissa oss till vad herrarna och damerna mena — att denna utredning i stället torde komma att gå ut på förbud för vissa strejker. Detta är någonting, som närmast är motsatsen till vad vi härvidlag velat få fram.

Det är konstigt, att man har så lätt för att citera allting annat, men icke citerar telegraf- och telefonmannaförbundet, som i yttrandet till det utskott, där fru Nordgren sitter, meddelar »att vi allvarligt tillstyrka motionen, enär det icke kan i verkligheten och i längden gagna vare sig staten, det verk det gäller, tjänstemännen eller arbetarna att tvinga tjänstemän att utföra strejkbryteriärbete». Detta uttalande har varit vägledande för oss vid vårt ställningstagande i denna fråga. Det torde också ha kunnat varit vägledande för socialdemokraterna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Sedan herr förste vice talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, föredrogos vidare vart efter annat statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 118, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om viss omläggning av automobilbesiktningssväsendet;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för furiren vid Kronobergs regemente I. H. Persson och värnpliktige G. G. Magnusson från viss betalningsskyldighet; och

nr 120, i anledning av väckt motion om gottgörelse av staten till svenska fordringsägare för dem genom sanktionsförfarandet mot Italien åsamkade förluster.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 13.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till Häradsrätterna: Avlöningar och Ersättning till befattningshavare vid rådhusrätter och till städer för förlorad lösen i följd av inteckningsförnyelsernas avskaffande jämte väckta motioner.

Ang. häradsrätterna. *Punkten 1, angående häradsrätterna: avlöningar.*

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 20 av andra huvudtiteln föreslagit riksdagen att

dels fastställa viss avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas tillsvi-dare från och med budgetåret 1936/1937 samt innebärande, bland annat, sammanslagning av Östra och Medelsta domsagor i Blekinge län;

dels ock till häradsrätterna: avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,717,800 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling före-haft

dels en inom första kammaren av herr *Löfgren* väckt motion, nr 115, vari hemställdts, att riksdagen ville till bestridande av arvoden åt rättsbildade biträden i domsagorna utöver tidigare beviljade anslag anvisa ett belopp av 120,000 kronor samt i den under andra huvudtiteln upptagna avlöningsstaten för häradsrätterna göra de ändringar, som föranleddes av detta förslag;

dels en inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Borell* väckt motion, nr 116, vari hemställdts, att riksdagen ville besluta att avlöningarna till de i årets statsverksproposition ifrågasatta nya andre notarierna måtte helt bestridas av statsmedel ävensom vidtagna därav föranledda ändringar i avlöningsstaten för häradsrätterna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 176, inom första kammaren av herr *J. A. Theodor Nilsson m. fl.*, och den andra, nr 432, inom andra kam-maren av herrar *Mårtensson* och *Erlander*, vari hemställdts, att riksdagen måtte — för att bereda Kungl. Maj:t tillfälle att i domsagorna anställa, utöver i statsverkspropositionen föreslagna 20 nya andre notarier, ytterligare 70 rättsbildade biträden (notarieaspiranter) — höja det i statsverkspropositio-nen för häradsrätterna: avlöningar äskade beloppet med 85,800 kronor samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att, därest sådan av departementschefen i propositionen ifrågasatt ändring i hovrätternas arbetsordningar vidtoges, att där infördes stadgande, att av den för fiskalskompetens erforderliga domsago-tjänstgöringen viss minimitid skulle avse anställning såsom statsavlönad no-tarie, denna minimitid fastställdes till ett år;

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 233, inom första kam-maren av herr *Westman m. fl.* och den andra, nr 299, inom andra kamma-ren av herr *Hassler m. fl.*, vari hemställdts, att riksdagen ville bevilja anslag till anställande i domsagorna av 16 andre notarier utöver det i statsverkspro-positionen upptagna antalet;

Ang. häradsrätterna. (Forts.)

dels ock en inom andra kammaren av herr *Jacobsson m. fl.* väckt motion, nr 542, vari föreslagits, att riksdagen måtte bevilja anslag till 16 andre notarier utöver det i statsverkspropositionen upptagna antalet och dessutom 52 notarieaspiranter att anställas i domsagorna.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag besluta, att Östra och Medelsta domsagor skulle från och med den 1 januari 1937 förenas till en domsaga, vilken efter sammanslagningen skulle benämnas Östra och Medelsta domsaga;

II) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 233 och II: 299 samt med avslag å motionen I: 116

a) fastställa av utskottet föreslagen avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1936/1937;

b) till häradsrätterna: avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,746,600 kronor;

III) att motionerna I: 115 och 176 samt II: 432 och 542, i den mån de icke innefattades i utskottets hemställan under II) eller kunde anses besvarade genom vad utskottet i punkten anfört, icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vid denna punkt voro fogade reservationer:

1) av herrar *Bergqvist*, andre vice talmannen *Nilsson*, *Holmgren*, andre vice talmannen *Jeppsson*, *Persson* i Falla och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om sammanslagning av Östra och Medelsta domsagor;

II) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 233 och II: 299 samt med avslag å motionen I: 116

a) fastställa av reservanternas föreslagen avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1936/1937;

b) till häradsrätterna: avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 1,749,700 kronor;

III) att motionerna — — — riksdagens bifall; samt

2) av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *N. J. Martin Svensson* och *Borell*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Holmgren: Herr talman: När frågan om sammanslagning av Östra och Medelsta härads domsagor först väcktes, var jag betydligt tveksam om, vilken ståndpunkt jag skulle intaga gentemot detta förslag. Men i den mån tiden gått har min tveksamhet förbytts i en bestämd uppfattning om att en sådan sammanslagning icke bör komma till stånd.

Om vi nu, när vi se saken utredd här, slå upp andra huvudtiteln, sidan 54, så finna vi där en uppräknings av de utlåtanden, som avgivits i ärendet. Vi skola då finna, att häradsrätten i Östra domsaga icke vill vara med på sammanslagningen, under det att häradsrätten i Medelsta vill vara med om den. Domhavanden i Östra är emot, men domhavanden i Medelsta är för saken. De äro parter i målet, så att man kan ju anföra jäv emot dem. Men om vi se på de övriga, skola vi finna, att en myndighet tillstyrkt sammanslagningen, och det är hovrätten över Skåne och Blekinge. Man kan icke fria sig från en känsla av att justitieministerns ande möjligen fortfarande svävar över vattnet i trakten av Malmö. Men de två återstående, som yttrat sig, äro tingslags-

Ang. häradsrätterna. (Forts.)

borna, vilka äro bestämt emot en sammanslagning, och länsstyrelsen. Och jag vågar påstå, att det är dessa båda yttranden, man bör tillmäta det största avseendet, ty de som avgivit dessa äro de, som i första hand ha med domsagan att skaffa.

Om man nu ser till storleken av de olika domsagorna, vilket ju också är en ganska avgörande sak, så finner man, att år 1935 befolkningen i Östra domsaga uppgick till 23,333 personer och i Medelsta domsaga till 30,113 personer. Slår man nu ihop dessa båda, blir det sålunda mellan 53,000 och 54,000 människor, som skola komma att tillhöra samma tingslag. Det är visserligen sant, att man ansett detta vara ett ganska lagom antal människor att ha inom samma domsaga, men jag tror, att man måste säga, att omkring 60,000 är det mesta, som bör ifrågakomma inom samma domsaga. Och jag tror, att detta är en uppfattning, som även delas av herr statsrådet. Jag tror, att icke ens herr statsrådet med sin eminenta arbetsförmåga skulle hinna med att betjäna stort mer än 60,000 personer, om han hade en domsaga.

Nu vill jag säga, att trots alla dessa myndigheters yttranden, som starkt tala emot en sammanslagning, skulle jag måhända ändå, om ock utan vidare entusiasm, hava gått med på en sådan sammanslagning, om icke därtill kommit, att sedan denna proposition avfattats, borgmästaren i Ronneby avgått med döden. Nu skall Ronneby stad läggas under landsrätt; den kommer sålunda inom domsagan i Medelsta. Om riksdagen bifaller föreliggande proposition, skulle sålunda här tre olika domstolar nu förenas till en. Och det är väl ändå bra mycket. Sammanlagda antalet människor där inom skulle då komma att närma sig 60,000, som anses vara högsta gränsen. Man kan ju säga det, att om man vore fullkomligt säker på att befolkningen skulle komma att minska, så att man komme ned under 60,000, skulle man möjligen kunna reflektera på förslaget. Men vi veta ingenting om den framtida utvecklingen i detta avseende; det enda vi veta är, att vi möjligen ha anledning hoppas på att befolkningen skall tillväxa, sedan vi fått professor Myrdal i första kammaren. Det är det enda man vet i den frågan.

Inför alla dessa fakta måste jag säga, att nog bjuder klokheten oss att icke nu omedelbart taga ett så stort steg som att slå ihop tre domstolar. Jag tycker för min del, att det kan räcka med att låta Ronneby stad komma under landsrätt och att vi dröja med den andra frågan. Jag tror icke, att herr statsrådet behöver taga alltför illa upp en sådan liten motgång, som att man icke i år gör den sammanslagning, som han här önskar. Vi kunna ju låta domsagan allt fortfarande skötas av en tillförordnad domare, om vi vilja vänta ett eller annat år för att se, hur sammanslagningen mellan Ronneby och Medelsta fungerar.

Jag vill slutligen tillägga, att man har alla skäl att ställa sig betänksam inför detta förslag. Vi ha redan gjort en liknande sammanslagning i Blekinge, nämligen mellan Bräkne och Listers domsagor. Vem man än hör i västra Blekinge, så klagar man över detta. Man säger, att man icke blir expedierad. Jag vågar icke säga, att missnöjet är allmänt, men alla i västra Blekinge, som jag frågat och som ha kännedom om saken, äro missnöjda. Men det är ju många, som jag icke frågat; de kanske äro belättna, det vet jag icke.

Jag vill sålunda, herr talman, ställa yrkande om avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid utskottet fogade reservationen på denna punkt.

Herr *Petersson* i Storgården instämde häruti.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Jag skall be att få fästa kammarens uppmärksamhet på att vad den kungliga propositionen här föreslår och statsutskottet tillstyrkt endast är en åtgärd, som

Ang. häradsrätterna. (Forts.)

står i full konsekvens med liknande åtgärder, som under de senare åren hava vidtagits här i riksdagen. När någon mycket liten domsaga blivit vakant, har det, allt sedan riksdagen behandlade processreformen 1931 och då fastslog vissa grundlinjer för den blivande domstolsorganisationen, ansetts vara riktigt att sträva efter åstadkommandet av större domsagor. Jag har icke nu anledning att taga upp till närmare belysning hela denna fråga och redogöra för de fördelar, som äro förbundna med en större domsaga framför en mindre. Jag skall nöja mig med att påpeka en, som för mig är alldeles avgörande.

Vid rekryteringen av häradshövdingtjänster har det under en mansålder varit tillfälle att göra den erfarenheten, att de minsta domsagorna ofta blivit beklädda med de svagaste domarna. Är domsagan större, lockar den till sig aspiranter med högre kvalifikationer. Det är icke möjligt för ett land att i första instans få ett obegränsat antal verkligt väl kvalificerade domare. Man måste därför vidta sådana organisatoriska åtgärder, att man begränsar antalet av dem, som skola utöva den egentliga dömande verksamheten, och reserverar platser inom domstolsorganisationen, där det kräves mindre kvalifikation, för sådana domaraspiranter, som icke lämpa sig för chefsdomarposterna. Tidigare har befordringsgången varit den, att alla, som kommit in på lantdomarbanan, slutligen skulle placeras i en häradshövdingtjänst. Enligt den organisation, som vi sträva efter, och som möjliggöres genom anordnandet av större domsagor, kan man vid de största domsagorna vid sidan om häradshövdingen inrätta ordinarie inskrivningsdomarbefattningar, där man kan nöja sig med domaraspiranter, på vilkas juridiska kapacitet kunna ställas något mindre anspråk, sådana som äro noggranna i sitt arbete, och som tillfredsställande kunna fylla denna mera begränsade domaruppgift.

Detta är den allmänna synen på önskvärdheten att få större domsagor. Den stora arbetsbördan i de större domsagorna är ur organisatorisk synpunkt icke mera avskräckande än den stora arbetsbördan i stora rådhusrätter. De stora rådhusrätterna kunna växa huru mycket som helst. Den ökade arbetsbördan bemästras genom att stadsfullmäktige bevilja anslag till flera tjänstemän inom rådhusrätten, på samma sätt som riksdagen nu ordnar det så, att man i de stora domsagorna kan fullt tillfredsställande tillgodose behovet av arbetskrafter. I de allra största domsagorna kunna vi sålunda vid sidan av häradshövdingen ha en biträdande domare, en eller två sekreterare, ett par förste notarier och erforderligt antal andre notarier. Första kammaren har i dag på förmiddagen beslutat, vad jag hoppas att andra kammaren kommer att besluta under nästa punkt i detta utlåtande, nämligen en ytterligare utökning av det antal andre notarier som skall kunna anställas i domsagorna för att det på det sättet skall bli möjligt att tillgodose behovet av ökad arbetskraft. Det möter alltså inga tekniska svårigheter att organisera en större domsaga på ett tillfredsställande sätt.

Gent emot herr Holmgren, som i sitt anförande gjorde gällande, att det invånarantal av 60,000, som denna domsaga skulle få i fall man ytterligare lade till Ronneby stad, är ett maximum som icke är önskvärt, vill jag säga, att invånarantalet icke är det avgörande för arbetsbördan i en domsaga. Det kan tänkas domsagor med 60,000 invånare, som äro väl dubbelt så arbetsfyllda som den domsaga vi här diskutera. Om till exempel en domsaga med 60,000 invånare omsluter staden Göteborg på tre sidor, så är det väsentligt mera arbete i den domsagan än i en sådan som den sammanslagna Östra och Medelsta domsaga. I denna finns nämligen inga större industriorter eller någon större förstadsbebyggelse eller förstadstrafik. Utav propositionen framgår det antal mål och ärenden som skulle komma att handläggas i den blivande domsagan, och det är ju icke på något sätt avskräckande.

Ang. häradsrätterna. (Forts.)

Vidare framhöll herr Holmgren, att det skulle väl ha gått an och att han skulle ha röstat för denna anordning, om det nu endast varit fråga om att sammanslå Östra och Medelsta domsagor, men nu hade borgmästarämbetet i Ronneby blivit vakant under den tid som gått sedan statsverkspropositionen skrevs, och det förändrade saken. Jag vill emellertid härvidlag fästa uppmärksamheten på, att det redan i statsverkspropositionen framhölls, att staden Ronneby framdeles skulle komma att i judiciellt avseende införlivas med domsagan och att denna därigenom skulle komma upp i ett invånarantal av 60,000. Även den saken hade sålunda varit föremål för övervägande när statsverkspropositionen framlades, och det enda nya som tillkommit är, att detta förhållande inträffat tidigare än man hade anledning vänta. Herr Holmgren sade vidare, att det är mycket olämpligt att nu på en gång slå ihop tre domstolar till en eller med andra ord att slå ihop de två nuvarande domsagorna och rådhusrätten i Ronneby. Jag är ense med honom i den saken, men detta bör leda till att man dröjer med att ta ståndpunkt till frågan om Ronneby stads förenande med domsagan. Jag anser att det bör räcka med att till den 1 januari 1937 de båda lantdomsagorna förenas, och att därefter den blivande utredningen får ge vid handen, när det är lämpligt att Ronneby stad förenas med den sålunda sammanslagna lantdomsagan. Herr Holmgren sade vidare, att klokheten bjöd oss att icke ta detta steg. Jag vill verkligen lägga kammaren på hjärtat att finna klokheten bjuda att göra denna sammanslagning. Det blir icke möjligt för en regering att besätta en domsaga som den lilla Östra domsaga på ett tillfredsställande sätt, i fall domsagor av denna storleksordning i någon större utsträckning skulle finnas i landet. Det viktigaste för rättsskipningen är dock att man får goda domare. Herr Holmgren ansåg, att skäl talade för att man härvidlag ställde sig betänksam, då nämligen erfarenheterna ifrån Västra Blekinge domsaga skulle ha givit vid handen att sammanslagningen av Listers och Bräkne domsagor visat sig mindre tillfredsställande. Om det förhåller sig så som herr Holmgren här uppger, nämligen att ärendena icke expedieras på tillfredsställande sätt i nämnda domsaga, lovar jag herr Holmgren, att det icke skall dröja många timmar, innan jag vidtar åtgärd för att få den saken undersökt. Det finns verkligen möjlighet att vinna rättelse i det avseendet utan att man behöver slå in på så olämpliga vägar som att låta dessa alltför små och obetydliga domsagor finnas kvar.

Herr Holmgren berörde i början av sitt anförande en sak, som jag i detta sammanhang icke anser mig böra förbigå, nämligen de yttranden som avgivits i denna fråga. Han yttrade, att tingslagsborna gått emot den föreslagna åtgärden, och att man borde fästa avseende vid deras mening liksom också vid länsstyrelsens. Men nog har kammaren sig bekant, att när helst det gäller en omorganisation av detta slag i en landsända, så motsätter man sig där förändringen i det bestående. Detta är en både naturlig och sympatisk konservatism. Man vet hur man har det organiserat, och man ser genast vissa olägenheter som äro förenade med en förändring, och därför tycker man, att det är bättre att det hela blir vid vad det varit. Man kan ju icke begära av tingslagsborna att de skola ha den översikt över de allmänna synpunkterna på en sådan fråga som Kungl. Maj:t och riksdagen kunna ha och enligt min mening också visat sig ha. Vad länsstyrelsens yttrande beträffar, så anser länsstyrelsen, att det icke uti Blekinge län kan vara utrymme för fyra lantdomsagor men att två är för litet. Det har därför länge varit länsstyrelsens ståndpunkt att det borde finnas tre lantdomsagor i Blekinge län. För att åstadkomma en sådan anordning skulle man emellertid vara nödsakad att sönderslå ett par av häradena och att föra somliga socknar till den ena och andra till

Ang. häradsrätterna. (Forts.)

den andra domsagan. Men det vill jag säga till herr Holmgren, att så konservativ är jag, att jag mycket sent vill ge mig in på att rubba häradsgränserna. Den allmänna erfarenheten från sådana regleringar som nu äro före ger vid handen, att en rubbning av häradsgränserna medför många stora svårigheter. Naturligtvis kommer befolkningen i orten att ännu starkare reagera emot att man slår sönder en av ett enda härad bestående gammal domsaga och delar upp den på två, än emot att man förenar två mycket små domsagor till en stor, men samtidigt låter varje domsaga behålla sitt gamla tingsställe. Jag vill be kammaren observera att det blir ingen annan skillnad här emot förut än att häradshövdingen blir gemensam för de båda sammanslagna domsagorna. Tingsställena bli fortfarande i Lyckeby och Ronneby, och häradshövdingen far i sin bil på mindre än en halvtimme mellan dessa båda platser, när han behöver förflytta sig från det ena till det andra tingsstället. Den rättssökande allmänheten, som far till tinget, får det oförändrat för sitt vidkommande, då den far till sina gamla tingsställen. En förändring som alltid måste inträda vid en sådan här sammanslagning är den, att kansliet icke kan ligga på mer än ett ställe. Det är därför också naturligt att kanslifrågan kan spela roll vid det slutliga avgörandet av ett ärende som detta.

Ja, mina herrar, med det sagda tror jag mig ha bemött det väsentliga uti vad Karlskronabon herr Holmgren anfört i denna sak. Jag är också Karlskronabo och känner till de lokala förhållandena en smula. Det är bara den skillnaden mellan herr Holmgren och mig att jag är barnfödd i Karlskrona, medan herr Holmgren är inflyttad.

Herr andre vice talmannen **Jeppsson**: Herr talman! Då jag står antecknad bland reservanterna vid detta utskottsutlåtande, skall jag be att få säga några ord.

Jag vill då först framhålla, att det framförallt är av vissa praktiska skäl som jag har anslutit mig till reservationen. Även med fullt beaktande av de fördelar för landets rättsvård, som de större domsagorna medföra och som justitieministern här har påvisat, har jag ansett, att man utan att eftersätta kravet på en tillfredsställande rättsvård kan undgå en sammanslagning av dessa domsagor. Herr statsrådet säger visserligen, att det är så svårt att på tillfredsställande sätt rekrytera häradshövdingeämbetena i de små domsagorna, och att dessa små domsagor ofta få de svagaste häradshövdingarna. Detta må ju vara riktigt, och det är f. ö. naturligt. Vidare säger herr justitieministern, att det skulle bli svårt för regeringen att på ett tillfredsställande sätt kunna besätta så små domsagor som Östra härads domsaga, om det skulle bli något större antal av så små domsagor här i landet. Det var just detta sista som jag tog fasta på. Ty om man bibehåller Östra och Medelsta domsagor, men eventuellt förlägger Ronneby stad under landsrätt, behöver det icke bli så många sådana där domsagor som Östra härads. Om jag fattade herr justitieministern rätt, kanske det då icke skulle behöva ställa sig så förfärligt svårt med rekryteringsfrågan i dessa domsagor.

Jag sade i början av mitt anförande, att det var vissa praktiska olägenheter som gjort att jag sällat mig till reservanterna. Jag syftade därvid närmast på kansliets förläggning. Om man tänker sig en förläggning av kansliet till Ronneby, där Medelsta härads domsaga nu har sitt kansli, blir följden den att hela nuvarande Östra härad får det betydligt obekvämare än förut när det gäller ärenden till och från kansliet. Förlägger man åter kansliet till Karlskrona, vilket också varit på tal, uppstå motsvarande olägenheter för Medelsta härads domsaga. Olägenheterna av en förläggning av kansliet till Karlskrona skulle ju för övrigt ökas, därest Ronneby skulle läggas under landsrätt. Ron-

Ang. häradsrätterna. (Forts.)

neby skulle i händelse av en sammanslagning med domsagorna, av vilka Medelsta härads domsaga nu har sitt tingshus och sina kanslilokaler i Ronneby, och under förutsättning att kansliet förlägges till Karlskrona, få vidkännas en hel del praktiska olägheter. Det är dessa praktiska olägheter som för mig varit det avgörande i detta fall.

Nu kan man visserligen säga, att i det lilla Blekinge finnas praktiskt taget inga stora avstånd. Just i denna del av länet och i dessa domsagor, och då framför allt i Östra härad, bor emellertid en stor del av befolkningen på öarna utanför Karlskrona. För denna befolkning kunna nu under vissa omständigheter uppstå nog så besvärliga förhållanden ifråga om kommunikationerna.

Medan man i vårt land från statsmakternas sida strävar efter att förminska avstånden skulle man alltså i detta fall gå den rakt motsatta vägen.

Herr talman! Jag ber att från dessa mina utgångspunkter och med hänvisning till de skäl jag här sökt anföra få yrka bifall till den av herr Bergqvist m. fl. vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Jansson: Herr talman! Tredje avdelningen har haft många ärenden av samma slag som det nu föreliggande. Det har varit flera föregående sammanslagningar. Tidigare förslag till sammanslagning av domsagor ha i regel blivit av riksdagen bifallna. Jag kan icke erinra mig, att man i något fall gått in för avslag, när Kungl. Maj:t och vederbörande myndigheter ansett en sammanslagning vara fördelaktig.

Departementschefen har ur rättssynpunkt klargjort den här frågan. Jag skall icke tillåta mig att beröra några rättssynpunkter. Herr andre vice talmannen och herr Holmgren sade, att praktiska skäl talade mot bifall till utskottets förslag. Jag skulle vilja litet närmare efterlysa vad det egentligen är för praktiska skäl, som kunna åberopas emot en sammanslagning. När vi tidigare haft att taga ställning till förslag om sammanslagning av domsagor, har det alltid varit bråk och strid om vilka tingshus som skulle byggas, om vilka som skulle bestrida kostnaden för byggande av tingshus och om fördelningen av utgifterna för redan byggda och blivande tingshus. Nu är det ju icke alls tal om några sådana saker. Vilka andra praktiska skäl kan det vara fråga om? Kan man verkligen påstå att den nya domsagan geografiskt sett skulle bli för stor, att det skulle bli för stora avstånd? I den landsända, där jag bor, finns det tiomilaskogar inom domsagan. Hela Blekinge landskap är icke större än en domsaga i mitt eget län. Jag kan icke förstå, hur man kan göra gällande, att den nya domsagan skulle bli för stor. Det är ju möjligt, att vissa tingslagsbor genom sammanslagningen skulle få det obekvämare än förut. Eventuella svårigheter i det hänseendet tror jag dock man kan bortse ifrån. Huvudsaken är att man finner en lämplig plats för kanslilokalerna. Tingsställena skola bli precis desamma som förut. Som departementschefen tidigare meddelat, kommer inlämningen av handlingar att ske på samma sätt som hittills. Jag kan icke förstå, att det kan finnas ett enda skäl av praktisk art, som kan åberopas mot en sammanslagning av dessa domsagor.

Om en sammanslagning kommer till stånd, få vi i Blekinge två ordentliga domsagor, vilkas invånarantal kommer att ligga mellan 58,000 och 60,000. Om, som herr Holmgren förmodade, folkmängden skulle komma att ökas, komma dessa siffror att överskridas, men vi ha icke kommit dit ännu. Jag tror icke, att vi behöva vara så förfärligt ängsliga för att folkmängden i brådrasket kommer att ökas så väsentligt, att ökningen skulle ha någon betydelse vid bedömande av frågan om den sammanslagning, som här föreslås.

Vid en förberedande granskning på avdelningen av detta förslag ha vi kommit

Ang. häradsrätterna. (Forts.)

till det resultatet, att förslaget är ett av de bästa förslag som framlagts. Ingen opposition att tala om har kommit till synes från befolkningen på de platser, det gäller. En deputation från domsagoinvånarna har varit uppe hos avdelningen för att framföra vissa synpunkter. Jag kan icke alls erinra mig, att deputationen gav uttryck för någon ovilja emot själva sammanslagningen. Det enda man var rädd för var att kansliokalerna skulle komma att förläggas på sådant ställe, att vissa av domsagans invånare skulle få några kilometer längre väg till kansliet än de för närvarande ha. Det är ju Kungl. Maj:t, som bestämmer var kansliokalerna skola vara förlagda. Utskottet har skrivit, att utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t kommer att förlägga kansliet på den plats, som ur skilda synpunkter kan anses vara den mest lämpliga. Jag antager, att Kungl. Maj:t kommer att taga den frågan under grundligt överbäggande, innan bestämmelse meddelas om var kansliet skall vara förlagt.

Beträffande invånarantalet vill jag tillägga, att man når upp till de siffror, som jag nämnde, först sedan Blekingestäderna blivit införlivade med respektive domsagor. Enligt statistik för år 1935 har den domsaga, som det nu närmast är fråga om, 53,446 invånare. Sedan Ronneby med sina 5,440 invånare införlivats med domsagan kommer domsagans invånarantal att uppgå till mellan 58,000 och 59,000. Detta är inga särskilt höga siffror, det finns en domsaga, som har nära 69,000 invånare. Jag har aldrig hört några klagomål om att den domsagan skulle vara för stor. Allt beror på hur verksamheten organiseras. Om kansliet organiseras på ett förnuftigt sätt, är jag övertygad om att allmänheten kommer att bli mera tillfredsställd med den nya ordningen än med den ordning, som nu råder.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! I Blekinge län har man haft fyra domsagor och har för närvarande tre. De två västra domsagorna ha ju sammanslagits till en. Nu föreligger förslag om en sammanslagning av Östra och Medelsta domsagor, så att man i Blekinge skulle få allenast två domsagor. Det synes mig, som om det skulle bli litet halvhjet i reformarbetet, om man skulle ha kvar en domsaga i väster med 46,500 invånare, en i mellersta Blekinge med 30,000 invånare och en i östra Blekinge med 23,000 invånare. Man bör icke stanna vid den nuvarande ordningen utan draga ut konsekvenserna av redan förut vidtagna åtgärder. Även om vi fortfarande i Blekinge skulle ha tre domsagor, skulle de nuvarande domsagoområdenas storlek få lov att ändras. Jag har den, som jag tror välgrundade uppfattningen, att det motstånd, som givit sig till känna mindre riktat sig mot sammanslagningen än mot det ursprungliga förslaget om platsen för kansliets förläggning. De båda domsagorna sträcka sig ungefär 6 mil i riktningen öster till väster och ungefär 3 mil i riktningen norr till söder. Om Ronneby blivit kansliort, skulle kansliet komma att ligga blott 1 mil från domsagans västra gräns men ungefär 5 à 5½ mil från dess östra gräns. Detta har särskilt oroat dem, som bo i östra delen av länet d. v. s. i den gamla östra domsagan. De ha varit rädda för att en sådan förläggning skulle göra expeditionen av handlingar besvärligare för dem än den varit hittills. Om Ronneby stad, som departementschefen sagt, tills vidare får behålla sin egen jurisdiktion, trots att borgmästarämbetet oväntat blivit vakant, så torde man därigenom få större möjlighet att förlägga kansliet till en mera centralt belägen plats. Departementschefens »tills vidare» vill man ju gärna tolka så, att därmed avses en icke alltför knapp tid. Om Kungl. Maj:t, på sätt utskottet förutsätter, som kansliort för den sammanslagna domsagan bestämmer en centralt belägen plats, torde man icke ha fog för att mot-

Ang. häradsrätterna. (Forts.)
 sätta sig denna reform. Som bleking har jag noga ventilerat saken och resonerat hit och dit, men jag har icke kunnat komma till samma resultat som mina ärade bänkkamrater, herr andre vice talmannen och kommandör Holmgren, kommit till, utan jag måste hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Strindlund: Herr talman! Utan att nämnvärt förlänga debatten skall jag helt kort angiva, varför jag anslutit mig till utskottets förslag.

Herr Holmgren i Karlskrona stödde sitt ställningstagande i huvudsak på att tingslagsborna i den ena domsagan motsatt sig sammanslagningen. Under hela den tid, frågan om sammanslagning av domsagor dryftats, ha tingslagsborna vanligen opponerat sig. Själv var jag i början synnerligen tveksam, åtminstone då det gällde sammanslagning av till ytvidden mycket stora domsagor, men jag har lagt märke till, att sedan en sammanslagning verkstälts — ofta har sammanslagningen påtvingats tingslagsborna — har stämningen brukat slå om och klagomålen tystnat. Det tycks som om denna reform haft bättre verkningar än jag i början trodde, att den skulle få.

Jag har dessutom tyckt mig märka, att vad tingslagsborna varit mest rädda för har varit att mista sitt gamla tingsställe. I detta fall är det icke fråga om indragning av något tingsställe. Då riksdagen godtagit principen om att domsagorna böra göras större, kan jag icke finna, varför man i detta fall skulle övergiva denna. Det har sagts, att den föreslagna nya domsagan skulle bliva för stor. Mot detta vill jag ställa frågan: Äro icke de nuvarande domsagorna för små? Ingen har ifrågasatt delning av nuvarande domsagor. En sådan skulle nämligen medföra allt för stora praktiska olägenheter. Härav följer, att vi endast ha att välja mellan att sammanslå nu bestående domsagor eller att avstå därifrån. Hur stor en domsaga bör vara, kan jag icke yttra mig om, men jag antager, att efter den omläggning av rättsvården, som genomförts, kunna domsagorna göras större än förut. Domhavanden får ju nu mera än förr ägna sig åt de egentliga domargöromålen, vartill kommer att särskilda sekreterare, som äro fullt utbildade domare, ställts till förfogande där behov föreläggat. Det har sagts, att en domsaga icke lämpligen bör ha mer än ett så och så stort invånarantal. Jag har alltid undrat över, hur det kommer sig, att antalet invånare som lyder under en stadsdomstol ansetts utan olägenhet kunna vara betydligt större än antalet invånare i en domsaga. Om ett invånarantal av 60,000 skall vara maximum för en domsaga, så bör väl samma invånarantal vara maximum för en stadsdomstols jurisdiktionsområde. Jag har nämligen svårt att tro, att en häradsrätt har mera att göra än en rådhusrätt, om invånarantalet i domsagan är lika stort som i staden. Ingen har påstått, att rättsvården skulle skötas sämre i större än i mindre städer. Jag vill också erinra om att i stora domsagor brukar finnas både en häradshövding och en biträdande domare eller en sekreterare. Ur rättsvårdens synpunkt tror jag det vore fördelaktigt om denna reform genomfördes. För det allmänna skulle det bliva billigare. Eftersom inte ens en motion i frågan väckts av någon av ortsrepresentanterna, torde icke oppositionen mot förslaget vara så stark, och jag föreställer mig även, att denna sammanslagning skall kunna genomföras ganska friktionsfritt. Jag tror, herr talman, att andra kammaren har anledning att biträda det beslut, som första kammaren fattat, och således bifalla statsutskottets förslag, till vilket jag yrkar bifall.

I detta anförande instämde herr *Johansson* i Bro.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten avgivna under 1) antecknade reservationen av

Ang. häradsrätterna. (Forts.)

herr Bergqvist m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Holmgren, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 121, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt avgivna, under 1) antecknade reservationen av herr Bergqvist m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Slutligen föredrogos vart för sig:

bevillningsutskottets betänkande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande överståthållarämbetets avdelning för skatteärenden; och

andra lagutskottets memorial, nr 48, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande nr 41 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och memorial hemställt.

§ 15.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Sandberg m. fl.*, nr 836, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 265, angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.;

herr *Mårtensson m. fl.*, nr 837, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 265, angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.; och

herr *Skoglund*, nr 838, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 266, angående anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 16.

Herr **Hagberg** i Luleå, som nu på begäran erhöi ordet, yttrade: Herr tal-*Interpellation.* man! Riksdagen har vid upprepade tillfällen tvingats att intressera sig för förhållandena kring det stora lappländska gruvbolaget, I.K.A.B, i vilket staten

Interpellation. (Forts.)

och Grängesbergsbolaget äger hälften var. Dess åtgärder ha varit betingade av detta meddelägarskap, av vilket dock staten haft förhållandevis mindre nytta. De räntefria lånen under krisåren, den stora kapitalinsatsen — 30 miljoner kronor — år 1932 och nu senast riksdagens åtgärd att bispringa de mest nödställda egnahemsägarna bland gruvarbetarna ha i huvudsak motive-rats med statens intresseställning gentemot bolaget.

Bolaget har tidigare drabbats hårt av krisen, vilken nedbringade malmex-porten med två tredjedelar, men en mycket starkt bidragande orsak till bolagets exceptionella svårigheter var också den investerings- och utdelningspoli-tik, som fördes åren före krigsutbrottet. Gruvarbetarna ha hårdast fått kän-na trycket därav. Deras löner ha i två olika omgångar reducerats med 5 respektive 17 procent. Samtidigt inskränktes arbetstiden från 6 dagar till 2 1/2 dagar i veckan, medan arbetarantalet i Kiruna reducerats från 2,034 år 1929 till 1,472 år 1935, i MalMBERGET från 1,740 år 1930 till 726 år 1935. På Svartön torde under samma tid arbetarantalet ha reducerats minst 50 procent.

Tack vare konjunkturuppsvinget har bolaget återhämtat sig. Malmexpor-ten har fördubblats på några år, och befraktingen på Lapplandsbanorna öka-de föregående år till över fem miljoner ton. Arbetstiden har utökats till fem skift i Kiruna och tre å fyra skift i MalMBERGET. Någon nämnvärd nyintag-ning av folk har dock inte ägt rum, varför dessa siffror skvallra om en på grund av rationalisering, delvis också vissa förberedelsearbeten, betydligt ökad prestation per arbetare. Grängesbergsbolaget, alltså den ena av hälftendel-ägarna, har kunnat diskontera detta uppsving. Dess senaste verksamhetsbe-rättelse visar, att bolaget kunnat täcka alla sina tidigare förluster och öka sina tillgodohavanden i bankerna med 50 procent, att femdubbla sin profit. Återhämtningen efter Kreugerkraschen framgår också av att bolaget i mars kunde utdela inte mindre än 12 kronor per aktie, medan dess aktier samtidigt stego till 110 kronor — senaste noteringen 128 kronor — efter att strax förut ha varit nere i 70 kronor. Även staten har i viss mån tillgodogjort sig detta uppsving i form av återbetalning av fraktskulder och förutser betydande in-komsterna på royalty från LKAB.

Under dessa förhållanden och med hänsyn till det prekära läge, i vilket gruvarbetarna sedan lång tid befunnit sig, är det naturligt, att dessa uppsagt avtalet och krävt en förbättring av sina löner, så att dessa skulle komma i nivå med vad som gällde före den sista lönereduktionen. Den misär, i vilken gruvarbetarna befinna sig på grund av krisen, de dyra levnadsomkostnaderna, det bistra klimatet och det tunga och livsfarliga gruvarbetet i förening med det redan illustrerade ekonomiska uppsvinget för bolaget, är tillräckligt skäl för gruvarbetarnas krav.

Nu har emellertid bolaget i stället för att tillmötesgå sina arbetare, besvarat deras krav med ett motkrav om betydande lönereduktioner. Enligt dess förslag skulle ackordslönen sänkas: i Kiruna 13 procent, i MalMBERGET 10 procent och på Svartön 8 procent, medan timlönerna skulle reduceras respek-tive 8 och 9 procent i Kiruna och MalMBERGET samt 5 öre på Svartön. I gen-gäld skulle produktionen utökas till sex dagar i veckan, vadan gruvarbetarna alltså enligt bolagets erbjudande skulle få arbeta sex dagar för samma lön, som de hittills haft för fem dagars arbete. Då arbetarnas förhandlare själv-klart varken ville eller kunde diskutera något dylikt, ha tills vidare förhand-lingarna avbrutits. Bolagets hutlösa lönesänkningsskrav har bland skilda sam-hällskretsar i Norrbotten utlöst en stark indignation.

Även om bolagets hållning ännu inte behöver innebära öppen strid och oav-sett detta förefaller det som om riksdagen och regeringen hade en viss an-

Interpellation. (Forts.)

ledning att intressera sig för frågan. Staten som häftendelägare har ett omedelbart intresse av förhållandena mellan bolaget och dess arbetare. Nyss har regeringen genom socialministern förklarad, att en allmän förbättring av vårt folks levnadsstandard med några procent skulle vara tillräckligt för att bereda alla nu arbetslösa sysselsättning. Har man en sådan uppfattning, borde man finna det självklart att med lämpliga medel motsätta sig arbetsgivarnas strävanden att sänka levnadsstandarden i vårt land genom lönereduktioner, och detta bör vara ändå mera självklart i det här ovan exemplifierade fallet. En opinionsyttring från riksdagen vore helt på sin plats för att tvinga en hänsynslös bolagsledning till reson. Under alla förhållanden synes det såväl mig som gruvarbetarna naturligt, att regeringen på lämpligt sätt gör sitt inflytande gällande till förmån för de blygsamma arbetarkraven. Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att till chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, få framställa följande frågor:

Anser statsrådet det riktigt att i nuvarande situation genomföra en ytterligare reducering av gruvarbetarnas löner i enlighet med bolagsledningens krav?

Om denna fråga, såsom jag förmodar, besvaras med nej, anser då inte statsrådet det vara på sin plats, att även gruvarbetarna, som under kristiden fått utstå svåra umbäranden, nu äntligen erhålla en löneförhöjning?

Kommer statsrådet då att på något sätt intervensera hos bolagets ledning till förmån för en sådan uppfattning?

Ifrågavarande anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 17.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till statens byggnadslånebyrå;

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer;

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning angående anslag till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadsliknande samhällen;

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till lånefonden för lantarbetarbostäder; och

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Växjö—Åseda—Hultsfreds järnvägsaktiebolag av Östra Värends järnväg;

från bevillningsutskottet, nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphävande av rätt till restitution av B-skatt;

från andra lagutskottet:

nr 258, i anledning av väckt motion om utredning angående en modern hyreslagstiftning; och

nr 259, i anledning av väckta motioner om viss ändring av norrländska arrendelagen med mera; samt

från riksdagens kansli:

nr 244, angående åtgärder till åstadkommande av utsträckt användning av vatten- och sanitetsledningar på landsbygden;

nr 246, angående underlättande och tryggande av möjligheten för den icke jordägande befolkningen att idka friluftsliv; och

nr 264, angående åtgärder för utrotande av väggohyran i hela landet.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen, § 38 riksdagsordningen samt §§ 1 och 2 tryckfrihetsförordningen ävensom i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande, nr 37, i anledning av väckt motion om skattefrihet för förbättringsbidrag till främjande av byggnadsverksamhet på landet;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 13 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 63, i anledning av väckt motion angående statstopografernas pensionsförhållanden;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av nuvarande samband mellan tjänstepensioneringen i statens pensionsanstalt och den allmänna pensionsförsäkringen m. m.;

nr 65, i anledning av väckta motioner angående beredande av möjlighet för inom tjänstemannasamhället vid Mörby boende att erhålla lån mot inteckningar i tomträtt uti Konungariket Sveriges stadshypotekskassa m. m. eller uti postsparbanken;

nr 66, angående uppsättande i riksdagshuset av en förstoring av den i anledning av riksdagens 500-årsjubileum präglade minnesmedaljen; och

nr 67, angående uppdrag för fullmäktige i riksgäldskontoret att handlägga ännu återstående ärenden i samband med riksdagens 500-årsjubileum m. m.;

första lagutskottets memorial, nr 41, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen m. m., dels ock väckta motioner om vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande sjöpanträtt i fartyg och frakt; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantmäteristyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Löbbo	under	3 dagar	fr. o. m.	den	26 maj,	
› <i>Andersson</i> i Falkenberg	›	5	›	›	25	›
› <i>Severin</i>	›	3	›	›	25	›
› andre vice talmannen <i>Jeppsson</i>	›	2	›	›	25	›
› <i>Mårtensson</i>	›	4	›	›	23	›
› <i>Johansson</i> i Uppmälby	›	den	25 maj,			
› <i>Eklund</i>	›	›	25	›		
› <i>Hällgren</i>	›	6 dagar	fr. o. m.	den	25 maj,	
› <i>Johansson</i> i Krogstorp	›	3	›	›	28	›
› <i>Sandberg</i>	›	4	›	›	27	›
› <i>Jonsson</i> i Eskilstuna	›	3	›	›	24	› och
› <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	›	4	›	›	26	› .

§ 21.

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 26 dennes ämnade besvara herr Kilboms till honom framställda spörsmål angående förmynderskapslagens utformning för Stockholms stads vidkommande.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.32 e. m.

In fidem
Per Cronvall.